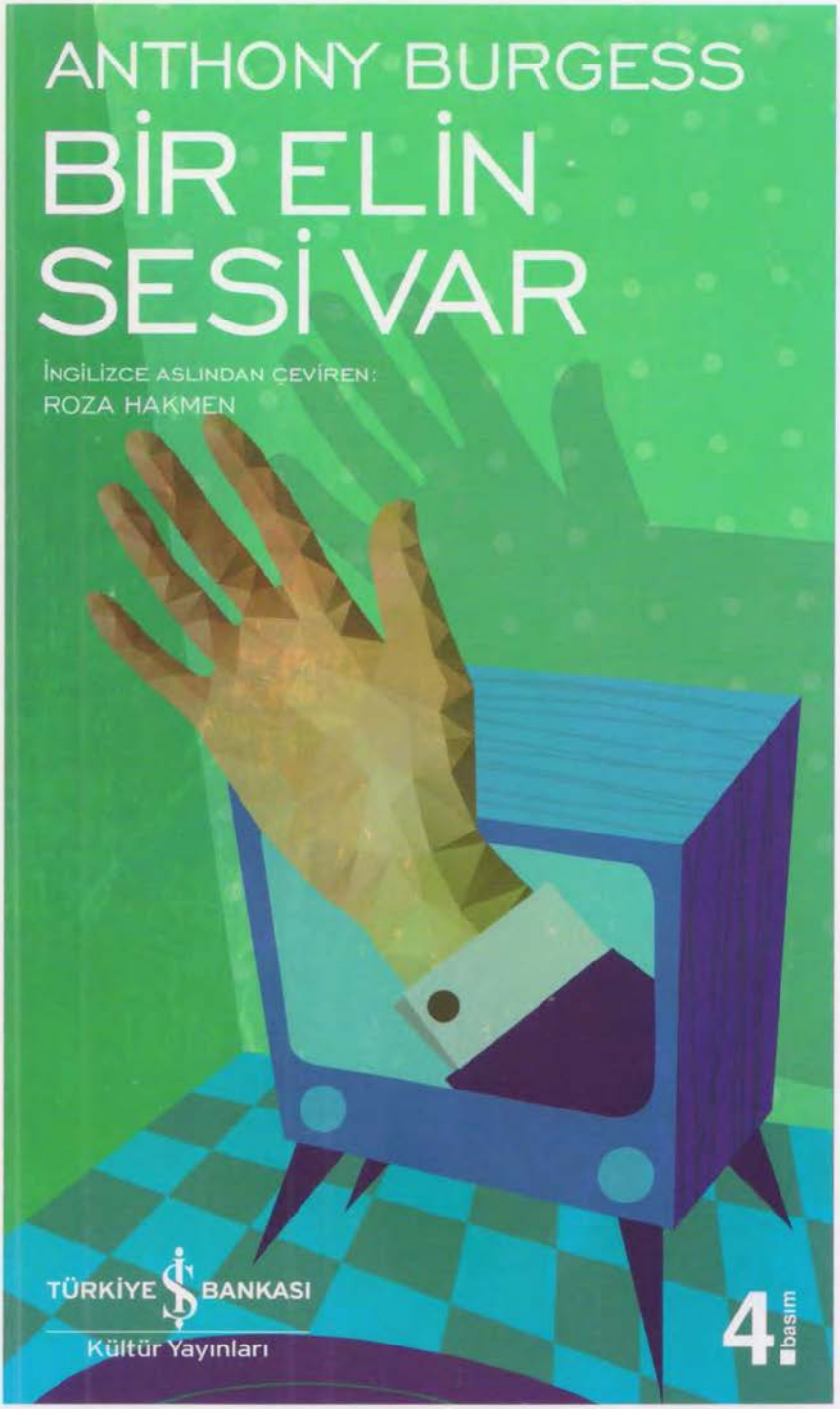
MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 41

ANTHONY BURGESS

BİR ELİN SESİ VAR

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
ROZA HAKMEN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

4. basım

Genel Yayın: 3113

MODERN KLASİKLER DİZİSİ

ANTHONY BURGESS
BİR ELİN SESİ VAR

ÖZGÜN ADI
ONE HAND CLAPPING

COPYRIGHT © INTERNATIONAL ANTHONY BURGESS FOUNDATION, 1961 / AKÇALI TELİF HAKLARI AJANSI KANALIYLA ALINMIŞTIR

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
ROZA HAKMEN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2014
SERTİFİKA NO: 29619

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA
I. BASIM EYLÜL 2014, İSTANBUL
4. BASIM OCAK 2018, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-241-2 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sok. No: 6 Kat: 3
Bağcılar İstanbul
Tel: (0212) 445 32 38 Fax: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 22749

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Modern
Klasikler
Dizisi -41

Anthony Burgess

Bir Elin Sesi Var

İngilizce aslından
çeviren: Roza Hakmen

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Hazel'a

1

Benim adım Janet Shirley, kızlık soyadım Barnes, kocamın adı da Howard Shirley'ydi; bu öyküde o yirmi yedisini sürüyordu, bense yirmi üçümü yeni bitirmiştim. North Bradcaster'da, Shortshawe sosyal konutlarında, kent merkezine açılan Whitgift Caddesi'ne paralel Cranmer Sokağı'nda, 4 numarada oturuyorduk, haftalık kiramız otuz iki şilin altı peniydi. Bizim sokağın biraz ilerisinde Shoe Lane vardı –hâlâ da var sanırım– TV reklamlarında Shining Shoe Lane (Pırıltılı Pabuç Sokağı) diye görünmesi, orada yaşayan herkesi sanki akıllıca bir şey yapmışlar gibi aptalca gururlandırırdı. Bizim tarafımızdaki bütün sokaklara piskopos adları verilmişti –Ridley, Latimer, Fisher, Laud– bu yüzden de TV reklamlarında bu sokakları kullanmayı kimse istemezdi. Howard, Oak Crescent Kullanılmış Araba Pazarı'nda çalışıyor, ben de Hastings Road Süpermarketi'nde rafları yerleştirme işine yardım ediyordum; yani o sıralar dikkate değer bir özelliğimiz yoktu. Televizyonumuz, evin içinde oradan oraya taşıyabildiğimiz çanta gibi saplı bir radyomuz, çamaşır makinemiz, bir de elektrik süpürgemiz vardı, ama arabamız ve çocuğumuz yoktu. Evlendiğimizde ben on dokuz yaşındaydım. Bizim ailede bu küçük yaşta evlilik sayılmıyordu, annem on altı yaşında, ablam Myrtle (Sadler) ise on yedisinde evlenmişti. Ablam Myrtle daha sonra göreceğiniz

gibi evliliğini yüzüne gözüne bulaştırmıştı, ama bunun erken evlenmekle hiç ilgisi yoktu; Michael gibi bir adamla kaç yaşında evlenirse evlensin, zaten yürümezdi evliliği.

Howard'la tanıştığımızda ben Hawthorn Road Deneme Lisesi'ndeydim, daha on beş yaşındaydım; Howard normal liseyi bitireli üç yıl olmuştu. Okuldaki kızların çoğu gibi ben de yaşımdan büyük gösterirdim, okulda öğrenecek pek bir şey olmadığından zamanımızın çoğu, üst başla ilgilenmekle geçerdi. Şunu da belirtmek isterim ki, Miss Spenser haftada iki kez bize Makyaj, Davranış ve Giyim dersi verirdi, ama zavallı kadıncağız bu işlerden hiç anlamazdı. Ayrıca biz böyle şeylerin okulda öğretilmesinden yana değildik; yurttaşların ödediği verginin daha yararlı işlerde kullanılması gerektiğini düşünürdük. Ayrıca Salon Dansı ve Ev İşi derslerimiz de vardı. Öğretmenlerin hiçbiri verdikleri dersler konusunda bilgili değildi, okul hayatımızı mutlu kılma çabaları bazen acıklı olurdu. Genç, sakallı Mr. Slessor "beatnik" olduğunu söyler, kızlara fıstık, erkeklere moruk diye hitap ederdi. Aslında bize İngilizce öğretmesi gerekiyordu, ama "kralın muhabbeti beni açmıyor" derdi. "Acayip moruk, çok uçuk." İçler acısı. Tarih öğretmeni Mr. Thornton, bütün o eski krallarla kraliçelerin bizi ilgilendirmediğini düşündüğünden yalnızca gitar çalıp çok sıkıcı şarkılar söylerdi. Yani tarih öğrenmemize de izin yoktu, oysa ilkokulda tarihim iyiydi. Bir de oflayıp puflayan yaşlı Mr. Portman vardı, heybetli bir adamdı, fen dersine gelirdi, ama o da biz kızları küçük deney odasına yardıma çağırıp üzerimize solumaya biraz fazla meraklıydı. Bir keresinde ona vurdum, ama o bir şey yapmadı. Hawthorn Road Deneme Lisesi'ni bitirdiğimde hiçbir şey öğrenmemiştim; ama kızların, hele benim gibi güzel kızların pek fazla bir şey bilmesi gerekmez derler. Övünmek gibi olmasın ama gerçekten çok alımlı bir görünüşüm vardı, beni görenler ıslık çalardı, üstelik hazırcevaptım da; örneğin bir partide çocuğun biri "Ne var ne yok, fıstık?" dediğinde, "İyilik sağ-

lık Drakula" demek gerekirdi. Ama bazıları o kadar cahil olurdu ki, Drakula'nın ne olduğunu bilmezlerdi, o zaman başka bir cevap bulmak gerekirdi.

Howard o tiplerden değildi; ciddi bir çocuktu, atletizmde başarılıydı. Çok esrarengiz bir cazibesi olduğu halde, aslında alçakgönüllüydü. Yüksek düzeydeki işlere kafasının çalışmadığını (zaten bu işler pek para getirmez), otomobil motoru gibi pratik konulara yatkın olduğunu söylerdi. Kitaplar, sayılar, lise bitirme sınavını geçenlerin bildiği türden şeyler Howard'a göre değildi. Howard bitirme sınavında çok başarılıydı, ama sınav kâğıdıyla ilgili sorun çıkmıştı; müfettişler kopya çektiğini, cevapları kitaplardan kelimesi kelimesine kâğıda geçirdiğini söylemişlerdi. Sonra okul müdürü Howard'ın ender rastlanan, fotoğraf makinesi gibi bir beyni olduğunu, gördüğü şeyleri sanki fotoğrafını çeker gibi kaydettiğini açıklamıştı. Gerçekten de beyninin çalışma biçimi çok garipti. Howard'a herhangi bir şeyi gösterdiğinizde, şarkı sözü, kitap sayfası, isim listesi, ne olursa olsun, bir bakıp gözünü kapar, sonra okuduğu şeyi hiç yanlışsız tekrarlardı. Aslında bu yeteneğiyle televizyona çıkmalıydı, daha sonra göreceksiniz ya, bir bakıma çıktı da; ama bunun akıllılıkla falan hiç ilgisi olmadığını söylerdi. Fotoğraf çeken bir beyni olduğunu, bir sürü insanın da böyle beyinlere sahip olduğunu ve bunun hiçbir anlamı olmadığını söylerdi.

Tanışmamız, ikimizin de dansa çok meraklı oluşumuz sayesindeydi. Çok atletik biçimde rock-and-roll yapardık, Howard beni omzunun üzerinden fırlatır, ben bir bacağımı öne, öbürünü arkaya uzatıp oturur, bu tür hareketlerimizle bol bol alkış toplardık. Bir iki ödül de almış, bunun üzerine büyük yarışmalara katılmıştık, ama önemli yarışmalarda Danimarka'dan, İsveç'ten tatile gelmiş, sarışın, incecik, yanık tenli çiftlere yenilirdik hep. Ben de sarışın ve inceciktim, ama onlar gibi değil, daha İngiliz gibi, bilmem anlatabiliyor muyum, TV reklamlarına çıkan mankenler gibiydim. Hep

olduğumdan daha büyük gösterirdim, pop şarkıcılarının fan kulüplerine katılıp çığlık atmalar falan gibi bir yeniyetmelik dönemim olmadı hiç. Sanırım Howard'ı çeken de bu oldu; gerçek anlamda *ciddi* olmadım hiç elbette, ama öteki kızlardan biraz daha aklı başındaydım.

Howard tanıştığımızdan altı ay sonrasına kadar beni sevdiğini söylemedi; o sıralarda bile başka çocuklarla çıkıyordum –mahallenin yıldızları derdim onlara, gerçi pek yıldız sayılacak biri de yoktu aralarında ya– ama çıktığım çocukların hiçbiri Howard'a benzemezdi. Howard aya, yıldızlara bakıp, "Düşünsene, milyonlarca mil uzaktalar," der, bazen beyninin kaydettiği kesin rakamları da söylerdi. Howard'ın tok bir sesi vardı, Michael Denison'a benzetirdi bazen sesini. Sesinin yardımıyla çok iyi bir satıcı olabilirdi isteseydi, ama hiçbir zaman pek hırslı olmadı. Evlilikten ilk söz eden ben olmuştum –o sırada on altı yaşındaydım– ama Howard beklememiz gerektiğini söylemişti. Howard'a Elm Street Garajı'nda yağ pas içinde çalışmaktan daha iyi bir iş bulması gerekeceğini söylediğimde yeterince para kazandığını söylemişti. Onun hiç hırsı olmaması konusunda birkaç kez kavga etmiştik, sonra ayrılmış, tam üç ay boyunca ayrı kalmıştık; ben birbiri ardına birçok çocukla çıkmıştım, hepsi de müzik çalarken tempoyu tutturamadan parmaklarını şaklatan, mesajı kapmaktan söz eden, "Abicim uçurdu bu beni" diye konuşan beş para etmez çocuklardı. Sanki yine okulda Mr. Slessor'la karşı karşıya kalmış gibiydim. Howard'ı orada burada kederli kederli tek başına dolaşırken görüyordum, içkiye başladığını duyduğumda barışmamız kaçınılmaz oldu. On yedinci doğum günümden hemen sonra nişanlandık. Sonra da ciddi ciddi planlar yapıp para biriktirmeye başladık; Howard, Oak Crescent Kullanılmış Araba Pazarı'nda daha iyi bir iş buldu. Eskisine göre sevişmelerimiz de ciddileşti; ama birkaç kez parkta, ağaçların arasında "Koyak" dediğimiz yerde kendimi ona teslim etme noktasına çok yak-

laştığım halde sevişmelerimizin fazla ciddileşmesine hiç izin vermedim. Her neyse, uzun sözün kısası, ben on dokuzumu bitirdiğimde evlendik. St. Olave Kilisesi'ndeki küçük, güzel, beyaz gelinlikli nikâhtan sonra Horrocks'ta portolu, beyaz şaraplı, Renshaw'dan ısmarlanmış üç katlı düğün pastalı bir düğün yaptık; herkes bizi, biz herkesi öptük. Bu düğün babama biraz pahalıya patladı, ama Baxendale'de ustabaşı olarak iyi para kazanıyordu; üstelik iki kız çocuğu doğduğunda er ya da geç böyle bir masrafı olacağını biliyordu herhalde. Her neyse, işte Howard'la ben artık karıkocaydık, Tanrı'nın birleştirdiğini insan ayırmasın.

Belediyenin sosyal konutlarında oturabilmek için adımızı yazdırıp sıramızı beklerken annem babamla oturduk (Howard'ın annesiyle babası hava saldırısında ölmüş, Howard'ı Tinmarsh'taki teyzesi büyütmüştü). Aynı evde oturmak pek hoşumuza gitmiyordu, duvarlar da çok inceydi. Ama şanslıydık, çünkü Bradcaster'daki bekleme listesi pek kabarık değildi, kendi evimize taşınıp iki üç parça eşyamızı yerleştirmek, sonra yavaş yavaş yeni eşyalar almak çok heyecan vericiydi. Ev için bir şeyler almak her zaman gerçek bir zevktir; uzun süre, birbirimize aldığımız armağanlar hep kömür kovası, mutfak eşyası gibi şeyler oldu. Çoğu kişi gibi bizim de taksitle aldığımız yığınla eşyamız vardı, ama Howard'ın hem ücretli hem primli iyi, temiz bir işi vardı, ben de Hastings Road Süpermarketi'nde fasulyelerle sabun tozlarını raflara yerleştiriyordum. Çocuk isteyip istemediğimize bir türlü karar veremiyorduk; Howard sürekli, büyük bir ciddiyetle Yeni Bir Savaş Tehlikesinden ve Hidrojen Bombasından söz ediyor, böyle bir zamanda dünyaya yeni bir çocuk getirmenin haksızlık olacağını söylüyordu. Evlendikten sonra daha da ciddileşmiş, Sorumluluklarım dediği şeyleri dilinden düşürmez olmuştu. Howard'ın söylediklerine pek kulak asmıyordum, ama anne olmak istiyor muyum, istemiyor muyum, karar veremiyordum. Bazı akşam-

lar, Howard şöminenin yanındaki koltukta, ben onun yanı başındaki halının üzerinde oturmuş televizyon seyrederken, üst kattan küçük bir çocuğun "Annecim" diye seslenmesi ne hoş olurdu duygusuna kapıldığım oluyordu. Bu duygu özellikle, anneyle çocuğu aynı koruyucu sabunu kullanırken ya da anne çocuklarını çok sevdiğinden, bütün giysilerini Blink'le ya da başka bir deterjanla yıkarken (aslında hepsi aynı şey) ya da anne, baba ve küçük çocuklarını besleyici, lezzetli Şu ya da Bu Hazır Balıklarını yemeye hazırlanırken gösteren reklamları seyrederken geliyordu. Ama Howard'la ben, hayatımızda fazla bir heyecan olmasa da, birlikte iyi vakit geçiriyor, akşamları dans ediyor, sinemaya gidiyorduk (sinema aslında para ödemek zorunda olduğunuz büyük ve biraz rahatsız bir TV gibidir). Bazı hafta sonları Howard Araba Pazarı'ndan ödünç bir otomobil alırdı; birlikte kırlarda bir yerlere gidip çay içerdik. Bir iki kez gerçekten büyük bir araba almıştı –Bentley, Cadillac falan gibi, arabalardan pek anlamam– Bradcaster'dan kilometrelerce uzaktaki bir taşra kasabasına, otellerden birine yemeğe gitmiştik. Hani alçak tavanlı, duvarları bakır kaplı, her yanı Oxo et suyu kokan yerler vardır ya, onlardan birine. Ben dünyalar güzeli, Howard BBC sesiyle etkileyici, dışarıda koca otomobilimiz, görenler bizi bir şey sanırdı. Zavallı Mr. Slessor'ın deyimiyle, acayip havalı takılmıştık. Arada bir böyle bir şey yapmak hoş oluyordu.

Ara sıra Howard'ın sıkıntılı olduğunu fark ediyordum. Dediğim gibi, hırslı biri değildi, ama bir iki kez, özellikle bir filmi, TV programını seyrettikten ya da *Daily Window*'da bir şey okuduktan sonra, "Yahu şu dünyanın nesini göreceğiz hayatta?" ya da "Senin elmaslarla, minklerle donanman gerekirdi," dediği olmuştu.

O zaman ben de "Öyleyse niye bir şeyler yapmıyorsun?" diye karşılık vermiştim, aslında ciddi değildim söylediğimde, çünkü gerçekten şükredilecek bir durumdaydık; evimiz,

televizyonumuz, dolapta bir şişe portomuz, kilerde yeşil limonlarımız vardı, arada bir gezmeye gidip kendi çapımızda hayatın tadını çıkarıyorduk.

Bir gece Howard çok ciddi bir konuşma yaptı: "Kesinlikle hırsızlık yapamam; hırsızlık yanlış bir şey olduğundan değil, yanlış değil çünkü, ama çalmak çok basit bir yol. Demek istediğim, bizim patron biraz eski kafalı, çok eski model bir kasamız var, paraları oraya tıkıştırıyoruz, bazen epeyce yüklü para oluyor. Birkaç yüzlüğü gözümü kırpmadan aşırıveririm, ikimiz atlar trene, Londra'ya ya da başka bir yere gideriz, kimse de bizi bulamaz. Ama değmez. Zengin olacaksak, dürüstçe yapmalıyız bunu. Ancak şans sayesinde zengin olabiliriz, senin benim çabalarımla değil. Senle ben neyiz ki?"

"İltifatına teşekkürler," dedim, iğneleyerek.

Howard kaşlarını çatıp, "Hayır hayır," dedi. "Ne demek istediğimi biliyorsun. Yani dünyaya verebileceğimiz yetenek falan gibi fazla bir şeyimiz yok. Dünyanın almak için ayılıp bayılacağı bir şeyimiz de yok satılacak. Ayrıca ben senin öyle zengin olmanı istiyorum ki, banknotlarla sigaranı yakabilesin."

"Sen sportotoda kazanmaya bak oğlum," dedim. "Belki tutturursun."

"Aman, sportotonun içine sıçayım," dedi Howard kızarak. Ben de ona kızdım, bu tür laflardan hiç hoşlanmazdım. Okuldaki matematik hocamız erkek öğrencilerin hoşuna gider diye böyle konuşurdu, Mr. Lithgow. "Yani," dedi Howard, "demek istediğim şu: Sözgelimi bir ay boyunca milyonerler gibi yaşamak isterdim."

"Sonra Kullanılmış Araba Pazarı'na dönmek üzere mi?"

"Hayır," dedi Howard. Hep böyle sürprizlerle doluydu. "Sonra geberip gitmek üzere; hayatın tadına baktıktan sonra. Çünkü her şeyi denedikten sonra yaşamaya değer pek bir şey kalmıyor, değil mi?"

"İltifatına teşekkürler," dedim yine.

"Evet, biliyorum, senin için yaşayabilirim. Ama eğer ölürsem, ikimizin birlikte ölmesini isterim, bir tek beden olarak, evlilik yemininde söylendiği gibi. Bazen," diye dalarak sürdürdü, "işte müşteri beklerken ikimizin krallar gibi yaşadığımızı, geleceği hiç dert etmediğimizi düşlüyorum. Biliyor musun, belki de dert edilecek bir gelecek yoktur. Yakın bir zamanda kimse için gelecek kalmayabilir. Dünya kötü."

"Kötü olan dünya değil," dedim. "Dünyadaki insanlar." Yerde, yanımda bir şilin yedi penilik bir kutu karamela duruyordu, ağzıma bir tane atıp yanağımı şişirdim. Sonra, neden bilmem, erkekleri hiçbir zaman anlayamayacağım, Howard gülümseyip yere, halının üstüne devrildi, beni kucaklayıp öpüyor, "Ah, harikasın sen," diyordu.

Bir süre sonra da dedi ki: "Öyle kafamdan geçen bir düşünceydi. İnsanın havasına, o sıradaki duygularına bağlı bir şey herhalde." Bunu niçin söylediğini hiç mi hiç anlamayarak kaşlarımı çattım. Sonra şöminenin üstünde duran, çok ucuza aldığımız altın taklidi saate bakıp, "*Sil Baştan* saati geldi. Neredeyse başlar," dedim.

"O ne?" dedi Howard ayağa kalkarak.

"Aa, unutmuştum." Howard uzun zamandır ilk kez bir perşembe akşamı evdeydi. Howard evlendikten sonra yalnız yaşayan, sağlığı da iyi olmayan Tinmarsh'taki teyzesini görmeye giderdi perşembeleri. Ama teyzesi o sırada Rosscourt'ta hastanedeydi, orası da ziyaret edilemeyecek kadar uzaktı. "Şey bu," dedim, "yarışma programı, bir çocuk var, bin sterlinlik soruya cevap verecek. At yarışları konusunda."

"Çocuk için çok garip bir konu. Seyis yamağı falan mı?"

"Hayır, benim gibi deneme lisesinden. Bana sorarsan günümüzde gençler kafalarını ne olursa olsun, bir şeyle doldurmak zorundalar. Öyle ya, bütün okullar benimki gibiyse okulda hiçbir şey öğretilmiyor."

Howard TV'yi açtı, tüp ısındı, önce sesler fısıltı halindeydi, sonra patladı, sonra görüntü belirdi. Seslerin ilk duyulması hep biraz heyecanlıdır, sonra görüntünün belirmesi şaşırtır insanı. Mucize gibi bir şey. Görüntüde epeyce tombul, sarışın bir şarkıcıyla çok salak bir komedyen vardı. "Aman Tanrım," dedi Howard, "şuna bak. Çağdaş bilimin harikaları ve kahrolası uygarlığın zevkleri. Tanrı biz eşeklere yardım etsin." O akşam tam küfür etme havasındaydı, ama artık bir şey demedim, çünkü aynı zamanda çok da tatlıydı.

"Beş dakika sonra biter," dedim. Şarkıcıyla komedyen gece kostümleriyle son numarayı yapıyorlardı, tepede kocaman kartondan bir ay asılıydı, kadının üzerinde uzun, işli bir elbise vardı, çok fiyakalıydı. Son notada yakından çekimle azıdişleri bile görüldü, sonra da reklamlar başladı. Balık köftelerinde beş peni indirim, Dev Boy Splazz sabun tozunda üç peni indirim. Biraz bekleyin, bedava verecekler. Ve *bizim* çamaşır makinesi, bizim aldığımızdan iki sterlin on peni ucuz. Utanmazlar! Sonra yarışma başladı. Howard ilgiyle seyrediyordu. Sunucu ya Amerikalı ya da İrlandalı gibi bir şeydi, insan emin olamıyordu, sivri bir yüzü vardı. Oldukça çirkin, salak bir yığın insan çıktı, kolay kolay sorular sordular. Sunucu da çok yardım ediyordu, bence biraz fazla yardım ediyordu. Orta yaşlı, aptal bir çift doğru cevabı bulduğunda stüdyodaki izleyiciler deli gibi alkışladılar. Sunucunun sorduğu soru şuydu: "Diziyi tamamlayın: Tuz, hardal, sirke, ..." Çift boş gözlerle bakınca tekrarladı: "Tuz, hardal, sirke, ..." Sonra adam "H. P. Sosu," dedi. Sunucu, "Lütfen reklam yapmayalım," dedi, bu da aptalca bir laftı, çünkü ITV'de zaten reklamdan başka bir şey yoktur. Sonra sunucu dedi ki: "Belki size kâğıt ve *karabiber*, pardon, karakalem versem, yazabilirsiniz." Kadın da bunun üzerine, "Ben söyleyeceğiz sanıyordum," dedi. Sunucu, "Bir kapta durur," dedi, "baharatlıkta. Hap-şuu. Hap-şuu. HAP-ŞUU." Sonunda cevabı buldular, o kadar sevindiler, stüdyodaki izleyiciler

de o kadar sevindi ki, gören matah bir şey yaptılar sanırdı. Böylece sekiz sterlin kazandılar, ama on altı sterlinlik soruyu kabul edip kazandıklarını tehlikeye atmadılar. Bence en iyisini yaptılar. "Geri zekâlılar," dedi Howard. "Nereden bulurlar bu insanları?"

"Başvurup bekleme listesine yazılıyorlar," dedim. "Sosyal konuta başvurur gibi."

"Hiç böyle şey duymadım," dedi Howard laf olsun diye. Aradan ve yine reklamlardan sonra bin sterlinlik soruyu cevaplayacak olan çocuk geldi; yuvarlak yüzlü genç bir çocuk, kravatsız, oysa sonbaharın sonuna yaklaşıyorduk. Kelimeleri yuta yuta konuşuyordu, çok heyecanlıydı, o yaştaki herhangi bir çocuk gibi. Sunucu rahatlamasını söyledi. Sonra onu bir bölmeye aldılar, tam arkasında kocaman bir saniye kolu olan bir duvar saati vardı. Sunucu soruların yazılı olduğu kâğıdı eline aldığında çocuktan daha heyecanlıydı, heyecandan titriyordu. Çocuk kulaklıkları takıp hazır olduğunu söyleyince sunucu konuştu:

"Bu soru üç bölümden oluşuyor. Belirli yıllardaki üç yarışın her biri için kazanan atın, sahibinin, antrenörün ve jokeyin adlarını söylemeniz gerekiyor. Anladınız mı?" Çocuk anlamıştı. Sunucu besbelli çocuğun kazanmasını istiyordu, çünkü cevabı bilemezse herkes "Yazık" diye bağırıp suçu sunucuya yükleyecekti. Bunun üzerine sunucu soruyu okudu: "İlk bölüm. Cevap vermeden önce iyi düşünün. Otuz saniyeniz var. İki Bin Guinea Yarışı, 1935." Çocuk yıldırım hızıyla cevapladı:

"Bahram. Ağa Han. F. Butters ve F. Fox." Sonra sorulmadığı halde, "İkiye yedi," dedi.

Cevap doğruydu, sunucu, izleyiciler çılgına dönmüşlerdi. İkinci bölümü okudu: "Oaks Yarışı, 1957." Çocuk cevap verdi:

"Kolay. Carrozza. Kraliçe hazretleri. Murlett. Jokey Lester Piggott. Sanırım sekize yüzdü." Yine doğru cevaptı, yine

herkes çılgına döndü. Sonra korkunç bir ölüm sessizliği çöktü; çünkü çocuk bu bölümü bilemezse, bir parçasını bile bilemezse, öteki yarışlardaki bahis oranlarını bilmesinin kendisine bir yararı olmayacaktı. Ve son bölümü sordu sunucu; Howard bile ağzı açık, öne doğru eğilmiş izliyordu. "Kazanan at, sahibi, antrenörü ve jokeyi. Derby Yarışı, 1899." Ve çocuk hiç zorlanmadan, pat diye cevabı verdi:

"Flying Fox. Westminster Dükü, J. Porter, M. Cannon." Bahis oranını hatırlayamadığını söyledi.

"Bahis oranını boş ver oğlum!" diye bağırdı sunucu. "Bin sterlin kazandın." Sonra çocuğu bölmesinden sürükleyerek çıkardılar, herkes bağırıp çağırıyordu, bir kız gelip çekini verdi, çocuğu öptü. Çocuk kızardı, çek almaktan pek hoşnut olmadığı belliydi, bin sterlini elle tutulur banknotlar halinde almayı ummuştu besbelli. Howard televizyonu kapadı; bağırmalar, alkışlar bir anda kesiliverdi. "Bence," dedi Howard, "böyle genç bir çocuğun daha okulunu bitirmeden kafasını at yarışlarıyla doldurması pek doğru değil yine de. Hiçbir işe yaramayacak saçma sapan bilgiler bunlar."

"Pek de yararsız değil," diye sözünü kestim. "Bin sterlin kazandı mı, kazanmadı mı?"

"Evet, kazandı, ama ufak bir çocuk için doğru değil. Elbette yetişkinler için durum farklı. Büyüklerin ev ödevi falan yoktur. Bin sterlin!" dedi Howard.

"Sen de deneyebilirsin," dedim. "Beyninin tam bu işlere göre olduğunu söylemez misin hep?"

"Asla beceremem," dedi Howard. "Hile olduğu belli."

"Nereden belli?"

"Belli işte." Howard bazen çok mantıksız olurdu. Kafasına bir şeyi taktı mı mümkün değil vazgeçmezdi, mantıksız davrandığını kendi de fark etse bile. Ben de kalkıp akşam yemeğini hazırladım; fırında pişmiş kuru fasulyeyle kızarmış ekmek yiyecektik. Bütün gün süpermarkette fasulye konservesi görmekten artık fasulyeden nefret ettiğimi düşünebilir-

siniz. Ama hazırlanması kolay bir yemek, üstelik de oldukça besleyici. Howard'ı iyi beslemek hoşuma giderdi. İstediği zaman çok tatlı olurdu.Howard.

2

Şimdiye kadar yazdıklarım, sizin de okuduklarınız aslında öykünün bir parçası sayılmaz. Öykü aşağı yukarı şimdi başlıyor, şu anda ben yirmi üçümü bitirdim, Howard yakında yirmi yedisini bitirecek; yani bizi halının üzerindeki o son halimizden biraz daha yaşlı düşünebilirsiniz. Aslında pek değişmedik, hayatımız eskisi gibi devam etti, yalnız Howard daha çok okuyup ara sıra da paçavra dediği *Daily Window* gazetesine küfretmeye başladı. Ama yine de gazeteyi almaktan vazgeçmedik. Yine TV seyrettik. Eski işlerimizde çalışmayı sürdürdük.

Bir sabah, kasvetli bir sonbahar sabahı, her zamanki gibi Hastings Road Süpermarketi'nde bir yandan rafları yerleştiriyor, bir yandan da kendi kendime şarkı söylüyordum. Öteki kızlarla birlikte orada olmak, müşteriler ellerinde telden sepetlerle gezinirken, kasalar tıkır tıkır işlerken, rengârenk paketler ve konservelerle dolu süpermarkette, üzerimde havacı mavisi tulumumla bu kolay, temiz işi yapmak bana hoş bir güven duygusu veriyordu. Ortalıkta, etraf güzel koksun diye havaya sıktıkları kokuya karışmış çok hafif bir peynir ve beykın kokusu vardı. Ama bazen korkunç deyimler kullanan Howard, buranın bir orospunun yatak odası gibi koktuğunu söylerdi. Bu kokunun nasıl olduğunu bildiğinden de değil, askerliğini yaparken bile pek yaramaz-

lık etmemişti. Üstelik süpermarkete de pek sık uğramazdı, genellikle paydos saatinde beni eve götürmek üzere dışarıda beklerdi.

O sabah beni görmeye süpermarkete kim gelse beğenirsiniz? Ablam Myrtle. Feci bir haldeydi. Benden üç yaş büyüktü, mirasyedi Bobo Sigrist'e özenip şampanya rengine boyattığı saçlarını topuz yapmıştı. Kuaför, Myrtle'ın şampanya saç rengine Manzanilla rengi diyordu. Ama Myrtle hasta gibiydi, çok kötü görünüyordu. Dedi ki:

"Hah, işte buradasın. Bak, artık dayanamıyorum. O herifle aynı evde bir gün daha kalamam. Lütfen izin ver, bir süre gelip sizde kalayım."

"Michael yüzünden mi?" dedim. "Gene ne yaptı?"

"Aman," dedi, "içki içmesine aldırmıyorum, küfürlerine de. Dün gece beni dövmeye kalktı. Bu sabah da evden çıkarken tokat atmaya kalkıştı." Myrtle'ın kocası Michael Sadler, daktilolar ve büro malzemeleri denen şeyler satılan bir dükkânda çalışıyordu. Dengesiz bir tipti, ama yakışıklıydı, yakışıklılığının da farkındaydı.

"Niçin dövüyor seni?"

"Suratımı görmek, sesimi duymak onu çileden çıkarıyormuş, öyle söylüyor." Aslına bakılırsa Myrtle benim kadar olmasa da güzel kızdı, elbette evlilik onu yıpratmış, ağzını biraz sarkıtıp gözlerinin altını da torbalandırmıştı. Ama sesi konusunda kocasına hak veriyordum doğrusu. Myrtle'ın kulak tırmalayan tiz bir sesi vardı, çan çan çan konuşurdu; kim olursa olsun, bu sesle sürekli birlikte yaşamaktan bıkabilirdi, bunu anlıyordum, ama kızı dövmeye de bahane olamazdı.

"Nerene vurdu? Göster bakayım."

Bölme gibi bir yerde duruyorduk, çevrede hep konserve çorbalar vardı –çoğu indirimli Hint çorbası– görünürde kimsecikler yoktu. Ama Myrtle sanki caddede karşıdan karşıya geçecekmiş gibi iki yanına ciddiyetle bakarak arkasını

döndü ve kazağını sıvayıp sırtını gösterdi. Sırtı mor-kahverengi çürüklerle, parmak izleriyle doluydu.

"Müthiş görünüyor," dedim. Ama söylediği nedenler beni pek doyurmamıştı. Suratıyla sesinden başka bir şeyler olduğundan emindim. "Bana gerçeği söylediğini, bütün gerçeği söylediğini sanmıyorum," dedim. Televizyondaki mahkeme sahneleri gibi konuşmuştum. Anlayacağınız, Myrtle'ı iyi tanırdım. Myrtle'ın bir işler çevirdiğini adım gibi biliyordum. Michael'ı da tanıdığım için, ablamı suçlamıyordum doğrusu. Michael kaç kez onu neredeyse başka bir erkeğin kollarına itmişti. Evlilikleri feciydi.

Myrtle azıcık somurttu. Dudaklarında Golden Frost ruju vardı. "Charlie Evans'la kırıştırdığımı düşünüyor," dedi.

"Kırıştırıyorsun, değil mi?"

"Aman, bir şey geçmedi ki aramızda. Ayrıca Michael de başkalarıyla kırıştırmıyor mu sanki? Bir de üstüne sarhoş oluyor. *Bunlar* da yetmiyormuş gibi sövüp sayıyor." Kibar bir hanım edasıyla burnunu havaya kaldırdı. Bizim ailede küfretmek hiç hoş karşılanmazdı.

"Peki, niyetin ne?" diye sordum.

"Ona bir ders vermek," dedi Myrtle. "Bir süre kendi başının çaresine baksın bakalım. Ayrıca hiç uyuyamıyorum. Sinirini evde iş yaparak çıkarsın biraz da. Bir süreliğine size gelip misafir odanızda kalmak istiyorum. Ama onun haberi olmamalı, anlıyor musun? Merak etsin. Beni dayaktan öldürmesine izin vermeyeceğim."

"Bir süre gidip annemlerde de kalabilirsin, öyle değil mi?"

"Dalga mı geçiyorsun? Annem yine başlar, ben sana dememiş miydim filan diye tantana yapmaya." Myrtle da benimle aynı okula gitmişti, arada bir böyle laflar ederdi. "Oh olsun deyip sinirimi bozar, zaten Michael'ı başından beri sevmezdi, daha bir yığın tantana." Myrtle hep böyle aynı lafları söyleyip dururdu. "Bütün istediğim, Michael'ın aklını başına getirmek. Meraklansın istiyorum. Ayrıca..." Sonra

yine Michael'ın kendisini dövmesine izin vermeyeceğinden söz etti. Zavallı Myrtle. Hiçbir zaman pek aklı başında olmadı. Asıl düşündüğü sanırım şuydu: Kendisi son derece çekiciydi, Michael da aslında onu o kadar çok seviyordu ki, Myrtle onu terk edince yüreği parçalanacak, Myrtle eve döndüğünde de yarışma programındaki seyirciler gibi çılgına dönecekti. Her neyse, Myrtle'a dedim ki:

"Peki, öğle yemeği saatinde eşyalarını getir." Öğle yemeğini evde yerdik; güveç, beykınlı yumurtalı börek gibi bir şeyler pişirip fırında bırakırdım. Benim öğle tatilim yarımda, Howard'ınki birde başlıyordu. Howard biri on geçe eve geldiğinde sofra hazır olurdu; patronu üzerine ilan yapıştırılmış ikinci el arabalardan biriyle eve gelip gitmesine izin verdiği için de, ikiye yirmi kala beni arabayla süpermarkete bırakırdı. Öğle tatilini biraz geçirmiş olurdum, ama kimse laf etmezdi. Sonra Howard eve döner, bulaşıkları yıkar, saat ikide Kullanılmış Araba Pazarı'na dönerdi. Akşamları çayın yanında börek, kek, reçel, daha geç saatte de beykınlı yumurta, sosis ya da kızarmış ekmekle konserve fasulye gibi bir şeyler yerdik, hatırlıyorsunuzdur herhalde. Yani daha önce akşam yemeğini hazırlayışımı görmüştünüz, konserve kuru fasulyeydi. Her ikimizin de işi altıda biterdi; Howard'ın süpermarkete yürümesi pek uzun sürmezdi, ben de bu arada makyajımı tazeleyip paltomu giyer, Howard gelince hava güzelse yürüyerek, değilse otobüse binip eve dönerdik. Ev pek uzakta değildi. Oak Crescent'ın paralelinde Yew Tree Caddesi, onun da yukarısında Whitgift Caddesi vardı; Whitgift Caddesi'nin karşı tarafına açılan sokakların her biri tarihteki savaşların adını taşırdı, Hasting Road da bunlardan biriydi. Sonra Waterloo Sokağı'nı geçip onu kesen Naseby Crescent Caddesi'ne çıktınız mı piskopos sokaklarına varırdınız, bizim sokak da bu piskoposların üçüncüsüydü.

Her neyse, Myrtle'a, "Peki, öğle yemeği saatinde eşyalarını getir," dedim.

"Sağ ol güzelim," dedi. "Birkaç günlüğüne geliyorum, o kadar. Son zamanlarda hiç uyuyamıyordum."

Kasabanın öbür ucundaki kendi evlerine kıyasla bizim evde nasıl daha rahat uyuyacağını sanıyordu, bilmem; çünkü Howard geceleri çok gürültü ederdi, gürültüsü evin her yanından duyulurdu. Pek horlamazdı ama homurdanır, uykusunda bağıra çağıra konuşurdu. Bazen uykusunda yürüdüğü de olurdu, ben uyandırmaya cesaret edemezdim, tehlikeli diye. Her neyse, Myrtle durumu kendi gözleriyle görecekti, değil mi? Ben aslında Howard'ın bu huyundan pek rahatsız olmazdım, alışmıştım.

Neyse, Myrtle eşyalarıyla geldiğinde ikinci yatak odasını (şakadan çocuk odası dediğimiz odayı) hazırlamıştım, birlikte sofrayı kurduk, Howard gelmeden önce Myrtle o Golden Frost rujundan bol bol süründü, süslenip püslendi. Howard Myrtle'ı bizim evde görünce biraz şaşırdı, ama Myrtle aptal aptal sırıtıp göz süzünce homurdanıp bir şey demedi. Myrtle'a kalsa, Howardıma pas verirdi, ama Howard evlenmeden önce olduğu gibi ciddiydi, ayrıca, övünmek gibi olmasın ama benden başka kadında gözü yoktu. Myrtle ikimize de, ama özellikle Howard'a, ısrarla şunu belirtti: Kocası Michael gelip Myrtle'ı soracak olursa bize gelmediğini, nerede olduğu konusunda en ufak bir fikrimiz bile olmadığını söyleyecektik. Howard buna karşılık dedi ki:

"Bir yığın yalan. Hayat artık yalan üstüne kurulu. Hile hurda, gerçeğe yabancılık. Başpapaz Swift'in atları diyor ki, dilimiz insanları kandırmak için değil, onlara yararlı olacak sözler söylemek için verilmiş bize. Konuşmanın amacı iletişim kurmaktır." Bu konuşan atlarla ilgili bir şeyler daha anlattı, Myrtle hiçbir şey anlamadan Howard'a bakıyor, herhalde aklını oynattığını düşünüyordu. Ben Howard'ın çocuklar için yapılmış bir kovboy programından falan söz ettiğini tahmin etmiştim, belki Başpapaz Swift'in de olduğu bir programdı. Perşembe günleri ben özel yarım gün tatil ça-

yımızı hazırlarken (Bradcaster'da perşembe günleri öğleden sonra tatildi) Howard bu çocuk filmlerini karamsar bir ifadeyle seyretmekten hoşlanırdı.

"Bence Michael beni aradığında burada olmadığımı söylemek yalan sayılmaz," dedi Myrtle. "*Ararsa* tabii, aslında bana öyle geliyor ki eninde sonunda arayacak. Yalan olsa bile zararsız bir yalan."

"Bana bak," dedi Howard, çok yakışıklı ve öfkeli görünüyordu, çatalıyla bıçağını masaya bıraktı, peynirli soğanlı börek yiyorduk, üçümüze de bol bol yeterdi. "Yalandan, aldatmacadan hoşlanmam, ne kadar önemsiz olursa olsun. Daha bu sabah, patronum Watts'la hile yapma konusunda kavga ettim. Ardından eve yemeğe geliyorum, kendi baldızım, benim evimde, yalan söylememi istiyor benden."

"Ama..." dedi Myrtle, peçetesini masaya fırlatıp yalancıktan ağlayarak yukarı kata koşma numarasına hazır olduğu belliydi. Bunun üzerine Howard'a döndüm.

"Aa, patronla neden kavga ettiniz Howard?" dedim.

"Aman canım, bir Amerikan arabası yüzünden, şanzımanın aşındığı anlaşılmasın diye yağla talaş karıştırıp kartere koymak istiyordu. Birilerinden akıl öğrenmiş besbelli." Sonra Howard kullanılmış otomobil işinde atılan kazıklarla ilgili bir şeyler anlattı. Patronu Watts tekerlekleri boyayıp daha yeniymiş gibi gösterelim demiş, sonra Howard müşterinin birinin almayı düşündüğü elden düşme otomobili uzun yolda denemesi gerektiği konusunda ısrar etmiş; çünkü Howard'ın dediğine göre, on beş kilometreden daha kısa bir yolda denemenin anlamı yokmuş. Üstelik direksiyonun durumunu kontrol edebilmek için kötü bir yolda denenmesi gerekiyormuş, kötü yolda takırtılar, gıcırtılar daha iyi duyulurmuş. Müşterinin yağ basıncını da kontrol etmesi gerekirmiş, çünkü motor normal olarak ısındığında yağ basıncı düşükse contaları ve valfleri ya da bilmem neyi değiştirmek gerekirmiş, duman çıkarsa otomobil yağ yiyor demekmiş.

Dışarıya çok yağ sızarsa, gövdede çatlak var demekmiş, ayrıca yağ parça parça çıkarsa, içeride su olduğundan, yine gövdede çatlak var anlamına gelirmiş. Müşterinin vitesi ve arkayı yağ sızıntısı var mı diye kontrol etmesi gerekliymiş, böyle uzun uzun anlatırken, Myrtle gözlerini dikmiş Howard'a bakıyordu. Sonunda dedi ki:

"Ama ben senin otomobil sattığını sanıyordum, aldığını bilmiyordum."

"Hem alıp hem satıyorum," dedi Howard. "Alıcıları da satıcıları da kandırmamaya çalışıyorum. Dediğim gibi, hileden nefret ederim; Watts'ın ya da ona benzer herhangi birinin keyfi için hile yapmam, Watts işinin böyle yapılmasından hoşlanmıyorsa canı cehenneme."

Neyse ki Howard Michael'a karısının bizde kaldığını söyleyip söylememek konusunu yeniden açmadı da yemeğin geri kalanını huzur içinde yedik. Myrtle bulaşığı yıkayacağını, istersek işten dönüşümüzde çayı hazır edeceğini söyledi. Ben bunun harika bir fikir olduğunu, her şeyi ona bıraktığımı söyledim. Gerçekten gıpta ediyordum ona, ne güzel, bütün öğleden sonrayı evde tek başına geçirecekti, şöminenin yanına oturup benim kadın dergisini okur, 15:45'te Çalışırken Müzik, 16:30'da da Mrs. Dale'in Günlüğü programlarını dinlerdi radyodan. Her kadın beğenirdi böyle bir hayatı; Myrtle evlendiğinden beri böyle yaşıyor ve değerini bilmiyordu. Bir kış öğleden sonrasında gevşek bir halde evde oturmak kadar güzel bir şey yoktur; ateşin karşısına oturup hayal kurarsın, kocam yerine başkasıyla evlenmiş olsaydım nasıl olurdu diye hayallere dalarsın, kendini koyu güneş gözlüğüyle, şortla Bermuda gibi bir yerlerde görürsün, bembeyaz dişli, Tarzan gibi yanık göğüslü bir yakışıklı çapkın üzerine eğilmiş, sigaranı yakıyor, sen de sigarayı yakarken esrarengiz bir bakış fırlatıyorsun, tabii güneş gözlüğünden bakışların görülmüyor, ama olsun. Gelgelelim bunun hayali gerçeğinden güzeldir. Bana güvenebilirsiniz, ne dediğimi biliyorum.

3

Myrtle'ın bir süreliğine bize taşınması onuruna Howard'ın düzenlediği gece yarısı gösterisi Myrtle'ın ödünü kopardı, ona birkaç tane de uyku hapı yutturdu. Fosforlu çalar saat yaklaşık on ikiyi beş geçeyi gösterdiği sırada, Howard gülmekten kırılarak sanki sinemada çok komik bir şey seyrediyormuşuz gibi beni dürtüp uyandırdı. Ardından mırıldanarak bir yığın anlamsız söz söyledi, sonra da sakinleşip yeniden uykuya daldı. "Şükürler olsun," dedim kendi kendime. Ama pek erken söylemişim, daha ben bunu düşünür düşünmez Howard yine başladı. Bu kez gülmüyor, tersine, ağlamasa da bağırarak uluyordu. Myrtle yandaki odadan korka korka seslendi:

"Bir şeyi yok ya?"

Ben yatıştırır bir tonda, "Yok yok, aldırma, ara sıra böyle bağırır," dedim. "Sen uyumana bak."

"Ya," dedi, biraz kaygılı bir sesle. Sonra Howard çok açık seçik olarak bağırdı: "Pencereyi temizleyemiyorsan camı kır." Ardından da korku filmlerindeki adamlar gibi kötü kötü güldü. Acaba ne demek istedi diye merak ettim, çünkü boşuna söylenmiş bir söze benzemiyordu; ama ne demek istediğini pek kısa süre sonra öğrendim. Ardından homurdanıp yine anlamsız sözler söyledi, biraz sonra da yataktan kalkmaya davrandı. Onu engellemeye çalışmanın

hiçbir yararı olmadığını biliyordum, ayrıca onu yatağa çekmem gerçekten tehlikeli olurdu, çünkü o sırada uyanırsa şok yüzünden ölebilirdi. Ama benim korktuğum, Howard'ın yan odaya gidip –tabii farkında olmadan– Myrtle'ın yatağına girmesi ve bunun da şöyle ya da böyle bir yığın sorun çıkarmasıydı. Bütün bunları düşünerek en iyisinin Howard'ı izlemek olacağına karar verdim. Howard kendi kendine bir şarkı mırıldanırmış gibi sesler çıkararak karanlıkta bütün odayı yalpalayarak geziyor, ama oraya buraya fazla çarpmıyordu, yarasa gibiydi, sonunda ışığı yaktı. Bunu nasıl becerdiğine şaştım, uyanık olsa daha zor bulurdu yerini. Işık yandığında Howard'ın mırıldanmaya devam ederek pijamasıyla kapının eşiğinde, gözleri açık, ama cam gibi donuk, kendi kendine gülümseyerek durduğunu gördüm. Sonra Myrtle yeniden seslendi:

"Her şey yolunda mı gerçekten?"

"Evet," diye karşılık verdim. Sonra düşündüm. "Senin kapın kilitlenmiyor, ama ne olur ne olmaz, belki seni bir ziyaret etmek ister, kapının arkasına bir iskemle falan dayasan iyi olur," dedim. Sonra Myrtle'ın yataktan fırlayıp "Ay ay!" diye çıplak ayaklarıyla odada koşuşturarak dediğimi yaptığı duyuldu.

Bu arada Howard sahanlığa varmış, sanki evde parti veriyormuşuz gibi bulabildiği bütün ışıkları yakıyordu. Sonra da şarkı söyleyerek merdivenden inmeye başladı; söylediği şarkı uzun, sözsüz, pek ezgisi de olmayan bir şeydi, listede ilk ona hayatta giremezdi; ay saçmalıyorum, Howard'a da ayıp oluyor. Zavallı Howard. Üzerimde sabahlığımla ben de onun peşinden aşağı indim; Howard alt kattaki bütün ışıkları yakıyordu, hem de öyle bir ustalıkla ki, uyanık olduğuna yemin edebilirdiniz. Bütün ışıkları yaktıktan sonra oturma odasına, yani genellikle oturduğumuz; yemek yiyip TV seyrettiğimiz odaya (salonu ancak Noel'de, bir konuk geldiğinde, özel durumlarda kullanırdık) girmeye karar ver-

di. Ben de onu izleyerek oturma odasına girdim; Howard büfeye gidip dolap kısmını açtı ve içindeki porto şişesini çıkarıp iki kadehle birlikte yemek masasının üzerine koydu. Sonra da, ister inanın ister inanmayın, nasıl olsa olanlar oldu, inanmasanız da bir şey değişmeyecek, üst çekmeceyi açıp içinden iskambil kâğıtlarını aldı, hâlâ kendi kendine gülümseyip şarkı söylemeyi sürdürerek masaya oturdu ve ister inanın ister inanmayın, dört kişilik bir oyun oynanacakmış gibi dağıttı kâğıtları. Bir eli alıp kâğıtlara cam gibi gözlerle baktı. Sonra sanki kâğıt oynayan üç kişi daha varmışçasına, onlara bakıyormuş gibi yapıp bekledi. Kimse oynamayınca Howard elindeki kâğıtları masaya atıp çocuk gibi ağlamaya başladı. Sonra şöminenin yanında en sevdiği koltuğa oturup *Daily Window* gazetesini aldı eline, okuyormuş gibi yapıyordu, ama gözleri ağlamaktan yumulmuştu. Ne var ki, bir damla yaş akmıyordu gözlerinden. Gazeteyi iki eliyle tutup açmıştı, arka sayfayı sol eliyle, ön sayfayı da sağ eliyle tutuyordu; yani hem arka sayfa hem de ön sayfa aynı anda görülüyordu. Arka sayfada, Amerika'da büyük bir uçağın düşmesi sonucu seksen dokuz kişinin öldüğü kazanın haberi vardı; ön sayfada da, film yıldızı Rayne Waters'ın, göğüslerini gösteren bir elbiseyle, kucağında yeni doğmuş bebeğini tutarken, bütün sayfayı kaplayan bir resmi; (ikinci çocuğuydu bu, o kadar önemliydi ki haber, bütün dünyanın bilmesi gerekiyordu), manşet ise şöyleydi: BENİM MİNİK INGA BEBEĞİM. Howard da ağlayıp duruyordu. Görüntü biraz tuhaftı, sanki Howard *Daily Window*'un ön ve arka sayfalarındaki haberlere ağlıyormuş gibiydi; oysa bana kalırsa ağlanacak bir şey yoktu. Seksen dokuz kişi ölmüş olsa da, karşılığında bir bebek doğmuştu; doğan bebeğin haberini ön sayfaya, ölenlerin haberini de arka sayfaya koymaları normaldi. Ben bunda ağlanacak bir şey göremiyordum. Aslında Howard da görmüyordu tabii, çünkü uyuyordu; hiçbir şeyi göremezdi, ama yine de elinde gazeteyle avaz avaz ağlıyordu.

Sonra ansızın Howard içini çekip gazeteyi bıraktı, yine iç geçirerek ayağa kalktı ve hiçbir şeyi yerine yerleştirmeden, ışıkları da söndürmeden dosdoğru odadan çıktı. Ben de ardından gittim; doğrudan üst kata çıkıyor, ışıklara dokunmadan ilerliyordu, bütün gece lambalar yansa umurunda değildi, ama ben onu izlerken bütün ışıkları söndürdüm. Yatak odamıza girdiğinde kuzular kadar uysal ve sakindi, yatağa uzanıp hemen huzurlu bir uykuya daldı, ışıkları söndürmek de bana düşüyordu. O gece bir daha olay çıkarmadı, ama o saate kadar yaptıkları, daha doğrusu çıkardığı sesler bizim Myrtle'ın ödünü koparmıştır herhalde. Her neyse, Myrtle uyku hapı gibi bir şey almış olmalıydı, çünkü derin derin soluk alıp verdiğini duyuyordum, bir ben uyumuyordum; bu da haksızlıktı aslında, ben ertesi gün işe gidecektim, oysa hanımefendi isterse bütün gün yatağında yatabilirdi.

Ama sabah Myrtle bizimle birlikte kalkıp pek gösterişli, camgöbeği kapitone bir sabahlıkla kahvaltıya indi; şampanya rengi saçlarını da tepesinde kurdeleyle tutturmuştu. Howard'la ben işe gitmek üzere giyinmiştik. Howard gece olanlardan tümüyle habersizdi elbette, dinlenmiş, keyfi yerinde görünüyordu. Bol vaktimiz olsun diye saat yedide kalkardık. Öğle yemeğini hep akşamdan hazırlardım, o günkü yemek güveç gibi bir şeydi, pirzola, soğan ve dilimlenmiş patatesleri üst üste dizmiştim, yemeği fırına koyup saatini ayarladım; sonradan unutmayayım diye bunları kahvaltıyı hazırlamadan önce yaptım. Howard sıkı kahvaltı isterdi – yumurtalı beykın ya da sosis, akşam yemeğindeki gibi; kahvaltıyla akşam yemeğinde aynı tür şey yenmeliydi, aslında düşünürseniz, ki düşünmek gerekir, biraz garip bir şey bu. Howard'a iki dilim füme domuz etiyle bir yumurtayı sahanda pişirdim, bana mısır gevreği yeter de artardı bile. Myrtle kendine göre bir kahvaltı hazırladı, yanında bir şişe katkısız limon suyu getirmişti, bundan bir bardak içip incecik ekmek dilimleri kızarttı, Howard'la kendime

hazırladığım çaydan içmeye de tenezzül etti, ama sütsüz ve şekersiz olarak. Kahvaltıya oturduğumuzda postacı geldi, Howard'a bir mektup vardı. Howard kaşlarını çatıp, uzun süre zarfa baktı, yumurtası soğuyordu; ne mektubu açıyor ne de kahvaltısını ediyordu. "Hadi," dedim, "aç da kimden geldiğini anlayalım."

"Televizyonculardan," dedi Howard. Zarfın sol üst köşesinde, TV şirketinin süslü harflerle yazılı adını gösterdi. "Epeyce gecikmişti," dedi.

"Öf Howard," dedim kızarak ve masanın altındaki ayağımı yere vurdum. "Açıp bakar mısın ne yazdığına!" Bunun üzerine zarfı açtı, bir yandan Amerikalılar gibi çatalı sağ elinde tutarak yumurtasını yiyor, bir yandan da ağır ağır mektubu okuyordu. Sonra hiçbir şey demeden mektubu bana verdi; okudum ve "Epeyce gecikmişti," demekle neyi kastettiğini anladım. Howard çok sinsice hareket etmiş, *Sil Baştan* yarışma programına katılmak üzere başvurmuştu – neredeyse bir yıl oluyordu– sonunda cevap gelmişti işte. İki hafta sonra programa çıkacağını, Londra'ya yol parasını ödeyeceklerini bildiriyorlar, bol şans diliyorlardı. "Harika bir şey," dedim soluk soluğa. "Harika, değil mi Howard? Ne güzel, değil mi Myrt?" Ama tabii Myrtle niye bu kadar heyecanlı olduğumu bilemezdi, mektubu uzattım. Mektubu okudu, ama hiç heyecanlanmadı. Howard'a geceki gibi bir korku gösterisi yaptıktan sonra sabahına ceza yerine ödül almaya hakkı yokmuş gibi ters ters baktı. Ödül diyorum, çünkü bir tür ödül sayılırdı bu; Howard çok iyi bir insandı, karısı için, evi için çok çalışmıştı, küçük de olsa, böyle bir ödüle hak kazanmıştı, üstelik kimseye belli etmeden acı da çekmiş olmalıydı, yoksa gecenin ortasında bu kalkıp yürümeler, konuşmalar neyin nesi oluyordu? Ben azarlarmış gibi, ama aslında tabii çok, çok mutlu, dedim ki:

"Niye söylemedin Howard? Biricik karına bile hiç çıtlatmadın. Gizlice mektup yazıp tek kelime söylemedin."

"Canım," dedi Howard, "beni aptal yerine koymandan korktum. Öyle düşünebilirdin, çünkü böyle bir programa katılma ihtimalim pek düşüktü. Aslında mektubu yazdığımda kendim de biraz utanmıştım. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştım."

Myrtle burnunu havaya dikip konuştu: "Burada kitaplar diye yazıyor. Kitaplar ve yazarlarıyla ilgili sorulara cevap verecekmişsin."

"Evet. Bu benim fikrimdi."

"Peki ama sen kitaplarla ilgili ne biliyorsun ki?" Myrtle'ın yaptığı gerçekten edepsizlikti, ama onun düşündüğü, kitapların kocası Michael gibi daktilo dükkânında çalışan birine yakıştığı, kullanılmış araba satan birine ise hiç yakışmadığıydı. Evet, evde fazla kitabımız yoktu, oysa Myrtle ve kocasının üye oldukları kitap kulübü, ayda bir mi ne, okuyup okumayacakları belli olmayan birtakım kitaplar gönderiyordu evlerine. Ama Howard ara sıra semt kitaplığına giderdi; hangi kitapları okuduğunu bilmiyorum, okulda kitaplarla ilgilenmemiz için hiçbir çaba göstermediler ki. Howard'ın TV'ye çıkması Myrtle'ı hasetten çatlatıyordu; öyle ya, kendisi çıksa güzelliğini, göğüslerini gösterip gözlerini süzebilirdi, ama şampanya rengi saçı belli olmazdı tabii, renkli TV yayını yoktu henüz. Neyse canım, Howard nasıl televizyonculara yazdıysa Myrtle da oturup yazsaydı madem öyle, ama yarışma programına katılacak kadar akıllı değildi (saçmaladım aslında, o yarışmalara kimler katılıyor, bir düşünsem). Yok, yok, Myrtle fazlasıyla tembeldi, mesele buydu, kendi bir şey yapmayacak kadar tembeldi, sanki günün birinde sokakta biri yolunu kesip, "Aman Tanrım, şu yüze, şu vücuda bakın. Derhal televizyona *çıkmalısınız*," deyip, "Taksi, taksi," diye haykıracakmış gibi. Armut piş, ağzıma düş, kendisi kılını kıpırdatmayacaktı.

Howard Myrtle'a cevap verdi: "Yeteri kadar biliyorum. Bir şeyler okudum. Okuduğumu hiç unutmam. Ayrıca ki-

taplıktaki o kocaman, bir yığın bilgi veren kitaplara çok bakarım." Sonra, hoşnut olacağı yerde, hüzünlü, ekledi: "Şansım yardım ederse, bin sterlinlik soruya hak kazanırım."

"Ah, Howard," diye bağırdım, mısır gevreklerine elimi bile sürmemiştim, "harika olur."

Myrtle dedi ki: "Uykuda bağırıp çağırmanı tedavi edecek iyi bir doktora gidebilirsin o parayla, bu tür şeyleri sosyal sigorta karşılamıyor." Söylenecek şey değildi bu. Howard şaşırdı, ne dediğini tam anlamamıştı.

"Anlayamadım. Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

"Bütün gece senin konuşmandan gözüme uyku girmedi," dedi Myrtle. "Bu haplardan tam *üç* tane almak zorunda kaldım." Sabahlığının cebinden koskoca bir şişe kahverengi hap çıkardı, yüz kadar hap vardı herhalde içinde.

"Kes artık Myrtle," dedim. "Bu konuyu konuşmayalım sabah sabah."

Howard bazen takındığı o sert tavırla, "Uykumda konuşmamdan hoşlanmıyorsan, ne yapacağını biliyorsun," dedi. "Burası benim evim, evimde istediğimi yaparım, hem uyanıkken hem de uyurken."

Salak Myrtle, "Senin evin değil," dedi, küstahça. "Belediyeye kira ödüyorsunuz, tıpkı bizim gibi. Siz komşular açısından şanslısınız, başka bir diyeceğim yok." Başka bir şey söylemedi, isabet etti. Televizyonculardan gelen mektup, Howard'ın yarışmaya katılması adamakıllı sinirlendirmişti Myrtle'ı, belliydi. Zaten yeterince ileri gitmişti bence, kavga çıkmasını istemiyordum, dedim ki:

"Yeter, yeter. Şu bulaşıkları lavaboya yerleştirelim, sekiz buçukta işte olmam gerek." Eve gelip bulaşık bulmaktan nefret ederdim, ama Myrtle'a bizde kalma karşılığı bulaşık yıkamasını söyleyecek de değildim. Aslında Myrtle çok acınacak durumdaydı. Sanırım Howard da biz ikimiz çocuklar gibi mutluyken Myrtle'ın mutsuz olması için bir yığın neden olduğunu düşünüp sustu, belli belirsiz gülümseyip tabakları toplamaya girişti.

Her neyse, epey olaylı bir gündü; daha doğrusu başıyla sonu heyecanlıydı. Ortası, ki bu da günün büyük bölümüydü, sırf işti. Öğlen Howard'la eve geldiğimizde Myrtle yoktu, nereye gittiğini, ne zaman döneceğini belirten bir not bırakmamıştı, ayıp etmişti doğrusu. Akşam işten döndüğümüzde baktık ki Myrtle bu arada dönmüş (Howard'ın anahtarı ondaydı), şöminenin karşısında oturmuş ağlıyor. Neyin var diye sordum. Howard da çok yumuşak ve anlayışlı davrandı, ama uzun süre ağzından laf alamadık. Ben bu arada çayı hazırladım, Myrtle içmeye razı oldu, fincanın içine gözyaşı dökmeye başladı. Sonra kerpetenle söker gibi parça parça olayı anlattırdık, olay şuydu: Banyo sonrası kullandığı kremi almak için eve gitmiş (ben onun yalancısıyım), evde kocası Michael tarafından büyük bir kâğıda yazılmış bir not bulmuş: CANIN İSTEDİĞİ ZAMAN GERİ DÖNEBİLECEĞİNİ SANIYORSAN YANILIYORSUN. ÇÜNKÜ SURATINI BİR DAHA HİÇ GÖRMESEM DAHA MEMNUN OLURUM. Bunu görünce cinleri tepesine çıkmış olmalı ki, doğru Michael'ın işyerine yollanıp müşterilerin filan önünde kıyameti koparmış. Bu yaptığı saçma, ama anlaşılır bir şeydi. Neyse, dediğine bakılırsa, artık aralarında her şey bitmişti, ama aslında öyle olmadığı da belliydi, yoksa bu halde olmazdı. Howard'la ben Myrtle'ı avutmaya çalıştık, ama ne dediysek dinlemedi, kendi deyimiyle "Acısıyla baş başa kalmak" istedi; ama sonra bir fincan daha çay içti, hatta bir Harris Jambonlu Böreği'nin dörtte birini de yedi. Myrtle'ı epey yatıştırdıktan sonra belki derdini biraz unutur diye TV'yi açtık. Şansa bakın ki, o akşam bütün programlar birbirine benziyordu. HIZLI POLİS dizisinin o haftaki bölümünde kadının biri kocası kendisini terk etti diye intihara kalkışıyordu, zavallı Myrtle bunu görünce yine hüngür hüngür ağlamaya başladı. Sonra kısa bir varyete programı vardı, Howard çok sıkıcı olduğunu söylediyse de bence hoştu, bayağı da komikti, sonra bir tiyatro oyunu vardı, o da

aynı HIZLI POLİS gibiydi, bir karıkoca çılgınlar gibi kavga ediyor, birbirlerine süt şişeleri fırlatıyorlardı, sonra kocası kadına bıçak çekince kadın çığlık çığlığa kaçmaya başladı, bu arada tırabzan parmaklıkları kırıldı, kadın düştü. Myrtle bütün bunları çok sakin seyrediyordu, TV'den vuran ışıkta yüzü bembeyazdı, kanı çekilmiş gibiydi. Sonra biraz yatıp uyumaya çalışacağını söyledi, biz de evet, belki de en iyisi yatmak deyip iyi geceler diledik. Ben Howard'la ikimize yemek hazırlamaya koyulmuşken Howard dedi ki:

"Tuhaf kız, değil mi? Sanki acı çekmek için dünyaya gelmiş, hayatı boyunca hiç mutlu olmamış."

"Yok canım, çocukken ikimiz de çok mutluyduk," dedim. "O zamanlar erkek çocukları gibi yaramazdı Myrtle. Bütün gün oynayıp eğlenirdi." Ama ekmekleri kızartırken elimde olmadan Myrtle'ın böyle sessizce odasına gidip sesi soluğu çıkmadan yukarıda yatmasının biraz tuhaf olduğunu düşünüyordum, üst katta kimsecikler yokmuş gibiydi. Yani insana öyle geliyordu. Ama sonra ekmeklerin yandığını fark edip yemek hazırlığına döndüm ve Myrtle'ı kendi haline bıraktım. Howard'la ben o gecenin yemeği olan kızarmış ekmekle Roma soslu spagettimizi yedik. Sonra o gün aldığım yeni çikolatalı bisküvilerden (bir yanı çikolata kaplı, bir yanı şekerli kremalı gibi) getirmek için mutfağa gittim. Ama zavallı Myrtle belki pek iyi değildir diye düşünmekten kendimi alamayıp yukarı çıktım. Myrtle uzanmış yatıyordu, ışığı söndürmemişti, baygın gibiydi ve garip bir biçimde horluyordu. Yatağın yanında sabah hemen hemen dolu olan hap şişesi duruyordu, içindeki kahverengi haplardan epeycesi eksilmişti. Meseleyi anlamak için fazla düşünmeye gerek yoktu, gördüklerim hiç hoşuma gitmemişti, o garip horlama da öyle. Parmaklıklardan sarkıp "Howard, Howard," diye aşağıya seslendim. "Çabuk yukarı çık." Howard da kötü bir şey olduğunu anlamış olacak ki bütün evi zangırdatarak yukarı koştu. Myrtle'ın yatak odasına girip, onu öyle en

güzel geceliğiyle sırtüstü uzanmış hafifçe horlarken görünce başını salladı.

"Anladım yaptığını," dedi. "Zavallı kız. Gerçek huzura kavuşmuş görünüyor şimdi." Parmağıyla Myrtle'ın gözkapağını kaldırdı, altında neler oluyor diye bakmak için; göz ifadesiz, yatağın başucuna baktı boş boş. Howard yeniden başını salladı. "Yüzüne bir bak," dedi. "Bütün kaygılar, dertler silinip gitmiş. Bütün huysuzluğu, kıskançlıkları, yaşayışından duyduğu hoşnutsuzluk hep silinmiş. Güzel görünüyor şimdi, dingin, anlıyor musun?"

Afallamış durumda Howard'a bakıyordum. "Bir şey yapmayacak mısın?" diye sordum. "Şu anda ölüyor olabilir. Boğazından aşağı bir şey zorlasak da yuttuklarını çıkarsa, iyi olmaz mı? Bu iş hoşuma gitmiyor benim."

"Şu anda bir şey yapamayız," dedi Howard. "Çok az vakti kalmış. Midesindeki her neyse –gördüğün gibi şu haplar kuşkusuz– midesi yıkanmadan çıkmaz."

Yerimde zıplayıp debelenerek, "Öyleyse doktor çağır, ambulans çağır," dedim. "Bir şeyler yap. Ablam bu benim." Ne yaptığımı düşünmeden yatağın üzerine eğilip zavallı Myrtle'ı uyandırabilirmişim gibi sarsmaya başladım, bir yandan konuşuyordum: "Uyan güzelim. Hadi güzelim, bak Janet gelmiş."

Howard dedi ki: "Biz insanların kararlarına ne hakla karışabiliriz? Her şeye bir son vermeye karar vermişti ve *yaptı* düşündüğünü. Artık hiçbir üzüntüsü olmayacak. Kocasını, görünüşünü, giysilerini, balığın fiyatını dert edinmeyecek artık. Televizyondaki, *Daily Window*'daki pislikleri, saçmalıkları, yozlukları görmeyecek. Hepsinden kurtuldu artık. Çok cesurca davrandı ve doğru kararı verdi."

Howard öylece durmuş hafifçe sallanıyor, uyurgezerlik anlarındaki gibi gözleri sanki camlaşmışçasına bakıyordu. Görünüşü biraz da hipnotizmacıları andırıyordu; belki tam bir dakika boyunca ağzım açık onu seyrettim. Sonra

birden uyandım. "Hiçbir şey yapmayacak mısın?" dedim. "Kimseye telefon etmeyecek misin? Her şeyi bana mı bırakacaksın?"

"Onu rahatsız edeceksin, sana minnet duymayacak, emin ol," dedi Howard. "Bu uzun numaranın sonunda sakin bir uyku ve tatlı bir rüya var. Doğru da bir numara. Numaradan çok espri denebilir, ama aynı zamanda numara, adamın birinin pis bir numarası." Öylece durup büyülenmiş gibi zavallı Myrtle'a baktı.

"Seni..." deyip odadan fırlayarak aşağıya koştum, paltomu, çantamı alarak sokağa çıktım, telefon kulübesi sokağın köşesindeydi. Daha önce böyle bir şey hiç başıma gelmemişti, ama yeterince TV seyretmiştim, 999'u çevirmem gerektiğini biliyordum, aynen öyle yaptım, ambulans servisini istedim, lütfen acele edin deyip adresi verdim. Sonra fark ettim ki kendi doktorumuza, Dr. Kilmartin'e telefon etmek için bozuğum kalmamıştı, altı penilik paralarla başka madeni paralar kalmıştı. O sırada iki delikanlı geçiyordu sokaktan, İtalyan takımları, sivri burunlu pabuçları, her şeyleri tamamdı, başımı kulübeden dışarı uzatıp seslendim: "Altı peni bozar mısınız, çok acil?" Çocuklardan biri –yazık, pek sivilceli, siyah noktalı bir şeydi– fıstığa bak falan gibi bir şeyler dedi, ama ikisi de zararsız çocuklardı, zavallılar, sonunda altı penime karşılık dört peni verdiler. Ben de Dr. Kilmartin'e telefon ettim.

Eve döndüğümde Howard hâlâ Myrtle'ın odasındaydı, sigara içiyordu; Myrtle eskisinden daha ölü gibiydi, artık o tuhaf horultu da duyulmuyordu. Howard kendi kendine mırıldanarak Myrtle'a bakıyordu, bakmaya doyamıyordu sanki. Evlendiğimizden beri ilk kez, hatta onu tanıdığımdan bu yana ilk kez Howard'ın anlayamadığım ve biraz da korktuğum bir yönü olduğunu hissettim. Dr. Kilmartin geldi, Myrtle'ın yaptığından İskoçlara yaraşır bir sertlikle söz etti, takbihe layık mı ne, öyle bir davranış olduğunu söyledi;

sonra ambulans bütün haşmetiyle geldi, düdükler çalıyor, ışıklar yanıp sönüyordu, iki adam çıktı, ellerinde sedyeyle. Ve Myrtle hep ölü gibi kıpırtısız, neler olduğundan habersiz, Bradcaster Kliniği'ne götürüldü. Ben de Howard'ı evde bırakıp onunla gittim. Sokakta kimse pencereye çıkıp ne oluyor diye bakmadı; o, TV'den önceki eski meraklılık günlerindeydi. Herkes TV seyretmekle meşguldü. Acil Koğuşu, böyle gerçek bir acil durumdan çok daha gerçekti onlar için.

4

Myrtle Bradcaster Kraliyet Kliniği'ne yatırıldığında midesini yıkayıp temizlediler, ama hâlâ ölü gibiydi. Gözlüklü, bol briyantinle parlatılmış siyah saçlı genç bir doktor benim oturduğum bekleme odası gibi yere geldi; kliniğin başka bir bölümüne telefon edip ciddi bir barbar mı, barbitürik mi ne zehirlenme vakası geldiğini söyledi. Sonra benden Myrtle'la ilgili ayrıntılı bilgi istediler, intihar etmek için aldığı hapların şişesi nerede diye de sordular. Evde dedim, bunun pek bir yararı olmadı tabii, sonra kocası Michael'a haber vermek gerektiğini düşündüm. Michael'la Myrtle'ın evinde telefon yoktu, ama evlerinin hemen yakınında, sokağın köşesini dönünce polis karakolu vardı. Karakola telefon ettiler, Myrtle'ın hastanede olduğunu haber vermek için eve bir polis gönderin, ama polis olanları alıştıra alıştıra söylesin dediler. Sonra ben bu intihar girişiminin aslında suç olduğunu hatırlayıp polise suç duyurusu yapacaklar mı diye sordum. Ama dediler ki bugünlerde öyle çok intihar girişimi oluyormuş ki polisler onlarla ilgilenmeye kalksa işlerini güçlerini bırakmaları gerekirmiş, oysa yapılacak çok daha önemli işleri varmış; özellikle sokak çeteleri gibi ölmek istemeyen, tam tersine, yaşamaya çalışan suçlularla uğraşıyorlarmış.

Michael'ın gelmesi pek uzun sürmedi; TV filmlerinde hastaneye yeni kaldırılan karısını görmeye koşan kocalar

gibi koşarak girdi içeriye; yakışıklı görünüyordu, olması gerektiği gibi, ama biraz tombul, yumuşak bir yakışıklılıktı onunki. "Karıcığım, nerede benim zavallı, sevgili karım?" deyip duruyordu, Koltuk Tiyatrosu'nda olduğu gibi. Ona karısını göremeyeceğini, ancak ertesi sabah görebileceğini söylediler, ertesi sabah kendine gelmesi bekleniyordu, ama önce onunla biraz konuşmak istiyorlardı; adamların sert bakışlarından bütün suçu Michael'a yükleyecekleri belliydi. Ama adamlar Michael'ı götürürken Michael birden bana yüklendi; Howard orada olsaydı ona yüklenecekti (orada *olmalıydı* da, ben onu bilir onu söylerim). Yok efendim Myrtle'ın böyle bir şey yapmasına izin vermeye hakkımız yokmuş, kendi evinde hiç böyle bir işe kalkışmamışmış, bizimle kalırken böyle bir şey yapmaya kalkması oldukça tuhafmış, demek ki Myrtle'ı biz üzmüşüz falan filan. Howard'ın o anda bunları söylediği için Michael'ı bir temiz pataklamasını çok isterdim, ama Howard yanımda değildi, beni yüzüstü bırakmıştı. Her neyse, ben de Michael'a girişip açtım ağzımı, yumdum gözümü, sonunda seslerimiz iyice yükseldi, çenemizi kapamamızı söylediler. Sonra burnum havada klinikten çıkıp bir otobüse bindim ve cinlerim tepemde, doğru eve gittim.

Sözü uzatmayayım (aslında Myrtle'a kalsa, bayılırdı böyle bir şeye, Howard'la benim öykümü anlatacağıma kendi öyküsünü anlatmamı isterdi), Myrtle birkaç gün sonra taburcu edildi. Hiçbir şeyi kalmamıştı, psikiyatr hem onunla hem de Michael'la uzun uzun konuşmuştu, ikisi yine muhabbet kuşları gibiydiler. Elbette çok geçmeden yine eski kavgalar başladı, ama sanırım Myrtle intihar numarasını bir daha denemedi. Bir kere, o haplar ortadan yok oldu, kim bilir nereye gitti; Myrtle'ın evinde havagazı yoktu; pencereden atlamaya, ekmek bıçağını karnına saplamaya ya da Michael'ın tıraş bıçağıyla bileklerini kesmeye kalkacak cesareti de bulamazdı (zaten Michael'ın elektrikli tıraş makinesi

vardı). Ayrıca eminim doktoru Myrtle'a uyku hapı vermezdi artık, uykusuzluktan ölse bile; en azından eskisi kadar çok vermezdi. Zaten düşüncesizlik etmişti bence ve sanırım doktorun kendisi de bunu biliyordu. Aslında bana kalırsa reçetede bir yanlışlık olmuştu, yanlışlıkla bir sıfır eklenmiş olabilirdi. Ya da o tür bir şey işte. Neyse, Howard'la benim öyküme dönelim (zavallı Miss Spenser olsa, Howard'la benim öykümüz diye düzeltirdi).

Howard akşamları saatlerce kitap okuyor, bazen Halk Kitaplığı'nda, eve götürmesine izin vermedikleri kocaman kitapların başında oturuyordu. Evdeki hali inanılmazdı. Elindeki kitabın tarihlerle, adlarla dolu bir sayfasını açar, sonra sanki o sayfanın *fotoğrafını* çekerdi. Klik, hepsi kafasına yazılmış olurdu. Ama dinlenmeye de vakit buluyordu. Aslında yarışmayı kazanmak konusunda kendisine çok güveniyordu, günler geçtikçe heyecanı artan o değil, bendim. BBC televizyonunda bir akşam filmlerle ilgili bir program vardı, Hollywood'u da gösterdiler. Miss Rayne Waters'ın (daha önce ondan söz etmiştim) Sunset Bulvarı üzerindeki harika malikânesini gösterdiler. Rayne Waters güneşten iyice yanık tenli, iri göğüslü bir kadındı, belki iyi bir kadıncağızdı aslında, ama sürekli "Heralde", "Tabii ki", "Heralde bu işler böyle oluyor" deyip kıkırdaması insanı sinir ediyordu. BBC görevlisine o harikulade evini gezdirirken kendine bir sutyen alacak parası vardır herhalde diye düşünüyordum ister istemez. Evin dış kapısında, kapının otomatik olarak açılması için elektronik bir alet vardı, gelen telefonda kim olduğunu söylüyor, içeri girebilir miyim diye soruyordu; Rayne Waters da "Tabii ki, tabii ki," diye kendisi cevap veriyordu. Ama bütün evi gezdirdiklerinde ben evin içini pek zevkli bulmadım. Değişik stilde döşemelerin bir karışımıydı, aynı odada hem Çin hem eski İngiliz eşyaları vardı; açık havuzdan ayrı olarak bir de kapalı havuz vardı; her taraf kalplerle, oklarla süslenmişti, yirmi dört banyonun her birinin duvarına pır-

lantalarla SENİ SEVİYORUM diye yazılmıştı. Her odada TV vardı, ama hepsi de başka bir şey gibi görülüyordu,.örneğin bir odada TV şömine gibiydi (aslında tabii bütün evde merkezi ısıtma vardı), başka bir odada duvarın yüksek bir yerindeydi, bir resim çerçevesinin içine oturtulmuştu. (Niçin *yatırılmıştı* denmez de oturtulmuştu denir ki?) Bunları seyrederken Howard gene acayip laflarından birini etti:

"Alacağım para kesinlikle kalıcı şeylere harcanmayacak. Bu yarışmalardan birinden on milyon sterlin kazansam, hepsinin bir anlamda *uçup gidecek* şeylere harcanması gerekir. Yani tüketilebilir şeylere. Tabii sana bazı giysiler alınması gerekir, çünkü harcayacağın paraya uygun giyinmelisin. Sözlerimi iyi dinle, kalıcı mallar almanın zamanı geçti. Para yaşamak için harcanacak, hiçbir şekilde biriktirilmeyecek, süs eşyasına, mobilyaya, o tür şeylere yatırılmayacak."

Evet, ne demek istediğini anlıyordum, ama Howard evine hep çok özenirdi, bana sorsalar, yeni bir yemek odası takımı, müzik seti, ön odaya güzel perdeler almak ister derdim. Ama artık "Parayı kazandığımda duvarlara şu üç seramik ördekten daha güzel şeyler asacağız," demiyordu hiç. Garip bir şekilde değişiyordu Howard, içten içe değişiyordu, ama ona güveniyordum.

Ve sonunda büyük gün geldi çattı; son gece de, hep olduğu gibi güvenliydi. Yarışmadan önceki gece, Shakespeare'in oyunları, oyunların kahramanları, ne zaman yazıldıkları konusunda sorular sormamı istedi, elime bir kitap verdi; ben de oradan sorular sordum. Her birini tek yanlış yapmadan, anında cevapladı. Sonra o garip çıkışlarından birini yaptı ve "Aah, o zamanlar hayat şimdikinden iyiymiş. O zamanlar insanlar mertmiş, birayı galonla içerlermiş –biralar da sertmiş o zamanlar– at sırtında yol alırlarmış, bizim gibi otomobile kurulup sigara tüttürmezlermiş, *Daily Window*'daki yalanları, pislikleri okuyup her gece aptal aptal televizyona bakmazlarmış. Polaris füzeleri, bilmem neler yokmuş. Şa-

rap fıçılarıyla dürüstçe, sağlıklı, temiz yaşarlarmış, çocuklar büyüklerine saygı duyar, horlayıp aşağılamazlarmış onları. Savaş zamanında da masum insanları hidrojen bombalarıyla, bilmem neyle yok etmezlermiş şimdiki gibi, kılıçlarıyla mertçe kan döküp kafa keserlermiş, herkes de savaşa katılırmış. Şarkı söylediler mi şimdiki gibi yeniyetmelere milyonlarca satılan plaklardaki gibi boktan saçmalıklar değil, aklı başında sözleri olan, namuslu, güzel şarkılar söylerlermiş. Tamam, haklısın," diye devam etti, oysa ben ağzımı açmamıştım, "hayat hijyenik değildi, naylonlara doldurulmuş ekmeklerden, beykınlardan yoksundular, çamaşır makineleri, kaloriferleri yoktu, ama gene de bizim bu hayatımızdan daha iyi bir hayattı onlarınki."

"Nereden biliyorsun?" dedim. "O zamanlar yaşamadığına göre, öyle olduğunu nereden biliyorsun?"

"Biliyorum!" diye bağırdı. "Biliyorum işte!"

Tartışmanın hiç yararı yoktu, yine heyheyleri üstündeydi. Bizim deneme lisesinde hiç Shakespeare okumamıştık, hocalar hoşlanmayacağımızı, sıkılacağımızı söyleyip okutmamışlardı. Sıkılıp sıkılmayacağımızı anlamamıza fırsat vermemişlerdi hiç. Ama o günleri gösteren resimler görmüştüm; o kolalı, kırmalı yakalarla, uzun saç sakalla falan Sir Walter Raleigh, Sir Francis Drake gibi adamlar kıyafet balosuna gitmek için süslenip püslenmiş beatniklere benziyorlardı. Küpeli adamlar da vardı. Karanlık, zulüm ve çok pis kokular geçmişti aklımdan. Howard da kalkmış, satmaya çalışır gibi bunları methediyordu. Kullanılmış araba satar gibi.

Neyse, Howard'ın Londra'ya gideceği gün geldi. O gün izinliydi tabii, patronu belki Howard'ın TV'de boy göstermesi müşteri çeker diye düşünmüş, izin konusunda güçlük çıkarmamıştı. Ben tahmin edebileceğiniz gibi, çok önceden süpermarkette herkese haber vermiştim, Shining Shoe Lane'de oturanların bazıları hasta oluyordu. Acaba ben de Howard'la birlikte Londra'ya gidip programa çık-

sam, soruları getirip götüren alımlı kızlara nispet yapar gibi Howard'ın yanında dursam mı diye düşündük bizim kızlarla. Ama benim evde oturup seyretmem daha iyi olur diye karar verdik. Böylesi sanki daha gerçek olacaktı.

5

"Ve şimdi," diye bağırdı, sivri suratlı Amerikalı (ya da İrlandalı), "yeni yarışmacımızı alkışlıyoruz." Kendisi de izleyicilerle alkışlarken, elektrikli orgda marşa benzer bir şey çalınıyordu ve işte canım Howard, dekolte elbiseli, dansöz gibi poposuna kadar çıkan file çoraplar giymiş, otuz iki dişini göstererek sırıtan esmer bir kızın peşinden, son derece ciddi bir tavırla, üzerinde en güzel takımıyla sahneye çıkıyordu.

Ben çay içtikten sonra hastalanmış, yani kusmuş, ne yediysem çıkarmıştım. Ama biraz dinlendikten sonra kendime geldim; üst kata çıkıp özenle makyaj yaptım, sırtı açık siyah gece elbisemi giyip aşağı indim ve bir süre sırtımı ateşe verip oturdum. Sonra, *Sil Baştan* programından (programın adı sürekli sil baştan para kazanıldığı için böyleydi) tam bir saat önce televizyonu açtım. Yüreğim ağzımdaydı. Ya bir aksilik olsa, sözgelimi tam program başlarken tüp yansa ya da elektrikler kesilse, sigorta atsa! Bu tür işlere Howard bakardı, ben hiç anlamazdım. Howard evde değil diye biraz sinirlendim, ama sonra saçmaladığımı fark ettim. Neyse, tahmin edebileceğiniz gibi, hiçbir terslik olmadı. Haberlerde Harold Macmillan'ı, Başkan Kennedy'yi, İran Şahı'nı, Adam Faith'i gösterdiklerinde çok gururlandım, Howard da bir bakıma onların yanında yer alacaktı bundan böyle, o da TV'ye çıkıyordu.

Neyse, Howard ikinci yarışmacıydı. İlk yarışmacı çenesi düşük, yaşlı bir kadındı; seksen dokuz mu ne yaşında olmakla çok övünüyordu, ısrarla dans edip paçalı donlarını göstermek istedi. Sunucu haliyle kadına yardım etti, yemek pişirme konusunda kolay sorular sordu, doğru cevaplar vermesini sağladı, sonra kadına sarılıp öptü, herkes de alkışladı. Howard'ın işi zordu, Howard ciddi adamdı, öyle dans etmeye, aptal aptal sırıtmaya, saçma sapan espriler yapmaya gelemezdi. Neyse, o gece söylenen her sözü tek tek hatırlıyorum. Sunucu önce "Adınız nedir efendim?" diye sordu. Howard söyledi. Sonra sunucu "Biraz daha yüksek sesle lütfen," dedi, bunun üzerine Howard öyle bir bağırdı ki, şöminenin üzerindeki biblolar tangırdadı. "Evli misiniz?" Howard "Evet," dedi. "Ne iş yapıyorsunuz?" Howard kullanılmış araba sattığını söyleyince nedense büyük bir alkış koptu. Hâlâ daha merak ederim nedenini. "Özel meraklarınız var mı?" diye sordu sunucu. Howard çok ciddi, "Bir tek özel merakım vardır, o da karımdır," dedi. Bunun üzerine ortalık alkıştan yıkıldı. Sunucu da alkışlıyor, gülüyordu, ben biraz sersem gibiydim ama çok gururlanmıştım. Myrtle da seyrediyor olsa, diye düşünüyordum. Tabii seyrettiğinden neredeyse emindim, annemle babam da, hatta bütün komşular da seyrediyor olmalıydı. Ama Myrtle herhalde sonradan seyretmeyi unuttuğunu ya da Michael'la ikisinin önceden bir yere sözleri olduğunu falan söylerdi. Benim Myrtle'dan istediğim, yalan söylemeyip seyrettiğini *kabul etmesiydi*. Howard'ın tek özel merakı olduğumu da duymasını istiyordum. Sonra sunucu dedi ki: "Pekâlâ, hangi konudaki soruları yanıtlayacaksın Howard?" Artık senli benli konuşuyordu. Howard "Kitap konusunda," dedi. Sunucu sanki program *kendi* programıymış gibi sırıtan file çoraplı kızı çağırdı, kitaplarla ilgili soruları getirmesini söyledi. İşte yarışma başlıyordu, kalbim öyle çarpıyordu ki, *yerinden fırlayacak* sandım.

"Bir sterlinlik ilk soru," dedi sunucu. *Kendisi* senlibenli olmaya karar verdiğine göre, sanırım ondan adıyla söz etsem daha iyi olacak. Adı Laddie O'Neill'di, köpek adı gibi. Neyse, Laddie ilk soruyu sordu: "Hangisi kahvaltıda daha iyi gider, Shakespeare mi, Bacon mı?"*

"Saçma sapan bir soru bu."

İzleyiciler bu cevap karşısında ne yapacaklarını şaşırdılar, ben kızardım. Tam Howard'a yakışır bir cevap diye düşündüm; ama sunucu, yani Laddie gülüp geçti, "Saçma olsun diye sordum zaten, ilk soru hep saçmadır," dedi. Bunun üzerine Howard sırıtıp cevap verdi:

"Pekâlâ, Bacon olsun, ama yanında Shelley** bir şey isterim." İzleyicilerin hiçbiri anlamadı, ama Laddie çılgınlar gibi gülerek, "Çok güzel, bravo, yumurtanın kabuklu olduğunu söylüyorsunuz," dedi. "Mükemmel. Şimdi de iki sterlinlik ikinci sorumuza gelelim. Bell takma adıyla kitap yazan üç kız kardeşin adları nedir?" Howard cevap verdi:

"Brontë kardeşler. Yani Charlotte Brontë, 1816-1855, Emily Brontë, 1818-1848 ve Anne Brontë, 1820-1849. Takma adları sırasıyla, Currer Bell, Ellis Bell ve Acton Bell'di."

Bu cevap herkesi biraz serseme döndürdü, belliydi, zavallı Laddie O'Neill'in çenesi sanki ayakta birden ölüvermiş gibi aşağı düştü. "Evet," dedi, "ama bütün bunlar yazmıyor burada."

"Hepsi doğru," dedi Howard. "Emin olabilirsiniz." Çok haşin ve kendinden emin bir hali vardı.

Laddie, "Dört sterlinlik üçüncü soru," deyip çocuk gibi heceleyerek soruyu okudu. Bu konuda pek bir şey bilmediği belliydi. Ama iyi yürekli, yardımsever bir adamcağızdı, insanın kanı ısınıyordu. Ne olur, Howard biraz daha yumuşak olsa, bu kadar ciddi ve sert olmasa diye düşünüyordum. O sırada, soruyu dinlerken Howard birden bana göz kırptı,

---

* *Bacon:* Okunuşu beykın. (ç.n.)

** *shelly:* kabuklu. Shelley ve Shelly'nin okunuşu aynıdır. (ç.n)

ben de salak gibi göz kırptım. "Dört sterlinlik soru," dedi Laddie, "üç bölümden oluşuyor. Her birine doğru cevap vermen gerekiyor. 17. yüzyıla ait bu üç kitabın yazarları kimlerdir? *Hesperides. Religio Medici. Tetrachordon.*" Bu adları nasıl telaffuz ettiğini size göstereemeyeceğim; kekeledi, heceledi, işi şakaya vurmaya çalıştı. Ama Howard söyleniş-lerini düzeltip cevap verdi: "*Hesperides*, 1591-1674 yılları arasında yaşamış Robert Herrick'in dindışı şiirleriydi. *Religio Medici* ya da *Bir Doktorun Dini*'nin yazarı, Sir Thomas Browne'du; 1605-1682. *Tetrachordon* ise John Milton'ın boşanma üzerine bir kitabıydı." Biraz sinirli bir gülümse-meyle ekledi: "Pardon. 1608-1674."

İzleyicilerin bütün bunlara pek anlam veremediği belliy-di; Howard çok şey biliyor, bildiklerini robot gibi tekrarlı-yordu. İzleyicilerin istediği, yarışmacının bir yanlışlık yapıp yardıma ihtiyaç duyması ya da biraz düşünüp cevap verme-sidir; oysa Howard her şeyi biliyor, sorulmayan bilgiler de veriyordu, yani ukalalık ediyormuş gibi görünüyordu. Sesle-nip bunları ona söylemek isterdim, ama ne yazık ki mendi-limi ısırarak parçalayıp biraz inlemekten başka yapabilece-ğim bir şey yoktu. Sonra Laddie O'Neill dedi ki: "Bütün bu tarihleri söylemesen de olur, Howard." Howard'ın omzuna kolunu attı. Gerçekten iyi bir insan olduğu belliydi. "Bilgili-liğini falan takdir ediyoruz Howard, ama yalnız sorulanları cevapla. Tamam mı?" Howard buna karşılık gülümsedi ve izleyiciler de Howard'a karşı çok sevecen olmaya karar ve-rip alkışladılar. İzleyiciler çok tuhaf gerçekten. "Evet," dedi Laddie, "sekiz sterlinlik soru." Ve boğazını temizleyip oku-du: "Okuyacağım dizelerin şairlerini söyleyeceksin. Hazır mısın?" Duygusuz, düz bir sesle okudu:

"Vahşi gönülleri yumuşatan tılsımları vardır müziğin."

"William Congreve," dedi Howard. "*Yaslı Gelin* adlı oyunundan."

"Tanrı'nın en soylu yapıtı, dürüst insandır."

"Alexander Pope," dedi Howard. "*İnsan Üzerine* adlı denemesinden."

Sıkıcı olmaya başlıyordu. "Şöhret yolu mezara götürür ancak," dedi Laddie.

"Thomas Gray. *Kırda Bir Kilise Bahçesinde Ağıt.*" Sonra Laddie O'Neill, Howard'ı afallattı.

"Bir yumurta pişirdim kızgın kaldırımda," dedi.

Howard'ın suratı bir karış asıldı. "Efendim?" dedi. Benim de yüreğim ağzıma geldi. Howard dizeyi bilmiyordu. Laddie tekrarladı. Howard ağlamak üzereydi neredeyse. Bilmiyordu. Bilmiyordu.

"Bilmiyorum," dedi.

"Elbette," dedi Laddie. "Nasıl bilebilirsin ki, şu anda uydurdum." Bunun üzerine herkes rahatlayıp neşelendi. Soru üç bölümlüktü, Howard hepsini bilmişti ama Laddie şakalaşıyordu. Aslında fena fikir de değildi Laddie'ninki; Howard eskisi kadar kibirli değildi şimdi. Zavallı akıllı Howardım benim. Ama onunki akıllılık değildi, kendi de dediği gibi zavallı fotoğraf makinesi beyninin marifetiydi.

"Evet," dedi Laddie. "Bu soru on altı sterlinlik. Soruyorum. Az buz bir soru da değil... On sekizinci yüzyılın iki büyük edebiyat hilesinin ve yazarlarının adları neydi?"

"Rowley şiirlerinin asıl yazarı Chatterton'dı," dedi Howard, bu kez alçakgönüllü bir tavırla. "Ossian'ın gerçek yazarı da Macpherson'dı."

"Doğru!" diye haykırdı Laddie, izleyiciler alkışlıyordu. Şimdi herkes durumdan hoşnuttu. "Otuz iki sterlin karşılığında da," dedi Laddie, gözü saatteydi, "aşağıdaki şiirlerin hangi ölülerin anısına yazıldığını söyleyeceksin." Sonra şiirleri saydı: "*In Memoriam. Lycidas. Adonais. Thyrsis.*" Howard da aynı hızla cevapları yetiştirdi:

"Hallam. Edward King. Keats. A. H. Clough."

Ortalık yine alkıştan kırılıyor, insanlar havalara bir şeyler atıyordu. File çoraplı kız Howard'a sarılarak otuz iki sterli-

ni nakit olarak verdi. Laddie O'Neill "Birkaç dakika sonra yine birlikte olacağız," diye bağırdı ve reklamlar başladı. Program şöyle devam ediyordu: İkinci yarıda birkaç yarışmacı daha çıkıyor, sonra otuz iki sterlini kazanan yarışmacı yeniden sahneye geliyordu. Otuz iki sterlin onundu, kimse ondan geri alamazdı bu parayı, eğer bu yarışmacı Büyük Para dedikleri aşamada yarışmak istiyorsa zor bir soruya cevap vermesi gerekiyordu. Bunu doğru cevaplandırırsa, ertesi hafta tekrar çıkıp beş yüz sterlini hak etmeye çalışıyordu. Ondan sonraki hafta da bin sterlinlik soruya sıra geliyordu, eğer her şey yolunda giderse Howard'ın da kazanacağı para buydu. Reklamlar başlayınca birden midem kazındı, konserve biftek ve böbrekli börek, konserve risotto falan görünce acıkmıştım tabii. Hemen kendime bir sandviç hazırladım. Sabah trende yesin diye Howard'a sandviç hazırlamıştım, ondan artan salamura etin bir parçasını iki kalın ekmek diliminin arasına koyup üzerine de hardal sürdüm. Evde tek başıma, süslenip püslenmiş, elimde kocaman, pabuç kadar sandviçimle halim biraz tuhaftı herhalde, ama reklamlardaki insanlardan başka gören yoktu nasılsa. Sonra *Sil Baştan*'ın ikinci bölümü başladı; iki üç çok sıkıcı yarışmacı çıktı, hepsi dörder ya da sekizer sterlinle bitirdiler, pek ilgilenmedim; sonra Howard çıktı. Çıktığında büyük bir alkış koptu, gurur duydum. Howard'ı üzerinde spot ışıkları olan kürsü gibi bir yere çıkardılar, iki yanında file çoraplı birer kız durmuş – herhalde inmesine yardım etmek için, diye düşündüm– otuz iki dişlerini ve daha birçok şeylerini gösteriyorlardı. Sonra büyük törenle içinde o özel soru olan zarfı getirdiler; dediğim gibi bu soruya doğru cevap verirse gelecek hafta altmış dört, sonra yüz yirmi beş, sonra iki yüz elli, sonra da beş yüz sterlinlik sorulara geçebilecekti. Yüreğim ağzımdaydı, etli sandviçle birlikte; elektrikli org korku filmi müziği gibi bir şey çalıyordu, Laddie O'Neill zarfı açtı, Laddie artık eski bir dost gibi geliyordu bana. Dedi ki:

"Bu soruya doğru cevap verirsen, gelecek hafta Büyük Para bölümünde yarışmaya hak kazanacaksın. Hazır mısın?" Evet, hepimiz hazırdık. Howard tepede, spot ışıklarının altında, en iyi takımıyla heykel gibi kıpırtısızdı, ama biraz heyecanlı olduğu fark ediliyordu. Olayı çok ağır bir tören havasına soktukları için heyecanlanıyordu. "Evet," dedi Laddie. "Okuyorum. Dikkatli dinle." Soruyu çok ciddi bir tonda, sanki bütün bunlar kilisede olup bitiyormuş gibi okudu: "Çağdaş romancılardan iki tet-tet-tet..."

"Tetrologya mı?" dedi Howard.

"Tetrologya, teşekkür ederim. Bu gece takma dişlerim pek oturmuyor," dedi Laddie, izleyicilere göz kırparak. Sonra yine ciddileşip devam etti: "İki tetrologya örneği vermen isteniyor. Süre otuz saniye. *Başladı.*" Howard hiç duraksamadan konuştu:

"Lawrence Durrell'in İskenderiye Dörtlüsü ve Ford Madox Ford'un Tietjens tetralogyası."

Ve elbette doğruydu cevabı. Ama doğal olarak ukalalık edip her şeyi berbat etti, Howard bu. "Çağdaş şiirde T. S. Eliot'ın *Dört Dörtlü*'sü var tabii, ama roman dediniz değil mi?" Ama bunları söylerken alkış başlamıştı bile. Bundan sonra kendisini iyice terleteceklerini düşünemiyordu koca aptal. Bundan sonra üniversitelerdeki profesörlerin sakallarını sıvazlaya sıvazlaya bulacakları en zor sorulara cevap verecekti. Evet efendim, kendi kuyusunu kazmıştı Howard, ukalalık edip herkesi küçümseyerek. Neyse, herkesin bağırışları, Laddie'nin ağzı açık alkışlaması ve elektrikli orgun çaldığı zafer müziği (sanki ikinci bir düğün marşıydı) eşliğinde iki sırıtkan, alımlı, popolarına kadar çıkan file çoraplı kızın Howard'ı kürsüden indirmeleriyle program sona erdi. Gururumdan yanıma varılmıyordu.

6

Howard Euston'dan dokuz beş trenine yetişip gecenin geç saatinde eve geldi; ben çoktan yataktaydım, o uykusuzlukla ancak kendisiyle çok gurur duyduğumu ve bundan sonra öyle ukalalık etmemesini söyleyebildim. Buna çok bozuldu, uzun bir tartışma başlatmaya kalktı, ama ben ona yatağa gelmesini söyleyince sözümü dinledi, yine de önce kazandığı otuz iki sterlini gösterdi. Ben de ona başka sterlinlerden farklı görünmediklerini, yatağa gelmesini, her şeyi sabah konuşacağımızı söyledim. Bunun üzerine girdi yatağa, çok güzel ısındım. Evlenmek için başka bir neden olmasa, yatakta ısınmak yeterli bir neden olabilirdi bence. Sabah uyandığımızda ikimiz de biraz yorgunduk, ama her zamanki gibi kalkıp kahvaltı ettik, Howard uzun uzun anlattı – TV stüdyolarını, tepelerindeki küçük kırmızı gözlerle her yanı tarayan kameraları, herkesin kendisine ne kadar iyi davrandığını. Ben de ona, "Ayağını denk al oğlum, o ne ukalalıktı, gösterişti öyle," dedim. Gösteriş yaptığını kabul etmek zorunda kaldı, ama heyecandan yapmış, öyle dedi. Sonra işe gittik, önceki geceyle ilgili olarak süpermarketteki herkesin söyleyecek birkaç sözü vardı elbette; sinsi olanlar, Howard'ın ukalalığı konusunda benimle aynı fikirdeydiler (*onların* yanında fikrimi söylemedim tabii).

Howard o akşam giyinip süslenip Kullanılmış Araba Pazarı'ndan bir otomobille çıkalım, başarısını kutlamak üzere otuz iki sterlinin bir kısmını harcayalım diye ısrar etti. Willbridge yakınındaki Green Man'de yemek yedik, içkiyi biraz fazla kaçırmışız, bu da dolaylı olarak Howard'ın Kullanılmış Araba Pazarı'ndaki işinden olmasına yol açtı. Howard iyi sürücüydü, askerde bir albayın mı ne şoförlüğünü yapmıştı bir süre, ama yarışma programında olduğu gibi araba kullanırken de bazen gösteriş yapmaya kalkar, dikkatsizlik ederdi. O gece aldığı Bentley'yi tam Pelham'a girdiğimiz sırada bodoslama bir duvara çarptı; gerçi bütün suç onda değildi, karşıdan gelen arabanın şoförü *gerçekten* sarhoştu, Pelham'dan son sürat çıkmış, yolda zikzaklar çizerek geliyordu, Howard ona çarpmamak için direksiyon kırdı, sonra fazla mı ne toparladı, o zaman da fren yaptığı halde duvara bindirdi. Farların ikisi de parçalandı, kaporta içine göçtü; bu Bentley de Araba Pazarı'ndaki bütün otomobiller gibi elden düşmeydi, ama çoğundan daha yeni olduğu için herkesin, özellikle Howard'ın patronu Watts'ın gözbebeğiydi. Tahmin edebileceğiniz gibi, ertesi gün Kullanılmış Araba Pazarı'nda bir kavga koptu, üstelik de kaza yetmiyormuş gibi o sarhoşlukla falan saati kurmayı unutup biraz geç kalkmıştık, benim başım da ağrıyordu üstüne üstlük. Howard öğle yemeğine her zamanki gibi üzeri ilanlı bir arabayla değil, yürüyerek geldi ve hafta sonunda işten ayrılacağını, Watts'ın cehenneme kadar yolu olduğunu söyledi.

"Ne oldu?" diye sordum.

"İşe gittiğimde," dedi Howard, "her şey için özür diledim, onarım masraflarını ödeyeceğimi falan söyledim ama Watts pislik yaptı. Sanırım kıskançlıktan, TV'ye çıktığım için. Her neyse, dedi ki, doğrusunu istersem bu gidişattan hiç memnun değilmiş, müşterilere karşı fazla dürüst davranıyormuşum, ona dikkat edin, buna dikkat edin, memnun kalmazsanız geri getirin diyormuşum, senin yüzünden bir

yığın müşteri kaçırıyorum demeye getirdi yani; bir de baktık girişmişiz birbirimize, kafam da akşamdan biraz dumanlı, ağzımda kötü bir tat, basbayağı giydirdim adama. Pislik işin de, hilelerin de, yalanların da senin olsun dedim, o da bana çizmeyi aştığımı söyledi, benim gibi bir işçinin kitaplarla, TV'de bilgiç bilgiç soru cevaplamakla ne işi varmış. Ben de ona cahil, moruk kulampara dedim, insanları kazıklayıp para sızdırmaktan, sokak aralarında küçük kızlara sarkıntılık etmekten başka şeye aklın ermez dedim –doğru da, biliyor musun– o da iftira ettiğimi, dava açacağını söyledi. Sonra biraz sakinleşir gibi olduk, gerçi o benim söylediklerimin pek de yalan olmadığını biliyordu ya, yine de ben pis moruğa biraz acımaktan kendimi alamadım. Hafta sonuna kadar çalışıp sonra pılımı pırtımı toplayıp gideceğim, öyle kararlaştırdık. Bu iş de burada biter."

"Peki, ne yapacaksın?" diye sordum.

"Aceleye gerek yok," dedi Howard o soğukkanlı tavrıyla. "Önümüzdeki iki hafta yarışmaya hazırlanacağım. Zamana ihtiyacım var aslında. Sordukları soruların bazıları epeyce zordu."

"Büyük Para bölümünün ilk aşamasında takılabilirsin," dedim. "Gelecek hafta elenirsen, elinde otuz iki sterlinle kalırsın. Dün geceden sonra o kadar bile değil."

Howard kehanette bulunur gibi havalara girerek konuştu: "Bana öyle geliyor ki bundan sonra rahat edeceğiz. Hem bu parayı hem de daha bir yığın para kazanacağım. İstersen süpermarketteki işi hemen bırakabilirsin, ikimizin de çalışmasına gerek kalmayacak."

"Delirdin mi sen?" dedim. "Bin sterlini kazansan bile hiç bitmeyecek değil ya bu para! Ayrıca, işimden ayrılmayı isteyip istemediğimden emin değilim. Orası hoşuma gidiyor, insan görüyorum, biraz dedikodu yapıyoruz, zaten çalışmasam da alışveriş için gitmeyecek miyim? Benim için de bir değişiklik oluyor, dünyayla bir ilişki."

"Yani yalnız ikimiz olsak, benimle mutlu olmaz mısın?" dedi Howard. Bunu söylerken, şefkat dilenen bir köpeğe benziyordu tıpkı.

"Olurum tabii," dedim. "Ama her şeyden kopmak olmaz ki, değil mi? Yani dünya dönüyor, öyle değil mi?" Bütün bunlar çok tuhaftı. Howard bu kadar çok şeyle ilgileniyormuş gibi görünse de, aslında hepsi fotoğraf makinesi beyninin marifetiydi. Aslında tek hoşlandığı şey benimle birlikte olmaktı, TV'de tek özel merakının ben olduğumu söylerken, gerçeği dile getiriyordu. Öteki erkekler gibi futbol maçına, boks maçına, yeni bovling salonuna hiç gitmezdi, tek başına pub'a bile gitmezdi. Hep benimle birlikte olmak isterdi. Bütün bunlar gururumu okşuyordu, hoşnuttum, benim yerimde hangi kadın olsa hoşnut olurdu, ama daha önce hiç Howard'a benzer birini tanımadığımdan azıcık ürküyordum. Bazen bana gözlerinde aşkla baktığında, için için yanan bir ateş, bir yangın görürdüm. Ama sonra, o pis, yağmurlu havada, sürekli birlikte olsak ne güzel olur diye düşündüm; kapıyı sürgüleyip Noel'deki gibi aşağıdaki odaların ikisinde de şömineyi yakar, dışarıdaki dünyada herkes işindeyken biz radyodan Çalışırken Müzik ve Mrs. Dale'in Günlüğü'nü dinlerdik, sulusepken pencere camlarını döverken içerisi sıcacık, huzurlu olurdu. Ama bir de işin öbür yanını düşünüyordum: İnsan görmek, gevezelik etmek, vitrinlere bakmak, işyerinde müşteriler tel sepetleriyle itişip kakışırken olmayacak bir şeye deli deli gülmek. Hayatın her zaman iki yönü vardır, sizden rica ediyorum, bunu asla unutmayın.

Ertesi hafta çok garip geçti: Ben işte, Howard evde. Benim işimi çok kolaylaştırdığını kabul etmek zorundayım. Howard biraz erkekçe yemek pişirirdi, ama yemekleri hep sıcak tutar, hiçbir şeyi de çiğ bırakmazdı –tam tersine, sosisler neredeyse kömür olurdu– bulaşığı da çok temiz yıkardı. Elektrik süpürgesiyle evi temizlerken titizlenir, tek örümcek ağı, toz zerresi bırakmazdı. Ama Howard'ın, anahtarı kili-

de soktuğumu duyar duymaz, belinde benim fırfırlı önlüklerimden biriyle, bir şey kızartıyorsa –ki genellikle kızartırdı– dumana boğulmuş mutfaktan koşup beni karşılamaya, kapıya seğirtmesi içimi parçalıyordu, ağlayacak gibi oluyordum. Eve döndüğümde Howard hep sevecen, hep beni görmekten mutluydu. Sonunda perşembe günü geldi çattı. Howard Londra'ya, yarışmanın Büyük Para bölümüne katılmaya gidiyordu; yine eskisi gibi kendine çok güveniyordu, aslında kullanılmış araba satmanın pek ona göre olmadığını herkese göstermeye hazırdı.

Akşam olduğunda, siyah gece elbisemle TV'nin karşısında yerimi almıştım. Önceden hazırladığım oldukça kibar sandviçlerle bir şişe beyaz İngiliz şarabını bir kenara koymuştum, heyecanım biraz azalsın da midem bulanmasın diye bekliyordum. Kapıyı da kilitlemiştim, biri gelirse evde kimse yokmuş gibi yapacaktım. (Komşunun biri gelip, "Hayatım televizyonumuz bozuldu, seninkini de kaçırmak olmazdı. Sana gelip birlikte seyredelim dedik," diyebilirdi. Asıl geliş nedenleri, Howard'ın her şeyi yüzüne gözüne bulaştırması umudu olacaktı tabii, ben de haliyle bozulacağımdan, bana bakıp içten içe sevineceklerdi.)

Neyse, SİL BAŞTAN ekranda göründüğünde kalbim neredeyse yerinden fırlayıp halıya düşüyordu. Bir de üstüne arabanın teki yüzünden ekran karlanıp haşır huşur bir ses çıkınca tıpkı Howard gibi bastım küfürü. Ama çok geçmeden her şey normale döndü, programın ilk bölümündeki yarışmacılar her zamanki salaklardandı, yalnız bir banka memuru vardı, modern caza ilişkin çok şey biliyordu, Büyük Para bölümüne geçebilirdi. Ne var ki yarışma kurallarına göre Büyük Para bölümünde aynı anda iki kişi birden yarışamıyordu, bu sırada da Howard vardı o bölümde. Sonra reklamlar başladı, iki sandviç yiyip biraz şarap içtim, programın ikinci yarısı başlayıp da ekranda Howard'ı gördüğümde oldukça sakindim. Howard kendinden çok emindi, alkışlara karşılık

ağırbaşlı bir biçimde eğilerek selam verdi. Sonra cam kapılı büyük bir bölmeye aldılar onu, kulaklıkları taktı, tepesindeki büyük saat çalışmaya hazırdı. Sonra, artık gerçekten bana çok eski bir dost gibi gelen Laddie O'Neill, Büyük Para sorularını istedi; bu hafta ten rengi çorap giymiş olan esmer kız sırıta sırıta getirdi soruları. Laddie çok ciddi bir tonda konuşuyordu:

"İşte altmış dört sterlinlik soru." Boğazını temizledi, sanki insanların hızlı hızlı, heyecanlı heyecanlı soluk alıp verdikleri duyuluyor, ortalıkta çıt çıkmıyordu. "Adlarında 'altın' sözcüğü geçen dört kitap adıyla yazarlarının adlarını söylemen gerekiyor. Anlaşıldı mı?" Howard "Evet", dedi. "Evet," dedi Laddie, "süre otuz saniye. *Başladı.*"

Howard saydı: "*Altın Eşek*, Lucius Apuleius. *Altın Dal*, Sir James Frazer. *Altın Kâse*, Henry James. Ve. Ve. Ve." Saat tik tak ilerliyor, Howard telaş içinde düşünmeye çalışıyordu, korkunçtu. "Ve *Altın Efsane*, Longfellow," dedi sonunda.

Herkes deli gibi alkışladı tabii, bir yandan Howard sayıyordu: "Ya da *Altın Çağ*, Kenneth Graham. Ya da *Altın Ok*, Mary Webb. Ya da *Altın Yarımada*..." Ama Howard'ı susturdular, Laddie yüz yirmi beş sterlinlik soruyla devam etmek isteyip istemediğini sordu. Devam etmek istiyordu. Bu kez, cevabını vermeden önce otuz saniye *beklemesi* gerektiği söylendi. Laddie O'Neill sordu:

"Okuyacağım adlar, kimi yazarların *gerçek* adları. Yüz yirmi beş sterlin karşılığında bana bu yazarların takma adlarını söyleyeceksin, tamam mı?" Tamamdı. Sonra adları saydı, doğrusu ben hiçbirini daha önce duymamıştım. Beş yazar vardı, Laddie listeyi iki kez okudu, Howard'ın otuz saniye bekleme süresinde bu adları ezberinde tutması gerekiyordu. Otuz saniye bir yüzyıl gibi geçmek bilmedi, elektrikli orgun da Howard cevaplarını düşünürken o korku filmi müziğini çalması işleri kolaylaştırmıyordu. Ama Howard pürneşe, kendinden emin, sıraladı:

"Armandine Aurore Lucile Dupin'in takma adı George Sand'dı. Mary Ann Cross'unki George Eliot'tı. Charles Lamb, Elia adını kullanırdı. Eric Blair'in kitapları George Orwell adıyla yayımlandı. Beşinciyi unuttum. Aman Tanrım." Feci bir andı bu, adı tekrarlatamıyordu, haksızlıktı aslında. Tam ben halının üzerine kusacakken hatırladı ve "Tamam," dedi. Bana öyle geldi ki aslında unutmamış, mahsus öyle yapmıştı. "Samuel Clemens'ın takma adı da Mark Twain'di."

Alkışlardan sonra sıra iki yüz elli sterlinlik soruya geldi, henüz kendimi paçavra gibi hissetmemin bir anlamı yoktu, çünkü sırada bir de beş yüz sterlinlik soru vardı, bu haftalık da bu kadarı yeterdi. Neyse, soru şuydu, benim gibi biri için Çinceden farksızdı:

"Bu soru üç bölümlük. Sayacağım kahramanlar hangi romanların kişileridir? İlk bölüm: Glossin."

"Scott'ın *Guy Mannering* adlı romanı," dedi Howard.

"Imlac."

"Dr. Johnson'ın *Rasselas* adlı romanı," dedi Howard.

"Densil Ravenshoe." Bu soruyu söyleyişinden, zor bir soru olduğu anlaşılıyordu. Ama Howard istifini bozmadı.

"Kolay. Aynı addaki roman, yani *Ravenshoe*, Henry Kingsley'nin."

Howard gördüğünüz gibi gerçekten müthişti. Ve bütün bunların zavallı Howard'ın fotoğraf çeken beyni sayesinde olduğunu yalnızca Howard'la ben ve birkaç kişi daha biliyorduk, en azından televizyon stüdyosundakiler bilmiyordu kesinlikle. Alkışlar bitip de Howard beş yüz sterlinlik soruyla devam edeceğini bildirdiğinde, sanki adamlar baltalarını biliyorlarmış duygusuna kapılıyordu insan. Sonra kızlar bacaklarını göstermeyen eteklerle çıktılar sahneye, bu kadar ciddi bir durumda bacak gösterilmez demek ister gibi. Howard'ın hapsedilmiş olduğu bölmenin iki yanında öylece biblo gibi durmaktan başka işleri yoktu, ama bu kez sırıt-

nuyorlardı, çok ciddiydiler. Sonra Laddie O'Neill beş yüz sterlinlik soruyu eline aldı, öksürdü, bu sorunun Howard'ı iyice terleteceği belliydi. Ama bir işi yaptı mı tam yapmalı insan, Howard'ın korkup iki yüz elli sterlinle yetinmesindense kaybetmesini yeğlerdim. Bunu da doğru cevaplarsa, sonuna kadar devam etsin istiyordum. Laddie soruyu okudu: "Sir W. A. Craigie, *İngiliz Derneği Üyelerinin Denemeleri ve Araştırmaları* adlı kitabın 24. cildinde hangi kraliyet ailesi üyesinin hangi şiirinden uzun boylu söz eder?"

"Aslında şaşırtmacalı bir soru," dedi Howard. "Kraliyet ailesi üyelerinden birince yazılmış tek önemli şiir, İskoç kralı I. James'in *Kralın Defteri* adlı şiiridir. 1423-1424 yıllarında, İngiltere'de tutukluyken, evlilik hazırlıkları devam ettiği sırada yazılan..." Ama Howard'ın söyledikleri artık duyulmuyordu, çünkü Laddie O'Neill zıp zıp zıplayarak doğru, doğru diye bağırıyordu, seyirciler çığlık çığlığaydı, sonra program bitti. İşte önümde bin sterlinlik soruya kadar kıvranmayla geçecek bir hafta daha vardı, adım gibi biliyordum, Howard beş yüz sterlini almayacak, sonuna kadar yarışacaktı, bu yüzden de onu takdir ediyor, seviyordum, ama biraz da korkuyordum, neden korktuğumu pek bilmiyordum.

7

Tahmin edebileceğiniz gibi, Howard artık Bradcaster'da epeyce ünlüydü, insanlar sokakta onu birbirlerine gösteriyorlardı. Ama bana öyle geliyordu ki, bir pop şarkıcısını gösterir gibi *hoş* bir duyguyla değil, sanki karışık duygularla gösteriyorlardı; bunun içinde hayranlık da vardı, küçümseme de, bilmem anlatabiliyor muyum? Sanki yetişkin birinin kitap okuyarak vaktini harcaması, bin sterlin kazansa bile, tuhafmış, erkekçe bir şey değilmiş gibi, insanlar gerçekten bir hoş. Diyelim adamın teki profesörse, hemen çirkin, dağınık, kel ve dalgın olması gerektiğini düşünürler, oysa bence hiç de öyle olması gerekmez. Hafta içinde bir akşam, kent merkezine çok yakın bir pub olan French Horn'a gittik, bir iki kadeh içki içmeye; pub'daki birtakım gençler Howard'ı tanıdı ve laf atmaya başladılar. Aslında söyledikleri hakaretten çok saçma sapan şeylerdi, deri ceketli, dar pantolonlu çok genç çocuklardı, iyi de para kazanıyorlardı ki Babycham, Pony gibi içkiler içiyorlardı, ben bunları hep kadınlar içer sanıyordum aslında. Neyse, kendi aralarında gülüşüyorlar, sanki ağızlarında kocaman birer patates varmış gibi konuşarak "Gelelim yüz kırk sterlinlik soruya," diyorlardı. Ama Howard buna gülüp geçti, çocukluktu işte yaptıkları.

Howard'ın Kullanılmış Araba Pazarı'ndaki işinden atılması yazık olmuştu bir bakıma, çünkü bir yığın insan artık

işini beğenmediği için bıraktığını, fazla gururun insanın gözünü kör ettiğini söylüyordu, kimileri Howard'ın bin sterlinlik soruyu bilmemesi için her şeylerini verirlerdi. Bütün bunları nereden bildiğimi soracak olursanız, Hastings Road Süpermarketi'nde çalışıyordum ya, insanlar ekmek raflarının, çamaşır tozu raflarının önünde durup konuşurken duyuyordum, çoğu zaten kim olduğumu bilmiyordu. Bazıları, tanıyanlar da gelip dobra dobra yüzüme, Howard işini bırakmakla büyük bir hata yaptı diyorlar, dereyi görmeden paçaları sıvadı, az tamah çok zarar getirir filan gibi laflar ediyorlardı. Ben sinirlenmemeye çalışıyordum elbette, ama pek kolay olmuyordu; üstelik süpermarkette çalışan kızların bazıları da Howard evde şöminenin karşısında otururken benim hâlâ çalışmamla alay ediyordu; aralarından biri, Edna Simons, "Hanımefendi hazretleri" diyordu bana. Bu tür iğnelemelere hiç gerek yoktu, ben de ona düşman kesildim; suratını parçalayabilirdim, ama zahmetime değmez diye düşündüğümden, bir gün yeni yerleştirdiği indirimli şeftali kompostosu konservelerini devirmekle yetindim, o da mahalle karıları gibi çığlıklar atmaya başladı. O gün süpermarketteki herkes bana kızgındı sanki; öğlen eve gittiğimde Howard evi güzelce temizlemişti, şömine harıl harıl yanıyordu, sosis, yumurta, beykıru karıştırıp ızgara yapmış, yanına da bir gün öncesinden kalan patatesleri kızartmıştı, yemekler azıcık fazla pişmiş olsa da çok güzel, sıcacıktı, bunları görünce Howard'ın sözünü dinleyip süpermarketin canı cehenneme demek geldi içimden; sokak kapısını kilitleyip bütün öğleden sonra şöminenin karşısında baş başa otururduk, dünya dönmeye devam ederdi, şarkılardaki gibi. Ama öğleden sonra yine her günkü gibi işe gittim.

Akşam eve döndüğümde Howard ortalıkta zıp zıp zıplıyor, kazandım, kazandım diye bağırıyordu. Önce kafayı üşüttüğünü sandım; yarışma ertesi gündü (perşembe), ama sonra anlattı. Howard, daha önce de söylediğim gibi

sürprizlerle dolu bir insandı; bu sefer de bana hiç haber vermeden gidip Station Road'daki ganyan bayisi George Welbeck'e ("Welbeck Borcuna Sadıktır") hesap açtırmıştı. Sabah gizlice bunu yaptıktan sonra da Caper Spurge adlı bir ata beş sterlin yatırmıştı. İkili bahiste; neden o ata oynamış derseniz, bir keresinde sözlükte Caper Spurge ne demek diye bakmış, karşılığında Myrtle Spurge yazdığını görünce ablam Myrtle'ı hatırlamış ve bunun üzerine de Doncaster'da saat üçteki yarışta koşacak olan bu ata beş sterlin yatırmış. Tahmin edebileceğiniz gibi, at sekize yüz vererek kazanmıştı; yani Howard sevinmekte haksız sayılmazdı, ben de öyle. Bu tam Howard'lık bir olaydı nedense, ama yine de şanslı bir insan denemezdi Howard için. Ben bu olaya sevindiğim halde, gene de garip, korkuyla karışık bir tedirginlik duyuyordum. Neden bilmem, ama öyle hissediyordum. Yine de belki bu olay ertesi gün için iyi bir işaretti. Howard öyle diyordu, son derece kendinden emindi.

Ertesi sabah, *Daily Window* geldiğinde Howard'dan söz eden birkaç satır olduğunu gördük. *Daily Window*'un bir TV köşesi vardı, bu bölümde televizyon yıldızlarıyla ilgili dedikodular, o geceki programlarla ilgili küçük haberler olurdu. O günkü yazıda şöyle diyordu: "Bu gece *Sil Baştan* programında, işinden kovulan elden düşme otomobil satıcısı Howard Shirley kitaplar üzerine bin sterlinlik soruyla boğuşacak." (Howard'ın TV stüdyolarında birilerine işten kovulduğunu söylediğini anladım; aptallık etmişti.) Başka bir şey yazmıyordu, yani asıl önemli olan Howard'ın işten kovulmasıymış gibi bir havası vardı yazının; ben biraz üzüldüm, o gün işe gitmek istemedim. Howard'a bunu söylediğimde dedi ki:

"Gitme işe. Benimle Londra'ya gel. Program bitip yarışmayı kazandıktan sonra bir yerlerde yemek yer, sonra da gece bir otelde kalırız." Doğrusu bana mantıklı geldi, sonra dedim ki kendi kendime, burada oturup tek başıma seyrede-

ceğime, stüdyoda izleyicilerle birlikte olursam belki midem bulanmaz. Ve Howard'a tamam dedim. Howard köşedeki telefon kulübesine gidip süpermarketi aradı ve o gün işe gitmeyeceğimi haber verdi. Daha doğrusu telefondan döndüğünde bana öyle söylediğini söyledi. Aslında bundan böyle süpermarkette çalışmayacağımı söylemiş, bana bunu daha sonra söyledi. Howard işte, hep böyle kurnazlıklar yapardı.

Neyse, artık ne olursa olsun, bizim için yeni bir hayat başlıyordu. Bundan böyle olaylar nasıl gelişirse gelişsin, eskisinden farklı olacaktık, bu kesindi; tuhaf bir duyguydu, epeyce de hüzünlü. Kahvaltıyı hazırladım; yola çıkacağımız için bizi uzun süre tutacak bir şeyler: İkimize de beykınlı yumurta. Kahvaltıdan sonra özenle giyindim, tarçın rengi takımımı giydim, altına da temiz iç çamaşırı; iç çamaşırlarım yalnız temiz değil, daha önce hiç giymediğim yeni çamaşırlardı. Howard da tepeden tırnağa tertemiz giyindi; pırıl pırıl kahverengi ayakkabılarıyla en iyi takımını giydi. Sanki nikâhlanmaya gidiyormuş gibiydik. Üzerimde boyalı opossum kürkünden paltom vardı, çok dikkatli makyaj yapmıştım; sanırım otobüs durağına yürürken çok hoş bir çift oluşturuyorduk. Durağa yürürken ansızın Howard "Aman! Niye otobüse binecekmişiz ki? Taksi çağıracağım," dedi. Otobüs durağı telefon kulübesinin biraz ilerisindeydi, belki de telefon kulübesini görünce aklına gelmişti taksi çağırmak. Neyse, beni taksiyi beklemek üzere eve geri yolladı, sonra o da geldi, sonra da Greenfield taksilerinden biri gelip bizi aldı, istasyona götürmek üzere.

Howard o gün ya çok umursamaz bir havadaydı ya da kendine aşırı güveniyordu; çünkü tren istasyonuna vardığımızda gişelerin önünde yine "Aman!" deyip birinci mevki bilet aldı. Daha önce hiç birinci mevkide yolculuk yapmamıştım, yani birinci mevki parası ödeyerek; herkes gibi benim de ikinci mevki biletiyle birinci mevki kompartımanında gittiğim olmuştu, ama ancak çok kısa mesafelerde, bilet

kontrolü yoksa, onu bile pek sık yapmazdım. O gün tren biraz kalabalıktı, Londra'ya giden birçok işadamı vardı; bizim girdiğimiz kompartımanda dört tane çok yaşlı, varlıklı görünen adam oturmuş *The Times* okuyorlardı, ama okumalarına ara verip beni tepeden tırnağa şöyle bir süzmeyi de ihmal etmediler. Kompartıman, Noel günü herkesin içip içip gittiği masal tiyatroları gibi şarap ve puro kokuyordu; adamların burunları lekelerle, mavi damarlarla kaplıydı, gazeteleri tutan ellerindeki damarlar da fırlaktı. Bunlar Londra'ya, Borsada işler nasıl falan diye bakmaya ya da açık artırmaya falan katılmaya giden yaşlı zenginlerdi. Howard beş penilik kadın dergilerinin buraya hiç yakışmayacağını düşünüp bana *Vogue* diye çok havalı bir dergi, kendine de bir *Times* almıştı. Yani bir kompartımanda beş *Times* vardı, birinin "*Blighty*'yi bitirince bana ver, sen de benim *Tit-bits*'imi okursun," demesi söz konusu değildi. Howard *Times*'ı tam okunması gerektiği gibi okuyordu üstelik, kaşlarını çatarak; ne de olsa Howard *normal* bir liseyi bitirmişti ve beyni fotoğraf makinesi gibi *olsa da,* birtakım şeyleri biliyor, benimle hiç konuşmadığı birtakım konularla ilgileniyordu. Kaşlarını çatmış, Stravinski mi ne, öyle bir adamla ilgili bir yazıyı okuyordu; tren hızla pis kasabadan çıkıp tertemiz çayırlara, Londra'ya doğru ilerliyordu.

Birinci mevki yemekli vagonunda keskin lahana kokusuna rağmen çok güzel bir öğle yemeği yedik. Önce et suyuna çorba vardı, ardından dana pirzolayla kremalı patates ve bezelye, sonra da üzümlü puding. Yarım şişe de *Médoc* diye bir şey içtik; sonra kahvelerle birlikte konyak da verdiler. Yemekten sonra, kompartımana döndüğümüzde biraz uykum geldi, zavallı lokomotifçi bizi Londra'ya götürmek için uyanık kalmak zorundaydı; bu arada herkes ufak bir şekerleme yaptı. Kompartımandaki yaşlı açık artırmacılardan biri horul horul horluyordu. Buna rağmen dalmışım. Uyandığımda hava kararmıştı; Howard birazdan Euston'a

gireceğimizi söyledi. Howard daha yolculuğumuzun bitmediğini söyleyince biraz şaşırdım. Charing Cross İstasyonu'na gidip oradan da Londra'nın dışındaki bir banliyöye ulaşmak için tekrar trene binmemiz gerekiyormuş, televizyon merkezi o banliyödeymiş.

Sonunda vardık; televizyon merkezi gerçekten de kocaman, çok modern bir yerdi, dışarıda park etmiş bir yığın otomobil, minibüs vardı. Büyük cam kapıda bekleyen görevli Howard'ı tanıyor gibiydi, bana da gülümsedi. Sonra Howard sanki orada çalışıyormuş gibi hiç yolunu şaşırmadan beni koridorlardan geçirdi, sonunda salon gibi bir yere geldik; kalın, tüylü halılarla kaplıydı, küllükler tekerlek gibi kocamandı, sonra bize çay getirdiler. Çok rahat, huzurlu bir yerdi, herkes de çok iyi davranıyordu bize. Biraz sonra Howard'a makyaj yapma zamanı geldi, benim gene kalbim çarpmaya başladı. Ama herkes çok hoştu. Çok da şıktılar.

8

Sonunda Laddie O'Neill'le tanıştığımda onun da çok sevimli biri olduğunu gördüm, gerçekten çok hoştu, nefesi güzel koksun diye bir şeyler çiğnemişti. Davranışları çok kibardı. Bu arada meşum saat yaklaştıkça yaklaşıyordu, oditoryum dedikleri yere götürüp en ön sırada bir koltuğa oturttular beni. Programı seyretmek üzere bir yığın insan heyecanla stüdyoya geliyordu, bu insanların bazıları uzun bir yol katedip gelmişlerdi buraya, programla ilgili kişisel bir bağlantısı yoksa insan ne diye o kadar uzaktan kalkıp yarım saatliğine buraya gelir, aklım almıyordu doğrusu. Diyeceğim, özel bir bağlantısı olmayanların evlerinde programı seyretmesi normaldi, ama kalkıp buralara gelmenin âlemi yoktu. Aslında düşününce, pek *ilginç* bir program da değildi hani. Bu arada insanlar gelmeye devam ediyor, saat de ilerliyordu. Tavanda TV ekranları vardı, ekranlarda ışıklar parlıyor, kameramanlar etrafta geziyor, havaya çıkıyor, sonra yine aşağı iniyorlardı. O zaman anladım ki, bütün bunların bir heyecanı *vardı*, programın kendisinden çok daha heyecanlıydı, tabii benim kişisel falan filanlarım dışında.

Sonra Laddie O'Neill gelip bizi programa hazırladı; bir iki fıkra anlattı, gerekli yerlerde alkışlamamızı rica etti. Sonra beklemeye başladık; ekranlarda programdan önceki reklamlar görülüyordu, sonra sessizlik oldu, ardından

B.A.A.D.* harfleri müzik gibi çalındı –British And Affiliated Distribution**'ın kısaltması, her ne demekse– sonra, programın adı yazdı, hepimiz alkışlamaya başladık, bir yandan da adamın teki elektrikli org çalıyordu; işte program başlamıştı. Sağımda oturan kadın hırıltılı hırıltılı soluk alıyordu, keskin bir nane kokusu geliyordu ağzından. Solumda dokuz on yaşlarında bir kız çocuğu vardı, yanında kimsesi yok gibiydi. Programın ilk bölümü her zamanki gibiydi; iki kere ikinin dört ettiğini bildiler diye –o da yardımla– alkışlanan epeyce salak insanlar, bir de seksen sekiz yaşında olduğundan hiçbir şey hakkında hiçbir şey bilmediği için tezahürat yapılan bir ihtiyar. Bir de üstüne yaşlı bir hizmetçi kadın çıktı, hani o pek esprili dedikleri doğu Londralı tiplerden, bana kalırsa edepsizin dik âlâsıydı. Gülerken takma dişlerini çıkardı, *Knees Up Mother Brown* şarkısını çaldırıp zavallı Laddie O'Neill'le dans etti, adamcağız sanki hayatında hiç bu kadar eğlenmemiş gibi yapmak zorunda kaldı. Sonra sıra reklamlara geldi. Stüdyodaki izleyiciler benim Howard'ın karısı olduğumu duymuş olmalılar ki, hepsi bana acırmış gibi iyilikle gülümsüyordu. Arkamda oturan yaşlı bir kadın dürtüp dedi ki: "Senin de orada, kocanın yanında olman gerekirdi, kaç kereler evli çiftler çıktı oraya, kaç tane hem de." Ama yanında oturan bir adam, belki kocasıydı, dedi ki kadına: "Saçma sapan konuşma, o cam kutuda tek kişiye yer var, kızcağız orada öylecek salak gibi dinelip kendini rezil mi etsin?"

Perdeler ikinci kez açıldığında gerçekten midem altüst oldu; sahnenin arkasında, üzerinde £ 1000 yazılı perde gibi bir şey geriliydi. Asistan denilen kızlar Howard'la birlikte sahneye çıktılar, alkışlar başladı; ama ben yutkunmaktan başka bir şey yapamıyordum, yutkundukça yutkunasım geliyordu. Aslında o iki kızla program başlamadan önce

* Si-la-la-re notaları. (ç.n.)

** İngiltere ve Ortakları Dağıtım. (ç.n.)

tanıştırmışlardı beni, ikisi de gerçekten çok sevimli, kültürlü kızlardı, öyle gülümseyip file çoraplar giymek onlar için bir rol gibiydi aslında, parası için yapıyorlardı bu işi, çünkü söylediklerine bakılırsa çok sayıda tiyatro oyuncusu varmış ve tiyatroda iyi roller bulmakta çok güçlük çekiyorlarmış. Birinin adı Vicki, öbürününki Maureen'di. Howard her zamanki gibi çok yakışıklı ve güvenli görünüyordu; alkışlara karşılık hafifçe eğilip kibarca gülümsedi. Sonra içinde ışık yanan cam bölmeye girdi, duvarda kocaman bir saat vardı. Howard kulaklıklarını taktı, Laddie O'Neill de mikrofonu eline alıp sordu: "Beni iyi duyuyor musun, Howard?" Howard "Evet," dedi. Sonra Vicki bin sterlinlik soruyu bir zarfın içinde getirdi. Laddie zarfı açarken gergin bir bekleyiş anı yaşandı, daha zarftan çıkardığı kâğıdı görür görmez, soruların çok zor olduğunu gösteren bir ifade belirdi yüzünde. Sonra her zamanki gibi cevap süresini, ilk cevabın geçerli sayılacağını, ikinci kez cevap vermeye hakkı olmadığını, cevap vermeden önce iyi düşünmesini falan söyledi. Ve Laddie soruların üçünü peş peşe okuyup anladın mı diye Howard'a sordu, Howard da anladığını söyledi. Tabii soruların benim ve izleyicilerin hepsi için hiçbir anlamı yoktu. Sonra Laddie her soruyu tek tek sormaya, saat de çalışmaya başladı; Howard sorulara dikkatli, açık seçik cevaplar veriyordu. Şimdi bana bu soruları, üstelik cevaplarıyla nasıl biliyorsun, nasıl hatırlıyorsun diye sormak geçiyordur belki aklınızdan; bütün soruların bir kopyasını Howard'a hatıra diye vermişlerdi, ben de onu sakladım. Yazık, zavallı Howard. Birinci soru şöyleydi:

"Ortaçağ edebiyatı. Aşağıdaki yapıtların yazarları kimlerdir? *Confessio Amantis; Khrysais'in Vasiyeti; Rençber Piers.*" Howard cevap verdi:

"John Gower, Robert Henryson, William Langland."

Doğruydu tabii, bir alkış patladı; birden düşündüm ki –o anda sanki ben değil, Howard'dı düşünen– kimsenin en

ufak fikir sahibi olmadığı bir durumda alkışlamak adilikti, pislikti; bu adamlar her kimse, hiç kimsenin umurunda bile değildiler ve hepsini sakallı, çok eski moda giysilerle, uzun süredir yıkanmadıkları için pis olarak gözümde canlandırdığım bu üç adam ölüydü, ağırbaşlı, onurlu ve suskundular ve bu stüdyodaki herkesten nefret ediyorlardı. Adamları ne okumuş ne de adlarını duymuştum, nedense hem üzüldüm hem kendimden nefret ettim; sözümona İngilizce öğretmenimiz olan Mr. Slessor geldi gözümün önüne, uçuk, moruk, acayip gibi laflarıyla; midem bulanıyor, sinirleniyordum. Bütün bunlar bir saniyede olup bitti, ikinci soru şuydu:

"Elizabeth dönemi tiyatro yapıtları. *Kunduracının Tatili*; *Bartholomew Panayırı* ve *Eski Borçları Kapamanın Yeni Yolu* adlı oyunların yazarları kimlerdir?" Howard şöyle karşılık verdi:

"Thomas Dekker; Ben Jonson; Philip Massinger." Yine doğruydu cevabı. Alkışların arasından üç adam daha göründü sanki; sakallı, suskun ve ağırbaşlı; hepsinin kulaklarında küçük altın küpeler, boyunlarında kocaman, kırmalı, yuvarlak yakalar vardı. Şimdi de Howard'ın kazanıp kazanmayacağı belli olacaktı; çünkü her şey bu son soruya bağlıydı. Howard bu sorunun bir bölümünün ufacık bir parçasını bile bilemezse, güle güle paralar, gelsin Bradcaster'da alaya almalar, taş atmalar. Üçüncü soru okundu:

"Çağdaş roman. Aşağıdaki romanların yazarları kimlerdir? *Büyükelçiler; Meleklerin Uğramadığı Yer; İyi Asker.*" Howard cevap verdi:

"Henry James; Edward Morgan Forster; Ford Madox Hueffer." Bunun ardından bir ölüm sessizliği oldu; çünkü Laddie her zamanki gibi "Doğru cevap," demedi. Demediği gibi, elindeki kâğıda kaşlarını çatıp baktı, hafif titriyor gibiydi. "Çok üzgünüm Howard," dedi, "gerçekten çok üzgünüm, çünkü öyle ufacık bir yanlış yaptın ki..." İzleyiciler "Aaaa!" diye bağırdılar. "Ufacık bir yanlış," dedi Laddie se-

sini yükselterek. "Burada Ford Madox Hueffer değil, Ford Madox Ford yazıyor."

"Pekâlâ," dedi Howard, "Ford Madox Ford olsun."

"Gerçekten çok üzgünüm Howard, ama ikinci bir cevap hakkın yok. İlk cevabını geçerli saymak zorundayız, bunu açıkça belirtmiştim, değil mi?" Zavallı Laddie'nin gözleri dolmak üzereydi, ben düşüp bayılmak üzereydim, ama yine de Howard'a güveniyordum; Howard'ın söylediği doğru, kâğıttaki cevap yanlış olsa gerekti. Howard dedi ki:

"Önemli değil. Önce Ford Madox Hueffer adını kullandı, sonra Ford Madox Ford olarak değiştirdi. İkisi aynı adam yani. Kime isterseniz sorabilirsiniz." Sonra ortalık karıştı. Öyle bir duyguya kapılıyordu ki insan, birileri deliler gibi birilerine telefon ediyor, birileri stüdyonun arkasında bir yerlerde deliler gibi koca kitapları karıştırıyordu, bu arada yine programdan önce tanıştığım ve pek sevimli bulmadığım orgcu vakit doldurmak için elektrikli orgda korku müziği gibi bir şeyler çalıyordu. Bu arada izleyicilerin hali de tam tiyatroydu, kimileri tartışıyor, kimileri de sırtıma vurup, "Üzülme şekerim, üzülme," diyordu. Ama çok kısa bir süre sonra Laddie Vicki'nin getirdiği kâğıdı alıp okudu, ağzı kulaklarına vardı ve avazı çıktığı kadar bağırdı: "Doğru, cevabı doğru! Doğru cevap sayın seyirciler!" Sonra bir de baktık ki Laddie Howard'ı bölmeden dışarı sürüklüyor, sırtını sıvazlıyor, kızlar Howard'ı öpüyor; ama aldırmadım, sonra neye uğradığımı anlamadan bir de baktım beni de ite kaka sahneye çıkarmışlar, ben de kameraların karşısında Howard'ı öpüyorum, bin sterlinlik çeki kendi gözlerimle görüyorum; sonra alkış kıyamet, program sona erdi. Howard bana sarılıp, "Bu daha hiçbir şey sevgilim, hiçbir şey. Bu daha işin başı," dedi. Sonra bir şeyler içmek üzere kulise sürüklediler bizi.

9

Trene binip asıl Londra'ya döndük. İstasyondan çıktığımızda Howard taksi çağırdı, Londra'nın tam göbeğindeki büyük otellerden birine gittik. Kalabalık kentin ışıl ışıl caddelerinden geçerken sanki dünya ayağımızın dibindeymiş gibiydi; taksi sık sık durmak zorunda kalıyor, trafik sıkışıyordu, ama benim umurumda değildi, yeni baştan flört etmeye başlamışız gibi Howard'ın elini tutmuş oturuyordum. Londra'nın sanki kendine özgü bir kokusu vardı, Bradcaster'ınkinden farklı bir koku, büyüklük kokusu gibi, ama o gece Londra ikimize göre de büyük değildi. Otele vardık, dev gibi bir oteldi, içerisi ışıl ışıldı, girenler, çıkanlar, hiç durmadan iki tarafa açılan kapılar. Otel görevlisi gelip taksinin kapısını açtı, Howard sağa sola bahşiş dağıtıyordu. Sonra yanımızda hiç eşya getirmediğimizi hatırladım. Delilikti bizimkisi, biraz güldüm ister istemez, biraz da utandım. O sabah giyinip süslenip evden çıkmış, yanımıza bir diş fırçası olsun almayı akıl edememiştik. Sanırım kendimizi kuşlar kadar özgür hissettiğimiz için öyle yapmıştık –en azından ben süpermarketteki işimi de bıraktıktan sonra öyle hissediyordum– diş fırçası bile insana bir bağlanma duygusu veriyor. Howard da güldü bu işe, çünkü o da yanına bir şeyler almayı düşünmemişti; bütün dükkânlar kapalıydı, ne yapsak diye düşünüyorduk. Elimizi kolumuzu sallaya sallaya içeri

girip bir geceliğine oda tutamazdık, gerçi Howard bir ara neden olmasın dedi ya... Kapıdaki görevli boylu boslu, göğsü madalya dolu, pek hoş bir adamdı, Howard'la benim ne konuşup gülüştüğümüzü merak etti. Babacan bir adamdı. Bu durumun gerçekten de biraz tuhaf olduğunu söyledi; resepsiyondakiler en kötü olasılığı düşünürlermiş hep, burası da saygıdeğer bir otelmiş. Sonra, Howard kim olduğunu açıklayınca, görevli dedi ki: "Benim de sizi gözüm ısırıyordu beyefendi. Geçen perşembe biraz rahatsızdım, işe gelmedim –önemli bir şey değil, Birinci Dünya Savaşı'nda sıtmaya tutulmuştum da, arada nükseder– televizyonda şu sizin programı gördüm, dediğim gibi, sizin o bay olduğunuzu anladım şimdi. Ne şans beyefendi, bin kâğıt kazandınız." Adamın Londralı konuşmasına Howard da ben de gülümsedik. "En iyisi," dedi görevli, "siz resepsiyondakilere kim olduğunuzu anlatın, gece kalmayı önceden planlamadığınızı, kazanınca kalıp kutlamaya karar verdiğinizi söyleyin, o zaman sizden kuşkulanmazlar." Howard teşekkür edip görevliye on şilin verdi. İçeriye bir girdik ki, şarap rengi tüylü halılar, ışıl ışıl avizeler, çok zengin Yahudilerle şık giyimli, konuşurken ellerini kollarını oynatan karıları. Howard gülümseyip bütün çekiciliğini kullanarak resepsiyondaki güzel genç hanıma durumu açıkladı. Kız biraz soğuk ve kibar, "Yaa, öyle mi? Sahi mi?" diyordu ki yanındaki güler yüzlü kız Howard'ı tanıdığını söyledi, harika bir olay, değil mi dedi, sonra her şey yoluna girdi. Howard'ın sonra bana defalarca dediği gibi, elini kolunu sallaya sallaya böyle şık bir otele gelmek yanlış değildi, mesele *ucuz* bir şey yapmamaktı. Herhangi bir nedenle eşyasız gelmek durumundaysanız, genellikle önceden ödeme yaparsınız; "Öyle de yapılabilirdi," dedi Howard, "ama kimsenin yanlış anlamasını da istemem"; ben de aynı fikirdeydim.

Her neyse, odamıza çıktık, biraz ufaktı ama çok hoş bir odaydı, elektrikli şöminesi, radyosu, üzeri floresan lamba-

lı makyaj masası, hatta bir de tıraş makinesi prizi vardı. Kendimize biraz çekidüzen verdikten sonra ne kadar acıktığımızı fark ettik; heyecan falan derken daha önce fark edememişiz, Howard otelde yemeyeceğimizi, taksi tutup bir restorana giderek şampanyalı filan mükellef bir yemek yiyeceğimizi söyledi. Böylece aşağı indik, kapıdaki görevli hemen bize bir taksi çağırdı ve adını unuttuğum kocaman bir restorana gittik. Oldukça kalabalıktı, ama garson bizi eğilerek selamlayıp bir masaya oturttu; nedense içimden kıkır kıkır gülmek geliyordu, kendimi zor tuttum. Howard şarap söylerken beni şaşırttı yine, ama aslında zavallı fotoğraf makinesi beyninin marifetiydi bu da. Şarap garsonu geldiğinde Howard bir şişe şampanya söyledi, adını unuttum şimdi, Fransızca bir şeydi, ama Howard lisede Fransızca okumuştu; ayrıca 1953 ya da 1955 yılının olması gerektiğini, başka bir yıl olursa içmeyeceğimizi söyledi, ne demekse. Aslında Howard sonradan açıklamıştı; bunlar ürünün alındığı yılmış, bazı yılların ürünü iyi olurmuş, bazı yıllarınki de kötü, o iki yılınki çok iyiymiş. Ben aradaki farkı zaten anlamam dedim, ama mesele bu değilmiş; o bana ve kendine dünyada her şeyin en iyisini almak istiyormuş, şu üç günlük ömrümüzde. Üç günlük ömrümüz kısmını pek anlamadım, ama herhalde Hidrojen Bombasından, Polaris Füzesinden ya da o sürekli kafasını kurcalayan şey neyse ondan söz ediyordur diye düşündüm. Neyse, şampanya geldi, Howard şişeye baktı, etikette 1957 yazıyordu tabii. "Benim istediğim şampanya bu değil," dedi Howard. "Ben ya 1953 ya da 1955 dedim. Her ikisi de sizde yoksa, 1952'ye razıyım, ama 1957'yi içmem, çünkü 1957 şampanya için çok kötü bir mevsimdi; içmem, işte o kadar." Şarap garsonu alaylı bir tavır takındı:

"Emin olun beyefendi, 1957 şampanya için mükemmel bir mevsimdi. En iyi mevsimlerden biriydi." Howard kıpkırmızı kesildi.

"Emin olun yanılıyorsunuz," dedi. "1957 çok kötü bir mevsimdi, en kötülerindendi. Bilindiği kadarıyla onun kadar kötü iki yıl daha olmuştur: 1939 ve 1951; kısacası o şişeyi geri götürüp bana istediğim şampanyayı getirin ve biraz acele edin."

Alaycı şişko da böylece cevabını almış oldu, kim bilir belki de kötü restoranına yakıştıramamıştı bizi. Her ne kadar Howard koca Londra'nın en iyi yemeğinin o restoranda olduğunu söylediyse de, ben yediğim şeyi pek beğenmedim: Portakal soslu bir parça ördek; yemeğin suyu epeyce soğuktu, portakal sosu da çok ekşiydi. Hiç de beğenmedim, bana kalsa evde şöminenin karşısında kızarmış ekmekle fasulye konservesi yer, televizyonu da ardına kadar açardım. Ama Howard öfkesinden küplere bindi, *illa ki* her şeyin en iyisi olacakmış bana, sonunda ikimiz ölsek de bana her şeyin en iyisini alacakmış. Bunu söyledikten sonra sırıttı; onun için söylediklerini pek ciddiye almadım. Benim ördekle Howard'ın tomedo denen şeyi bittikten sonra şokola mus yedik, o güzeldi. Sonra Howard konyak isteyince, şarap garsonu (Howard neyin ne olduğunu bildiğini gösterdikten sonra biraz bozulmuş olsa gerek) "Hangi yıl olsun beyefendi?" dedi. Bunun üzerine Howard'ın yüzü öyle bir kızardı, dişleri öyle bir kenetlendi ki, şarap garsonu söylediğinin pek de komik olmadığını fark ederek, "Küçük bir şaka yapayım dedim beyefendi," dedi ve konyağı getirmek üzere koşarak gitti. Ben bu arada yarım şişe şampanyayı içtiğim için tabii kıkırdayıp duruyordum, hatta bir sevecenlik de gelmişti üstüme. Ama kahvelerimizle konyaklarımızı içerken Howard ciddi ciddi planlarımızdan söz etti. Ben dikkatimin biraz dağılmasına izin verip restorana göz gezdirdim. Çok şık kadınlar vardı, ama şıklıkla iş bitmiyor bence; Doğal, Bozulmamış, Saf Güzellik konusunda hiçbiri elime su dökemezdi, Howard da oradaki en yakışıklı erkekti. Howard diyordu ki:

"Belki bir dünya turu ya da en azından Jamaika, Bermuda gibi bir yerde bir ay, sonra da 21 Ocak'ta Bradcaster'a, yuvaya dönüş. Güzel olur."

"Benim doğum günüm 21 Ocak," dedim.

"Evet," dedi Howard. "Doğum gününü evimizde kutlarız."

"Aslında," dedim, "bin sterlinle bütün bunları yapamayız, değil mi? Ayrıca geleceğimizi de düşünmeliyiz. Artık ikimiz de işsiziz. İş aramaya başlamalıyız. İş bulmadan tatile çıkmak biraz tuhaf. Yani insan bir iş yapıyor olmalı ki, işi tatil etsin, değil mi?"

Şampanyayla konyaktan sonra, ha unuttum, en başında iki kadeh de cin-vermut içmiştim, o kadar içkiden sonra sesim epey yükselmiş olmalı ki, Howard, "Şşşt," dedi. Ben de sesimi kesip kıkırdadım. Howard dedi ki:

"Bak, bu bin sterlin yalnızca bir başlangıç. Kullanacağımız bir şey. Onu, diyelim yüz bin sterlin yapacağım, yani bir milyonun yüzde onu, bu yeter sanırım."

"Howard," dedim sertçe, kıkırdamam devam ettiği halde, "düşüncesizlik etmeyeceksin, değil mi? Parayı kumarda çarçur etmeyeceksin değil mi?"

Howard, "Merak etme," deyip, biraz soğuk diye elimi kendi ateş gibi ellerinin arasına aldı; hem mekân sıcaktı hem de yiyip içmekten ısınmıştı elleri. Peki ama onunkiler sıcaksa benimkiler niye soğuktu? Kadınlar erkeklerden farklıdır. Bunu yüksek sesle, biraz fazla yüksek sesle söyleyip kıkırdadım. Howard "Şimdi seni otele götüreceğim," dedi.

"Yatağa," dedim, hâlâ hafifçe kıkırdayarak.

"Evet," dedi. Gözlerinde ışıltılı, güçlü, utkulu bir parıltı vardı. "Yatağa." Daha önce de söylemiştim ya, Howard bazen gerçekten çok tatlı olurdu. Sonra hesabı ödedi, şarap garsonuna bahşiş vermedi ve yatağa yollandık.

10

Ertesi sabah telefonun ziliyle uyandık; Howard açtı, *Daily Window*'dan biriymiş, aşağıda bekliyormuş, Howard birkaç dakikasını ayırıp bir görüşme yapabilirse çok memnun olacakmış. Sanırım olay şuydu: Kapıdaki görevli ya da resepsiyondaki kızlar ya da bir başkası, otelde ilginç ya da ünlü biri falan kalınca *Daily Window*'a haber veriyor, biraz para kazanıyordu. Kuşkusuz bu otelde öyle çok *mühim* birileri kalmazdı, onlar bir daireye günde en az elli sterlin ödenen yerlerde kalırlardı; bu oteldekiler işte böyle yarışmaları, sportotoyu filan kazananlar olurdu. Howard galiba biraz yorgun ve şaşkındı; uysallıkla, "Hemen iniyoruz," dedi. Aslında kalksak iyi olurdu, saat onu geçiyordu, ölü gibi uyumuştuk. Howard benden önce giyinip hazırlandı. "Aşağıdaki büyük lobiye iniyorum, kahveni söylerim," dedi. Ne şekerdi, her zamanki gibi düşünceliydi.

Ağzımın içi zehir gibiydi, diş fırçam da yoktu; dişlerimi sabunla ovdum, neredeyse kusacaktım, biraz su içtim, daha beter oldum. Ama şımarıklık etmedim, cici kızlar gibi giyinip makyaj yaptım, saçlarımı özenle taradım, paltomu koluma alıp asansöre bindim. Bizim kattan aşağıya inen başka kimse olmadığından asansörcüyle yalnızdım, asansörcü yabancıydı ve yabancılar gibi sarmısak kokuyordu, hayran hayran bana bakıyordu, hatta biraz inleyip dilini de şaklattı. Ama

tam o sırada asansör durdu, şişman, zengin bir çift bindi. Başımın hafiften ağrıdığını hissettim.

Lobiye girdim, Howard yağmurluklu, genç bir adamla tartışmaya dalmıştı; masanın üzerinde gümüş renkli iki kap vardı, kahveyle sıcak süt, buna çok sevindim. Ben yaklaşınca ikisi ayağa kalktı, sonra hep birlikte oturduk; Howard adama verip veriştiriyordu. Hoş bir adamcağızdı, şakakları hafif seyrelmiş dalgalı siyah saçları, hülyalı gözleri vardı. Pek sağlıksız görünüyordu; Londra görünüşü desem yeridir; çok solgundu, sanki sosisli sandviçten başka şey yemiyormuş gibi yani. Fincanıma kahve koydum, biraz içince kendime geldim. Howard diyordu ki:

"Bütün değerlerimiz çöktü; bunun sorumlusu da sizinki gibi gazeteler. Sizin yaptığınıza pezevenklik denir. Bütün okurlarınızın en bayağı yanına sesleniyorsunuz."

"Siz de bunlardan birisiniz," dedi adam.

"Evet," dedi Howard. "Ben de gazetenizi okuyorum. Sizce bir sakıncası mı var?"

Adam gülümsedi. Howard'ın kafası bu sabah karmakarışıktı, bir dediği bir dediğini tutmuyordu. "Hiçbir sakıncası yok," dedi gazeteci. "Aksine, çok memnun oldum. Hiç düşündünüz mü, bazı insanlar gazeteyi nefret ettikleri için alıyor olabilirler. Bizim için neden aldıkları önemli değil. Yani bizim işimiz gazeteyi satmak."

"Yozlaştırıyorsunuz," dedi Howard. "Kraliçenin İngilizcesini yozlaştırıyorsunuz. 'Herhalde', 'şu anda' diye ucuz numaralarla gençleri tavlıyorsunuz."

"Gençlerin parası var," dedi adam. "Biz de istediklerini veriyoruz onlara."

"Ne istediklerini nereden biliyorsunuz? Kim bilebilir?" dedi Howard. "Sadece cinselliğe sesleniyorsunuz, iğrenç şarkılara, ucuz müziğe, o çocuklar hayranlıkla ağızlarını açmış parmak şaklatıyorlar – yani o kadar alçalıyorsunuz ki, çoğunluğa seslenmeniz doğal, çünkü çoğunluk aptaldır, hayvandan farksızdır."

"Bu ülkede demokrasi var," dedi adam. "Bir anlamda tabii. İnsanların istediklerine sahip olma hakkı var. Sizce ne yapmalıyız? Onları eğitip nasıl davranmaları, nasıl düşünmeleri gerektiğini mi öğretmeliydik, komünistler ya da faşistler gibi?"

Howard her zamanki inadıyla, "Bence bir göreviniz var," dedi.

"Evet var, o da okurlarımıza istediklerini, yani paralarının karşılığını vermek."

"Saçma sapan laflar bunlar," diye homurdandı Howard. "Tanrım, derdimi bir anlatabilseydim."

"Derdinizi anlattınız," dedi genç adam. "Gelelim asıl konuya, öğrenmek istediğim şu: Kazandığınız bin sterlinle ne yapacaksınız?"

"Bin sterlini yüz bin sterline dönüştürmeye çalışacağım," dedi Howard. "Yapmak istediğim bu."

"Borsada mı?"

"Hayır. At yarışında." dedi Howard. Ben ağzımı açmadım, genç gazeteci de öyle. Howard devam etti: "Cumartesi günü Kasım Ayı Handikaplı Koşusu var."

"Özel bir sisteminiz mi var?" diye sordu adam.

"Bir bakıma öyle," dedi Howard. "Fotoğraf makinesi beynimi kullanacağım, bilmem anlatabiliyor muyum?"

"Pek anlayamadım," dedi gazeteci. Bunun üzerine Howard beyninin fotoğraf çekme yeteneğini anlattı, adam ilgiyle dinledi sanırım. Sonra dedi ki:

"Anlıyorum. Bu çok aydınlatıcı oldu. Sizi edebiyat meraklısı sanıyordum. Kitap kurdu sanıyordum. Şimdi öyle olmadığınızı anladım. Bir hüner bu, başka bir şey değil. Hile. Bir tür sakatlık bile denebilir." Öyle görünüyordu ki Howard'ın ona, daha doğrusu gazetesine saldırmasına karşılık şimdi de o Howard'a saldırmaya hazırlanıyordu. Biraz daha kahve koydum, kaplar boşaldı, bir garsona gülümsedim, hemen koşup tazeledi. Gazeteci defterine bir şeyler yazıyordu.

Howard sesi her defasında biraz daha yükselerek, "Biliyorum, biliyorum, biliyorum," dedi. "Bu mesele benim de midemi bulandırmıyor mu sanıyorsunuz? Ben de bütün bu iğrenç pisliğin bir parçasıyım. Dün gece o sorulara cevap verip hepsini bildiğim sırada, sanki mezardan gözler bana dikilmiş gibi bir duyguya kapıldım. O adamların hepsi biraz hüzünlü, sanki acır gibi bana bakıyordu. Sakallı, eski zaman giysili adamlar." Howard bunu söylediğinde neredeyse elimdeki fincanı düşürüyordum, çünkü dediğim gibi aynı duyguyu aynı anda ben de yaşamıştım. Buna tele-bir şey (televizyon değil) deniyordu, hani iki insanın çok yakın olup aynı anda aynı şeyi düşünmesi var ya. "Sürekli hakarete uğruyorlar," dedi Howard. "Okulda bu konuları işlediğimizde, *Floss Kıyısındaki Değirmen, Boswell Özetleri* ve *IV. Henry*'yi ders kitabı olarak okuduğumuzda kitaplarımızı açık saçık karalamalarla doldurduğumuz zaman hakarete uğruyorlardı. Hocalar da bizden farksızdı. Şimdi de bin sterlin kazanmaya alet edilerek hakarete uğruyorlar. Sizin tarafınızdan da hakarete uğruyorlar." Haksızlık ediyormuş gibi geldi bana; genç gazeteci bu yazarlarla, şairlerle ilgili bir şey söylememişti ki. Adamın dudağının üzerinde küçük bir siyah nokta vardı; belki de sabah sokağa çıkarken üstü başı düzgün mü diye bakacak kimsesi yoktu. Dedim ki:

"Evli misiniz?"

"Hayır hanımefendi," dedi adam. Howard'a döndü:

"Madem böyle düşünüyorsunuz, neden parayı birilerine vermiyorsunuz? Yoksul bir genç şaire ya da bir başkasına versenize."

"Öyle birini tanımıyorum," dedi Howard, biraz hırçın.

"Ben birkaç tane tanıyorum," dedi gazeteci.

"Ayrıca," dedi Howard, "benim niyetim paradan başka şeyler vermek. Çok daha fazlasını. Herkes için adaleti sağlayacağım. Bekleyin, göreceksiniz."

Biraz sonra genç gazeteci Londra havaalanında birini

karşılamaya gideceğini söyleyip kalktı. Howard bana dedi ki: "Bradcaster'a dönsek iyi olur. Yarın Kasım Ayı Handikaplı Koşusu var, yapılacak iş çok." Buna bir şey demedim, nasılsa Howard kendi bildiğini okuyacaktı, ama aç olduğumu söyledim. Bunun üzerine Howard istasyona telefon edip 13.05'te bir tren olduğunu öğrendi. Sonra da hem kahvaltı hem de öğle yemeği yerine geçecek karışık ızgara gibi bir şey yemeye gittik. Ben iştahla yedim, ama Howard pek fazla bir şey yemedi. Zavallı Howard, derin düşüncelere dalmıştı, onu kendi haline bıraktım. Kendi tabağımdaki bifteği, iki sosisi, yumurtayı, domates ve kızarmış patatesleri silip süpürdüğüm gibi Howard'ın sosislerinden birini de yedim. Sonra metroya binip istasyona gittik, otelin parası önceden ödenmişti tabii. Howard biraz bakımsızdı; sabah tıraş olmamıştı, yakasında Londra pisliğinin izleri vardı (Londra gerçekten çok pis bir şehir, Bradcaster'dan bin beter). İstasyonda Howard bana dergiler aldı – *Womanly, Female* ve *Mother and Child*, bu anne ve çocuk dergisini niye aldı bilmem. Kendisi için de *Winning Post, Racing Times* at yarışı dergileriyle, *Cope At Yarışı Ansiklopedisi* diye küçük bir kitap aldı. Bu kez ikinci mevki bir kompartımana girdik, aptallar gibi, oysa Howard birinci mevki biletlerini gidiş-dönüş almıştı. Alışkanlık işte, Howard'ın fotoğraf makinesi beyni pek meşguldü. Aptallığımızı ancak Crewe'a gelirken, bilet kontrolörü geldiğinde fark ettik, oturduğumuz yerde pek rahattık, ama birinci mevkiye geçmek zorunda kaldık. Aslında *zorunda* değildik tabii, ama öbür türlüsü de paraları sokağa atmak olacaktı. Bütün bu süre boyunca, hem ikinci hem de birinci mevkide, Howard sürekli dergilerle kitabını karıştırıyor, ara sıra gözlerini kapatıp dua eder gibi dudaklarını kımıldatıyordu, ama anlayabildiğim kadarıyla söyledikleri dua falan değil, at adlarıydı.

11

Eve döndüğümüzde ben yemek hazırladım, Howard da şömineyi yaktı; ev buz gibiydi. Fırında fasulyeyle kızarmış ekmeklerimizi yiyip çayımızı içtikten sonra Howard dedi ki: "Şansımı deneyeceğim. Becerebilirim de, beceremeyebilirim de. Beceremezsem ne dersin?"

"Hiçbir şey demem," dedim. "Kararı sana bırakıyorum." Bu lafım üzerine beni öptü. Sonra acı çekiyormuş gibi gözlerini yumup at adları saymaya başladı: "1936, Newtown Ford. 1937, Solitaire. 1938, Pappageno. 1939, Tutor..." Bunlar hep Manchester Handikaplı Koşusu birincileriydi. "1954, Abandoned. 1955, Tearaway. 1956, Trentham Boy. 1957, Chief Barker." Bu söylediği adları kitaptan kontrol ediyordum, hepsi doğruydu tabii. Bunun akıllılık olmadığını, Howard'ın doğuştan sahip olduğu bir şey olduğunu kendime sürekli hatırlatmam gerekiyordu. *Daily Window*'dan gelen o genç gazeteci bir tür sakatlık demişti, aslında gerçekten de öyleydi. Howard dedi ki: "Şimdi yarınki yarışa katılacakların listesine geçiyorum." Gazetedeki listeyi bir kez okudu ve ezbere aynen tekrarladı. Sonra dedi ki: "En zor kısmı bu. Şimdi gelecek yılın *Cope At Yarışı Ansiklopedisi*'ni zihnimde canlandırmam gerekiyor. Gözümü kapatıp bu sayfayı, her yılın birincilerini, listenin sonunda da bu yılın birincisini görmem gerekiyor."

"Çılgınlık bu," dedim. "Zırdelilik bu!"

"Hepsi çılgınlık," dedi Howard. "Çılgınlık, zırdelilik, pislik. Ama uzun sürmeyecek." Sonra gözlerini sımsıkı kapatıp denedi. "Olmadı," dedi. "Hiçbir şey göremiyorum." Bütün gece uğraştı, hiçbir şey göremedi. Sayfanın sonunda sadece geçen yılın birincisini görüyor, bu yılın birincisi ona görünmüyor diye küfredip duruyordu zavallıcık.

"Biraz ara ver," dedim. "Dinlen biraz. Zorlama. Zora dağlar dayanmazmış."

"Dayanamayıp ne olurmuş?"

"Ne bileyim! Öyle derler. Gel biraz televizyon seyredelim." TV'yi açtım, oturup seyretmeye başladık, Howard çok sıkıntılıydı. O gece TV'de eski bir film vardı; çok kötü bir filmdi, çölde savaş filmi, adamlar ıslıkla *Lili Marlene*'i çalıyorlardı, tanklar, tanksavarlar, Rommel; hepsi çok sıkıcı ve demodeydi. Yani diyeceğim, herkes zaten kendi derdinde, başka insanların eski dertlerini hatırlatmanın ne âlemi var! Howard birden "El Alameyn!" diye haykırdı. "İşte ipucum." Sonra TV'yi kapatıp ışığı yaktı aceleyle. "Bir bakayım," deyip daha iyi görebilmek için gözlerini kapadı, "Tamam. Birinci o," dedi.

"Hangisi?" diye sordum.

"Dalnamein!" diye bağırdı Howard. "Açık seçik görüyorum, sayfanın en altında, gün gibi ortada. Dalnamein diye yazıyor. Jokeyi J. Greenaway. Antrenörü..."

"Onları boş ver," dedim. "Ne kadar oynayacaksın?"

Gözlerini açıp "Aptal!" der gibi baktı bana. "Hepsini. Bin sterlinin hepsini koyacağım," dedi.

"Adam o kadar parayı alır mı?"

"Alır," dedi Howard. "Bayıla bayıla alır. Kaybetme ihtimalini düşünüp dağıtacaktır, anlıyor musun? Kaybedecek tabii. Ama haberi yok." Sonra gazeteleri ortalığa yayıp bahis oranlarına falan bakmaya başladı. "Kimse kazanacağını ummuyor," dedi.

"Ne olursun dikkatli davran," dedim. Yalvardım neredeyse. Akıl almaz bir çılgınlıktı bu. "Hepsini koyma. Yarısını koy. Beş yüzünü ayıralım. Çok riskli iş."

"Ne riski canım," dedi Howard, hafif kibirli. "Aslında bizim değil bu para. Yani aslında bu parayı hak etmedim. Beynimin marifeti. Yarışmayı kazanan, paçavralar içinde, yaşlı, yoksul bir profesör, bütün o kitapları okumuş, bilgili bir adam olsaydı, başka. Ama öyle olmadı, hiç zahmetsiz, beynimin marifetiyle kazandım ben. Kaybedersek kaybederiz. Aslında kaybedecek bir şeyimiz yok." Zavallı Howard'a laf anlatmak mümkün değildi, bildiğini okuyacaktı. Beni çok seviyor, sevdiğini de sık sık gösteriyor, kanıtlıyordu, ama kafasını taktı mı da burnunun doğrusuna giderdi, ben de vazgeçtim. Ne var yani, ertesi gün süpermarkete geri dönebilirdim pekâlâ. Howard da bir iş bulurdu, üstelik şimdi tanınıyordu da. Hatta Bellek Adam diye sahneye bile çıkabilirdi. Üzülecek bir şey yoktu aslında, ama yine de bütün o paraların sokağa atılıvermesine hayıflanmaktan kendimi alamıyordum.

Ertesi sabah Howard en iyi paltosunu giyip erkenden evden çıktı. Döndüğünde öğlen olmuştu; suratı asıktı, dedi ki: "Tuhaf ama biraz zor oldu, neyse, hallettim."

"Hepsini yatırdın mı?" dedim.

"Bir peni bile kalmadı," deyip başını salladı. O gün öğle yemeği için hazır kızarmış balık almıştım, ikimize beşer çubuk, patates de kızartmıştım, ama ikimiz de pek fazla yiyemedik. Yemekte bir ara Howard ansızın gözlerini kapatıp, "*Galiba* Dalnamein yazıyor," dedi.

"Artık çok geç," dedim. Çok koyu bir çay yaptım. Yarış 13:55'teydi ve tabii TV'de gösterilecekti, saat 13:30'da ikimiz de çarpıntılar içinde televizyonun karşısına geçtik. "Kaç veriyor?" diye sordum.

"Bire yirmi sekiz," dedi Howard. Yirmi dokuz bin sterlin, diye düşündüm kendi kendime. Bizim gibi insanlara çok

fazlaydı bu para; kaybetmek düşüncesi şimdi beni rahatlatıyordu biraz. Artık Howard'ın yanıldığından emindim; kendisi de pek memnun görünmüyordu, birbiri ardına sigara yakıyor, soğurur gibi içiyordu. Bu arada spiker o at, bu at diye tekdüze anlatıp duruyordu, atların hepsi birbirinin aynı görünüyordu bana. Bizim on yedi ekran sokaktan arabalar geçtikçe karlanıyor, görüntü kayıyor, bir yığın at kişneyip tırıs mı neyse, gidip geliyordu. "İşte," dedi Howard biraz sıkıntıyla. "Şu siyahımsı at. Dalnamein o. Tanrım, doğru karar vermiş olsam." Başladı tırnaklarını kemirmeye, bu huyundan oldum olası nefret ederdim, eline vurdum. Bir şey mırıldandı, sonra atlar dizildi ve yarış başladı. Spiker tek tek her atı anlatıyordu, sesi kilisedeki rahipler gibiydi, ama çok hızlı, hep aynı notada konuşuyordu: "Ve falanca, falanca, falanca, falancanın. Ve falanca, falanca, falanca, falancanın," diye her "ve"den önce derin bir nefes alıyor, çok heyecanlanıyordu. New Warrior en öndeydi, Mossy Face, Pandofell, Sunrise ve Sabot onu izliyordu, Windyedge son atlardan biriydi. Yarışın sonuna 1400 metre kala Bonnie Brae, New Warrior, Sunrise, Prime Mover ve Sabot'ın önüne geçti. Son dönemeçte, Prime Mover biraz avantajlı duruma geçti, sonra Pandofell atak yaptı, 400 metre kala Pandofell bir at boyu ilerideydi.

Howard ansızın "Haydi Dalnamein!" diye bağırdı, ikimiz de dizlerimizi yumrukluyorduk, bu arada spiker motor gibi tek notada konuşuyordu. "Hadi Dalnamein, hadi namussuz!" diye bağırdı Howard. Dalnamein sıkıştırıyor, Windyedge ilerliyordu, son 200 metreye girdiler, Dalnamein önde, Windyedge tam arkasındaydı, Dalnamein hâlâ önde, sonunda bitiş noktası ve Dalnamein bir baş farkıyla Windyedge'den önde bitirdi. Howard'la ben havalara zıplayıp bütün eşyaları parçalasak mı, sersemlemiş bir halde bayılıp kalsak mı, bilemiyorduk. Sonunda "Bir çay koyayım," dedim. Gidip çayı koydum, Howard TV'yi kapatıp karşısına

oturdu, ağzı açık, boş kare ekrana bakıyordu öylece. Çayımızı içerken –o çay nasıl iyi geldi, anlatamam– Howard dedi ki: "Yirmi sekiz bin sterlin ediyor. Şimdilik yarısını bankaya yatıracağım, öteki yarısıyla da diyelim bir hafta at yarışı oynayacağım, şansımız yardım ederse istediğimizi yapmaya yetecek paramız olur."

"Bin sterlini de geri alacaksın," dedim. "O başta ortaya koyduğun para, bahisçi onu da verecek."

"A, evet," dedi Howard. "Biliyorum, ama o, kitaplarla falan ilgili olarak bir yığın şey biliyor görünmem karşılığında aldığım bin sterlin, onu vereceğim."

"Kime?" dedim, artık Howard'ın söylediği ya da yaptığı herhangi bir şey beni şaşırtamazdı.

"Şu *Daily Window*'da çalışan genç gazeteciye göndereceğim. Açlıktan nefesi kokan bir yığın yazar, şair falan tanıdığını söylüyordu. Bu kadarını da yapıvereyim artık."

"Hiçbir şey yapmayacaksın," dedim biraz edepsizce. "Gazeteye seninle ilgili hiçbir şey yazmadı. Senin için hiçbir şey yapmadı."

"Onun için vermiyorum ki," dedi Howard. "Tavan arasında yaşayan, kimsenin okumadığı şiirler yazan, açlıktan ölmek üzere olan bir şaire veriyorum."

"Paraya layık olan birine vereceğine nasıl güvenebilirsin?"

"Dürüst bir gence benziyordu. Bak, kartını verdi bana."

Howard cebinden bir kart çıkardı, üzerinde *Albert Reeves, Daily Window* yazıyordu. "Yani," dedi Howard, "aslında adilce bir şey, değil mi? O ikimizin de okumadığı, ölüp gitmiş şairlere, yazarlara filan borcumuzu ödüyoruz bir bakıma. Bu kadarcık bir şey de yapıvereyim. Kendimi daha serbest hissedeceğim, bilmem anlatabiliyor muyum? Üzerimdeki sorumluluk kalkacak."

Artık bir şey söylememin anlamı yoktu, üstelik oturmuş bin sterlinin hesabını yapıyorduk, oysa elimizde nasıl har-

cayacağımızı bilmediğimiz, en azından benim bilmediğim kadar para vardı, Howard ise daha fazla para kazanmaktan söz ediyordu. Benim tartışmayı, düşünmeyi, plan yapmayı filan bir yana bırakıp çayı hazırlamam daha iyi olacaktı. Bir fincan çaydan söz etmiyorum tabii, çayla yenecek bir şeyler pişirmeliydim, o yiyemediğimiz balık kızartmalarını ısıtıp üzerine biraz ketçap dökebilirdim. Çayla iyi giderdi.

12

Ertesi hafta tahmin edebileceğiniz gibi oldukça hareketli geçti. Pazar günü annemle babamı görmeye gitmemiz gerekiyordu tabii, onlara bir hediye, ev için istedikleri bir şeyi almak istediğimizi söyledik, buzdolabı istediler, hallederiz dedik. Bu sabahtı. Öğleden sonra Howard tek başına teyzesini görmeye gitti, ona ne hediye ettiğini hiç bilmiyorum, ama herhalde çek vermiştir, ne kadarlık olduğu konusunda hiçbir fikrim yok, sormadım. Artık bankadaki hesabımızın bir anlamı vardı; Howard bir iki yıl önce bir hesap açtırmıştı ama henüz pek bir şeyimiz yoktu hesapta. Ben hep derdim ki: "Maaşımızı alıp harcıyoruz. Bankaya masraf bilmemne ödüyorsun, ama banka bunu kazanmak için hiçbir şey yapmıyor." Howard da buna karşılık, "İnsanın bankada bir hesabı olmalı. Ayrıca yakında bankaya gerçekten ihtiyacımız olacak, bana inan," derdi. Tabii olacakları hayal bile edemezdim, ama işte gerçekleşmişti, müthişti, Howard her zamanki gibi haklıydı.

Pazar akşamı Myrtle ve kocası Michael uğradılar. At yarışı dergilerine dalmış gelecek hafta hangi ata oynayacağına karar vermeye çalışan Howard da niyetlerinin ne olduğunu benim kadar anlamıştı. Myrtle iyice abartarak ne kadar sevindiğini filan anlatıyordu, tabii Howard'ın bin sterlinle şimdiden neler kazandığını hiç sezdirmedik, annemle ba-

bana, Howard'ın teyzesine de tek kelime bile etmemiştik, ama onlara sonradan söylemeyi düşünüyorduk, Howard'ın deyimiyle planı tamamlandıktan sonra. Myrtle ve Michael daha başlangıçtı, ardından genellikle bizi arayıp sormayan insanlar ziyaretimize gelmeye başladı. Sonunda bıktık usandık, ama Howard, "Bunlar normal şeyler," diyordu. "İnsanlar böyledir." Ogden'ler, kocasından boşanmış olan Maisie Bowyer, Jack Braintree, Liz Bamber ve müstakbel kocası, daha bir yığın insan kibarca gelip dilendilerse de bir fincan çayla zencefilli kurabiye dışında hiçbir şey koparamadılar.

Pazartesi sabahı Howard *Daily Window*'da çalışan genç adama bir mektup yazıp zarfın içinde gönderdiği bin sterlinlik çekin yoksul şairlere vb. yardım olarak harcanmasını istediğini, ama hiçbir şekilde reklamının yapılmasını istemediğini belirtti. Mektubu yazdıktan sonra kendini daha iyi hissettiğini, utanç verici biçimde sömürdüğü (kendi sözleri) yazarlarla şairlerin artık huzur içinde yatabileceğini söyledi. Ah, Howard çok tuhaf çocuktu, ama bir bakıma da haklı sayılırdı. Sonra atlara para yatırmaya girişti, artık kasabada başka müşterek bahisçiler bulması gerekiyordu; George Welbeck ("Welbeck Borcuna Sadıktır") Kasım Ayı Handikaplı Koşusundan sonra Howard'dan pek memnun kalmamış olsa gerekti; gerçi müşterilerinin kazanmasından hoşlanmıyorlarsa bu adamların bu işe niye girdikleri de belli değildi ya, neyse. Howard'ın hiç düşünmediği bir şey geldi aklıma, dedim ki: "Henüz Welbeck'ten paranı almadın. Tutup sağa sola bin sterlinlik çekler gönderiyorsun. Biraz aceleci davrandın gibime geliyor." Bana göz kırptı, "Para hesabını haftaya cumartesi yapacağız," dedi. "Çeki ileri tarihe yazdım, bak." Ne yaptığını tam anlamayıp başımı salladım ama her zamanki gibi her şeyi Howard'a bıraktım. Howard hep her şeyin doğrusunu bilirdi, zavallıcık. Yani pazartesi sabahı Howard'ın çok işi vardı, Bradcaster'daki öteki ganyan bayilerine gidip hesap açtırdı. Şimdi size hangi atlara oynadığını,

yarışların adını ve toplam ne kadar para kazandığını anlatacağım, hatırlayabildiğim kadarıyla tabii. Nasıl bir yöntem kullandığını hiç sormadım kendisine, ama Kasım Ayı Handikaplı Koşusunda kullandığı yöntem olmadığını biliyorum, çünkü bu küçük yarışlar Cope'ta yer almazdı. Her şeyi yapmış, tüyo almış olabilir, hiçbir fikrim yok, bütün gün dışarıda oluyor, akşam beşe doğru eve döndüğünde yüzünde güller açıyordu. Belki de içiyordu, bilemem, ama hiçbir zaman tatsızlık çıkarmıyordu, her zamankinden daha sevecen oluyordu, bu mümkünse tabii.

Pazartesi günü Birmingham koşusu vardı, saat birdeki yarışta Howard Noble Warrior'a ganyan oynamıştı, dördüncü oldu, zaten dört at koşuyordu. Ama bir buçuktakinde Cobbity'ye ikili oynamıştı, at 100-9'la üçüncü oldu; saat ikideki yarışta ikili oynadığı Ladignac 33-1'le ikinci oldu. İki buçukta Up the Vale'e ganyan oynadı, üçüncü oldu. Ama saat üçteki yarışta çok başarılıydı. Winter Wanton'a ve Hydrant'a ikili oynamıştı (çok da para yatırmıştı, ne kadar olduğunu hiç söylemedi, ama çok yüklü olmalıydı) Winter Wanton 6-1'le birinci, Hydrant 8-1'le üçüncü geldi. Üstelik bu yarışa çok at katılmıştı. Üç buçuktaki yarışta ikili oynadığı Eire's Flame 33-1'le üçüncü oldu, jokey T. Brookshaw'du. Howard eve döndüğünde o gün ne kadar kazandığını (ya da kaybettiğini, çünkü ne kadar yatırdığını bilmiyordum) sordum, çok garip bir şey yaptı, tam sarhoşlar gibi. Hafifçe sallanarak parmağını burnuna yapıştırdı. Ben de ona çayını verdim (konserve böbrek ve patates püresiyle) ve daha fazla soru sormadım, sekiz buçukta Howard yatmış, horul horul uyuyordu bile.

Ertesi gün Howard at yarışı oynamadı, neden bilmem, çünkü Birmingham'da önemli yarışlar vardı, o kadarını biliyordum. Ama onun kendine göre tuhaf bir sistemi vardı. Çarşamba günü Worcester'daki yarışlar önemsizdi ama hareketliydi; Howard'ın ikili oynadığı Just My Mark saat bir-

deki koşuda 100-7'yle ikinci oldu. Bir buçukta Lynnmoor'a para yatırmıştı, at birinci gelmekle birlikte oran çok düşüktü: 5-2; ama dediğine göre toplam altı yüz sterlin koymuş, sonuçta fena kâr etmemiş. Bu bana dönen paranın miktarı hakkında bir fikir verdi, ama kaygılanmıyordum, çünkü on dört bin sterlinimizi güzelce bir kenara koymuştuk; borcuna sadık olan George Welbeck sadık olmaktan vazgeçmezse tabii. Ama Welbeck bunu yapmayacak kadar önemli bir işadamıydı; büyük bayiler hiçbir zaman batmaz, insanı dolandırmaz da, üstelik George Welbeck'in düsturu gerçekten de sıfırdan işe başlayalı beri hiç değişmemişti. Yani paramız güvendeydi, o güne kadar böyle bir paraya sahip olacağımızı hayal bile etmemiştik. Her neyse, Worcester'da ikideki koşuda Howard'ın ganyan oynadığı Soltown sonuncu geldi. Ama iki buçuktakinde favori ata para koymuştu, Spring Bird'dü bu, jokey de S. Mellor'dı, 5-2 oranında kazandı. Şansı dönmüştü, üçteki yarışta ganyan oynadığı Wire Warrior 100-9'la birinci geldi; üç buçukta da Brooksby Boy 20-1'le ikinci geldi. Howard bu konuda tek yorum yaptı: "Dolgun" bir miktar yatırmışmış.

Perşembe günü Howard hiçbir şey yapmadı, kendi deyişiyle, cuma ve cumartesiye yoğunlaştı, cuma günü Sandown'da yarışlar vardı. Dargent birdeki yarışta 20-1'le birinci oldu, Howard yeterince para koymadığı için küfretti. Sonra iki buçuğa kadar ne birincilik ne de ikincilik ve üçüncülük elde etti. İki buçukta Cannobie Lee 6-1'le üçüncü geldi, bu kez de 100-9'la birinci gelen Flame Gun'a neredeyse para yatırıyormuş, yatırmamış diye sövüp saydı. Ama aslında küfredip söylenmeye hakkı yoktu, çünkü üçteki koşuda 20-1'le birinci gelen Silver Dome sayesinde dolgun bir miktar kazandı. Cumartesi sabahı Howard'a çeşitli mektuplar geldi, hepsinin içinde çekler vardı; bana bir tek George Welbeck'ten gelen çeki gösterdi; insan gözlerine inanamıyordu. Yirmi dokuz bin sterlin, açık seçik yazılmış. Howard

öteki çeklere baktı, "Hiç fena değil, ama daha işimiz bitmedi," dedi. Cumartesi olduğu için biraz gecikerek kahvaltı ettikten sonra da en iyi paltosunu giyip bankaya gitti.

Geldiğinde öğlen olmuştu, o gün Sandown Park, Newcastle ve Doncaster'da önemli yarışlar olduğunu ve Howard'ın son kez at yarışı oynayacağını bildiğimden hafif bir yemek hazırlamıştım, konserve somonla patates püresi; ikimiz de fazla yiyemedik, tıpkı önceki cumartesi olduğu gibi, ama o günkü kadar kötü de değildik tabii. Bu yarışların bazılarını televizyon veriyordu, ama Howard aşırı heyecan olacağı için seyretmek istemediğini, daha sonra sonuçları radyodan dinlemekle yetineceğini söyledi. "Gidip biraz yatacağım, spor haberleri başladığında aşağı inerim," dedi. Bilmem neden, radyoda spor haberlerinin sinyal müziği bana dünyanın en hüzünlü ezgilerinden biri gibi gelir. Neden acaba? Kış mevsiminde cumartesi günü saatin beşi vurması nedense çok kasvetli bir şeydir, pek açıklayamıyorum. Ama Howard koşu sonuçlarını dinlemeye indiğinde ortalık hiç de kasvetli değildi doğrusu. Bazı yarışlarda biraz para kaybetmişti ama Sandown'da üçteki yarışta oynadığı Sabre 100-9'la birinci gelmişti. Newcastle'da Medburn Engelli Yarışı'nda Venturesome Warrior 13-2'yle ikinci gelmişti, Howard da ona ikili oynamıştı. Alnwick Castle Engellisinde 20-1'le birinci olan John D'ye oynamıştı, ama Newcastle'daki şansı o kadardı. Esas vurgunu Doncaster'da vurdu: Saat birdeki koşuda Royal Spray 100-7'yle birinci, üçteki engellide Nigarda 11-2'yle ikinci, aynı koşuda Pendle Pearl 33-1'le üçüncü oldular, işte böyle. "Eveet," dedi Howard.

"Durumumuz nasıl sevgilim?" diye sordum.

"Çaydan sonra hesap yapacağım," dedi.

"Çay hemen hazır olmaz," dedim. "Öğlen artan somonla püreden balık köftesi yaptım, onları kızartacağım daha."

"Pekâlâ, sen onları hazırlarken ben de kabaca bir hesap yapayım," dedi. Ben de mutfağa, balık köftelerini kızartma-

ya gittim, aklımda hiçbir şey yoktu, para konusunda biraz kayıtsız gibiydim, durumu tam kavrayamıyordum. Ben sofrayı kurarken Howard şöminenin yanındaki koltuğa oturmuş, kucağındaki evrak çantasını masa gibi kullanarak bir kâğıt üzerinde kârını hesaplıyordu. Dudaklarını oynatıyordu, kaşları biraz çatıktı, ama bir şey demedim. Balık köfteleriyle çayı getirip "Çay hazır canım," dediğimde, "Bir dakika," dedi. Ben de oturup ekmeğime yağ sürmeye başladım, sonra balık köftelerimin (ikimize ikişer tane) üzerine biraz ketçap döktüm; o sırada Howard dedi ki:

"Durum şu –ama bu kaba bir hesap, unutma– durum şu –bir iki yerde hata yapmış da olabilirim– durum şu –bu sabah bankaya ödediğim parayı da hesaba katınca– durum şu..."

"Hadi ama," dedim.

"Seksen binden biraz az. Yani seksen bin sterlinden biraz az." Kaşlarını çattı.

"Howard!" dedim, ağzım bir karış açıktı, yediklerim görünüyordu herhalde, kötü bir şey yapmış gibi bakıyordum Howard'a. "Howard!"

"Yetmiş dokuz bin küsur diyelim," dedi Howard, "daha sağlam olsun." Hâlâ kaşları çatık, başını salladı. "Yüz bin kadar bir şey düşünmüştüm, ama bu kadarı yeter herhalde."

"Howard!" dedim yine. Başka bir şey diyemiyordum. Sonra, "Hadi gel, çayını iç," dedim.

"Eğer yüz bine çıkmamı istersen dert değil tabii," dedi.

"Tanrı'yı kızdırmanın âlemi yok," dedim. "Yetmiş dokuz bin sterlin inanılmaz bir para. Korkunç bir para. Ne yapacağız bu kadar parayı?"

"Harcayacağız," dedi Howard. Sonra sofraya oturdu. "Balık köfteleri lezzetli görünüyor," dedi.

13

Bütün tartışmaların, planlar yapmaların, önerilerin, kavgaların, gece uyku tutmamaların, uyurken dönüp durarak örtüleri fırlatmaların, üşüyerek uyanmaların, hayatımda içmediğim kadar içtiğim sigaraların, Howard'ın yatağın kenarındaki sehpaya yerleştirdiği içkilerden –Grand Marnier, Dubonnet, Invalid Port, İspanyol şarabı gibi– içmelerin, sonuçta hayatımın en zengin döneminin aynı zamanda en hasta geçirdiğim dönem oluşunun ayrıntılarına girecek değilim. Sürekli olarak Howard'a mantıklı davranmamız, bu paranın bir kısmını kötü günler için bir kenara koymamız gerektiğini söylüyordum, o da tamam diyordu, ama yarım ağızla, biraz da sinsice. Bir gün dedi ki:

"Bak ne diyeceğim: Bu kış çok soğuk geçeceğe benzer, İngiltere'den daha güneşe yakın bir yere tatile gitsek iyi olmaz mı sence?"

"Ama," dedim, "Noel yaklaşıyor, öyle değil mi? Noel'de tatile çıkmak biraz garip olmaz mı? Kimsenin böyle bir şey yaptığını duymadım. Yani bizim sınıfımızdan insanların." Işıl ışıl aydınlatılmış dükkânları, ellerinde balonlarla çocukları, Noel'in soğuk-sıcak hoş kokusunu ve bizim bütün bunlardan uzakta olacağımızı geçiriyordum aklımdan. Howard öfkeden küplere bindi.

"Bizim sınıfımızdan mı? Bizim sınıfımızdan insanların mı? Biz eski sınıfımızdan insanlar değiliz artık yavrucuğum, onlarla hiç ilgimiz yok. Biz artık paralı sınıf denen sınıfın insanlarıyız ve ölsek, gebersek de öyle davranmak zorundayız." Sonra biraz yumuşadı, Bradcaster'dan uzakta, ikimiz baş başa, dünyanın en güzel armağanlarıyla, şampanya içip ayın, yıldızların altında, güzel kokulu bir esintiyle hafifçe sallanan palmiye ağaçlarının altında dans ederek çok hoş bir Noel geçirebileceğimizi söyledi; çok romantik bir fikirdi, o tür filmlerin olduğu ve insanların sinemaya gittikleri günlerin filmlerindeki gibi. Ben dedim ki:

"Sıcak bir yerde doğru düzgün Noel olmaz ki. Hiç Noel'e benzemez, öyle değil mi? Yani Noel'in *soğuk* olması gerekmez mi?" Bunun üzerine Howard fotoğraf makinesi beynini kullanıp İsa doğduğunda Beytlehem'de havanın kaç derece olduğunu, benim tutuculuk mu, gelenekçilik mi ne ettiğimi söyledi. Ben de tekrar tekrar soğuk olmazsa Noel Noel'likten çıkar dedim, sonunda Howard neredeyse her şeyden vazgeçecek duruma geldi. En sonunda, uçakla Amerika'ya gidip Noel'i New York'ta büyük bir otelde falan geçirip Noel'den sonra uçakla ya da gemiyle Karayipler'e gitmeye karar verdik. Howard fotoğraf makinesi beyniyle bir kâğıda Amerika'nın mükemmel bir haritasını çizdi, bütün adalarla filan, daha önce bir türlü tam anlayamadığım Karayipler'in de neresi olduğunu gösterdi.

Ama filmlerdeki gibi havaalanına bir telefon açıp "New York'a uçak var mı?" diye sormakla, "Evet efendim, yarım saat sonra kalkıyor, ucu ucuna yetişebilirsiniz," cevabı almakla olmuyordu. Bizim sınıfımızdan insanlar için çok daha dertli bir işti. Her şeyden önce pasaport çıkarmamız gerekiyordu; bu da biraz zaman aldı. Sonra Bradcaster High Street'teki, yüzlerce defa önünden geçip hiç girmediğim Jepson's World Travel seyahat acentesiyle her şeyin ayarlanması gerekiyordu. Güneş gözlüklü, kıpkırmızı erkeklerle kadınla-

rın uzandığı sapsarı tropikal kumsalları, Lego gibi köprüleri, eski katedralleri ve gökdelenleri gösteren resimlerin olduğu broşürlere bakmak heyecanlı bir olaydı. Her şeyi Howard'a bıraktım, benim tek görevim kendime giysi almaktı; Bradcaster mükemmel bir alışveriş merkezidir, üç büyük mağazası vardır, Londra'da bulacağınız her şeyi –özellikle giyim konusunda– bu mağazalarda bulabilirsiniz. Howard bana bir çek defteri verdi, bütün sayfaları boştu ve Howard'ın imzasını taşıyordu, ben sadece her mağazada ne kadarlık alışveriş yapmışsam miktarını yazıyordum; aldıklarımı, çek tahsil edilir edilmez (ne demekse) eve gönderiyorlardı. Tahmin edebileceğiniz gibi harika vakit geçirdim. Kokteyl kıyafetleri, takımlar, şortlar, bluzlar, çoraplar, ayakkabılar, iç çamaşırları aldım. Çantalarla üç tane de çok güzel, incecik, açık gece elbisesi aldım. Howard'ı gördüğümde –o da kendisi için alışveriş yapıyordu– neler aldığımı söyledim, hepsini gönderecekler dedim; dedi ki:

"Vizon manton nerede?"

Ağzım biraz açılarak yüzüne baktım. "Ama olmaz ki," dedim. "Vizon manto binlerce sterlin eder. Vizon manto benim gibi insanlara göre değil." Howard öfkesinden neredeyse çıldırıp sokağın ortasında dövecekti beni. Dedi ki:

"Vizon manto sana göre! Kendine bir vizon manto alacaksın, anladın mı? Binlerce sterlinlik bir vizon alacaksın. Anladın mı?" Sokağın ortasında bir öfke dansı yapıyordu sanki, gelen geçen dönüp bakıyordu. Bunun üzerine kürkçü Einstein'ın dükkânına gittim; Kraliçe'ninki gibi uzun bir vizon manto istediğimi söyleyince apışıp kaldılar. Birden hareketlendiler, görmeliydiniz, çaylarını döktüler, hatta kızların biri fincanını devirdi. Soğuk depodan bir adam bile çağırdılar. Ufak tefek, sevimli bir Yahudiydi, başının kel olmayan kısmındaki saçları kıvırcık, bukle bukleydi, etrafımda dönüp duruyor, eğilip bükülüyor, ne yapacağını bilemiyordu. Sonunda depoda pek iyi bir vizonları olmadığı anlaşıldı, Lond-

ra'daki dükkânlarından birkaç örnek getirtip denemem için eve geleceklerini söylediler. Böylece büyük bir heyecan içinde yerlere kadar eğilerek uğurladılar beni.

Bir gün saat dört sularında, bütün gün alışveriş yaptıktan sonra eve döndüğümüzde kapının eşiğine oturmuş bizi bekleyen bir adam bulduk. Yüzünü pek seçemiyorduk, dedi ki: "Mr. Shirley? Sanat hamisi Mr. Shirley siz misiniz?" Howard bundan pek bir şey anlayamadığı için "Bir dakika," deyip ön kapıyı açtı. "Neden söz ediyorsunuz?" dedi. "İçeri girin isterseniz." Adam girdi, holün ışığında yüzünü açıkça görebiliyorduk. Genç, sert yüzlü biriydi, paltosu yoktu, dik yakalı, kalın bir kazak giymişti, herhalde gömleği de yok içinde diye düşündüm. Esmer bir gençti, gözlerinin altında mor halkalar vardı, ağzı da aşağı sarkıktı. Saçına uzun denemezdi, ama önündeki düz perçem sürekli gözlerine giriyordu. Yüzünün rengi sağlıksızdı, pis gibiydi. Ama çok sevimli gülümsüyordu. Pamuklu pantolonu bana göre kış için biraz fazla inceydi, üstelik kir pas içindeydi, ayakkabıları da öyle. "Evet, söyleyin bakalım," dedi Howard genç adamı salona buyur ederken, "Hangi konuda görüşecektiniz benimle?" Howard adamı seyahat acentesinden ya da dükkânların birinden geldi sanıyordu.

"Paranızı çok isabetli şekilde harcadığınızı söylemeye gelmiştim Mr. Shirley. Dün aldım. Dokuz yüz sterlin. Söz veriyorum, sizi pişman etmeyeceğim."

"Dokuz yüz mü?" dedi Howard şaşırarak. "Ha, anladım. Ama," dedi yine şaşırarak, "ben bin sterlinlik bir çek göndermiştim."

"Bert Reeves yüz sterlini kendine ayırdı," dedi adam. "Aslında bu işe o aracılık etmiş, yüzde on komisyon alıyormuş, öyle dedi. Aa, söylemeyi unuttum, adım Redvers Glass."

Howard adını ancak birkaç kere tekrarlattıktan sonra öğrenebildi. Bence biraz tuhaftı adı, ama gerçek adı olma-

ması için de bir neden yoktu aslında. "Evet," dedi Howard, "bir yerde bizzat gelip teşekkür etmeniz büyük nezaket."

"*Bir yerde* filan değil," dedi bu Redvers Glass denen adam. "Gerçekten de bizzat geldim." Bence bu biraz kaba bir laftı, ama Redvers Glass öyle güzel gülümseyerek söylemişti ki insan kızamıyordu. "Hayat hikâyemi yazıyorum," dedi. "Şiir halinde. Bu dokuz yüz sterlin çok işime yarayacak."

"Çok sevindim," dedi Howard. "Ama sırf teşekkür etmek için buralara kadar gelmeniz gerekmezdi aslında. Bir mektup falan yazabilirdiniz."

"Sanatçıları koruyan kişiyi," dedi Redvers Glass, halimiz çok komikti, üçümüz salonda ayakta duruyorduk, Howard'la benim paltolarımız hâlâ üstümüzdeydi, "sanat hamisini kendi gözlerimle görmek istedim." Çevresine bakarak devam etti: "Belediyenin sosyal konutlarında oturan ve" deyip birden bana döndü: "son derece sevimli bir eşi olan bir hami, bu hanım eşinizse tabii."

"Bana bakın," dedi Howard, kavgaya hazırlanarak.

"Demek istediğim," dedi bu Redvers Glass, "eşinizin kız kardeşi filan da olabilirdi." Sonra eğilip sırıttı, beni gülme tuttu, kıkırdadım.

"Hangi trenle dönecektiniz?" dedi Howard. "Hemen Londra'ya dönmek istiyorsunuzdur herhalde."

"Londra mı?" dedi Redvers Glass, sanki Londra kötü bir alışkanlık filanmış gibi. "Aman, Londra demeyin bana. Eğer sanat hamileri taşradaysa benim yerim de taşra demektir. Eğer Bradcaster sizin gibi fedakâr, yardımsever kişiler yetiştiriyorsa, benim yıllardır aradığım yer Bradcaster'mış demek. Londra'da kimsenin yardım ettiği görülmemiştir, kimsenin, hiçbir kimsenin." Yine bana sırıttı. Herhalde Howard'la aynı yaştaydı.

"İyidir Bradcaster," dedi Howard. "Kötü tarafı yoktur denebilir. Bradcaster'da bir süre kalmak sizin için pek fena

olmaz." Bu arada hep Redvers Glass'i süzüyordu, sanki tartıyordu. "Bradcaster'da bir iki iyi otel vardır; Royal, George, Swinging Lamp." .

"Swinging ne?"

"Swinging Lamp. Bir de dört yıldızlı White Lion vardır."

"Benim gibi insanlar otelde kalmaz," dedi Redvers Glass ve üşüyormuş gibi sırtını kamburlaştırıp ezik büzük bir tavır takındı. "Benim sınıfımdan insanlar kalmaz. Belki sizin sınıftan insanlar otelde kalır, ama benim gibiler kalmaz." Sonra bana dönüp başını hızlı hızlı sallayarak "brrr" dedi. Ben de bunun üzerine, "Birer fincan çay içsek ya," dedim. "Hava buz gibi bugün," deyip çay koymaya gittim. Redvers Glass dedi ki:

"Çok koyu olsun lütfen. Çayı çok koyu severim."

"Ben nasıl istiyorsam öyle koyarım, o kadar," dedim, ama mutfağa giderken kendi kendime gülümsüyordum, elimde olmadan. Bradcaster'da bu Redvers Glass gibi insanlara pek rastlanmazdı. Şairlere filan pek rastlanmazdı. Su kaynarken bir tabağa kurabiye koydum; bir hafta önce aldığım, ama Howard'ın da benim de pek sevmediğimiz cevizli keki de kutusundan çıkardım, sonra çayları koyup her şeyi salona götürdüm. Howard tam o sırada Redvers Glass'a "Pis sahtekârın tekisin sen, seni yaka paça sokağa atayım da gör!" diyordu. Beni görünce dedi ki: "Bu adam yazar olduğunu, şair olduğunu söylüyor, yalan söylemediğinden emin olmak için yeni yazdığı bir şiiri okumasını istedim, okuduğu şiir kendisinin filan değildi. Andrew Marvell'ın (1621-78) 'Cilveli Metresine' şiirinden dizelerdi. Anlamayacağımı sandı, taşralıyız ya, topumuzu aptal sanıyor." Howard ona atıp tutarken Redvers Glass bana sırıtıp göz kırptı, sonra dedi ki:

"Sizi sınamak için öyle yaptım"

"Beni sınamak sana düşmez!" diye bağırdı Howard. "Ben seni sınayacağım, sen hiç zahmet etme."

"Önemli değil, rica ederim," dedi Redvers Glass. "Cevizli kek çok lezzetli görünüyor. Bana kocaman bir parça verin lütfen." Seve seve verdim, çünkü Howard'ın hiç hoşuna gitmemişti, ben de pek meraklısı değildim. Redvers Glass ağzına keki tıkıp Howard'a "şapır şupur" gibi bir şeyler dedi. Sonra lokmasını yutup, "Bu küçük oyunumu yutmayan çok az kişiden birisiniz," dedi. "Gerçekten şaşılacak şey. Şimdi size *sahiden* kendi şiirlerimden birini okuyacağım." Ama ben bunu engellemek için "Biraz daha cevizli kek alsaydınız," dedim, o da aldı, hem de öncekinden daha kalın bir dilim. Çok açtı. Okulda bize şiiri gerçekten değerlendirmeyi hiç öğretmediler. Bu Redvers Glass açlıktan ölmek üzere gibiydi neredeyse. Cevizli kekin hepsini mideye indirdi.

14

Bu Redvers Glass'ten kurtulmak kolay değildi; aslında benden çok Howard kurtulmak istiyordu adamdan. Okulda olmasa bile başka yerlerde şairlerin lafı geçerdi sık sık, kendi salonumuzda bir şairin oturmasıysa benim için çok değişik bir olaydı. Daha önce de söylediğim gibi kılığı kıyafeti pek düzgün değildi; ama adamda bir şeyler olduğu belliydi, özellikle konuşurken; sesi de hoştu, yumuşaktı. Sürekli konuşuyor, uzun uzun anlatıyordu: Oxford'da şu *Daily Window*'da çalışan Reeves'le birlikte okumuşlar, Reeves o zamanlar yoksulmuş, Redvers Glass'in ailesi çok varlıklıymış ama şair olmak istediği ve babasının işinde çalışmadığı için onu reddetmişler falan. Her neyse, Oxford Koleji midir, üniversitesi midir, orada işte, Redvers Glass Albert Reeves'e para yardımı yapmış, Reeves de ona olan borcunu ödeyememiş sonra, ama bir gün ödeyeceğine yeminler edermiş hep, böylece borcunu ödemiş oluyormuş bir bakıma. Redvers Glass'in anlattığı buydu. Cevizli keki hakladıktan sonra kurabiyeleri de silip süpürdü, altı fincan da çay içti, sonuncusu sade su gibi bir şeydi. Bunun üzerine, imrenirmiş gibi baktığını fark ettiğim içkilerimizden ister mi diye sordum, evet dedi, ben de beyaz şarap yerine yanlışlıkla Grand Marnier doldurdum verdim, kılı bile kıpırdamadan içti. Sonra biraz daha içki istedi, şiir okumaya da niyeti vardı, ama Howard,

"Artık şehre inip kendine bir otel bul ve yarın ne yapacağına karar ver," dedi. Redvers Glass dedi ki:

"Londra artık bitti, bitti, bitti artık!" Grand Marnier kendini gösteriyordu. "Sağlıklı İngiliz sanatının geleceği taşrada yatıyor. Evet, evet, şairler, müzisyenler taşrada serpilip gelişecek." Buna benzer bir yığın laf daha etti, Londra çok büyükmüş, insanın orada değeri yokmuş, kalpsizmiş Londra, ama taşra öyle değilmiş. Söylediklerinin çoğunu izleyemediysem de ara sıra sinsi sinsi kıkırdamaktan kendimi alamadım. Neyse, sonunda Howard adamı kovmuş kadar oldu; sokakta yürürken şarkı söylüyordu, bayağı mutlu bir şairdi; cebinde –ya da bankada, ya da nereye koyduysa orada– Howard'ın dokuz yüz sterliniyle mutsuz olması da beklenemezdi zaten. Artık yüksek sesle, kendimi tutmadan kıkırdıyordum, Howard da gülümsedi ister istemez. Akşam yemeğini hazırladım; artık paramız bol olduğu için, o sıralarda gerginlik yüzünden mi ne, çok pahalı olan Rus Yengeç konservelerinden almıştım, üzerine sirke döküp konserve patates salatasıyla yedik, taze çay da yapmıştım. Yemekten sonra TV seyretmedik. Onun yerine haritalara filan baktık biraz, tatilde neler yapacağımızı konuştuk, o gün gelen mektupları okuduk. Mektupların hepsi para dilenen insanlardandı, yani bankadan ya da ganyan bayisinden birilerinin gevezelik ettiği belliydi; okuduktan sonra bütün mektupları yaktık, kimse hak etmiyordu aslında parayı.

Kapı hızlı hızlı vurulduğunda saat on buçuk sularındaydı. Tabii Howard gitti açmaya. Öyle güm güm kapıya vurulması hiç hoşuma gitmemişti, sanki biri ölüyormuş ya da çok hastaymış gibi. Sesler duydum, hole çıktım, kapıda tanımadığımız bir polis duruyordu, iriyarı, aptal suratlı, kaba saba konuşan bir polis, bizim şairi, Redvers Glass'i tutmuş getirmişti. Redvers Glass çok sarhoştu, belli oluyordu, Howard da doğal olarak polise Glass'i hole getirmesini söyledi, gelen geçenin, köpeğini dolaştırmaya çıkmış komşuların bütün

olan biteni görmesini istemiyorduk haliyle. Böylece Redvers Glass neredeyse yakasından tutulup içeri sürüklenerek duvara dayandı, beni korkunç gülme tutmuştu ama kendimi tuttum. Polis dedi ki:

"Swingin' Lamp'in orda dut gibi bulduk bunu." Redvers Glass gözleri kapalı, sarhoş sarhoş şarkı söylemeye başladı. Swinging (Sallanan) Bir Şey Tabelası yanındaki Bin Başka Şey Sokağı hakkında çok açık saçık bir şarkıydı. Polis dedi ki: "Cebinde kimlik namına bir çek defteriyle bir yığın beş sterlinlik, bir de kâğıt parçasına yazılı sizin adresi bulduk, en iyisi buraya getirelim dedik." Bunu söyleyip sert sert Howard'a baktı, hep bunlar Howard'ın suçuymuş gibi, bir bakıma da öyle sayılırdı. "Belki akrabanız filandır," dedi polis, "gerçi Bradcaster'lı gibi konuşmuyor ya."

Howard, "Niye bir geceliğine hücreye tıkmadınız?" dedi. "Bizim hiçbir şeyimiz olmuyor. Ona biraz para verdim, hepsi bu."

"Parayı ne yaptığı belli, değil mi?" dedi polis. Tekrar sert sert baktı Howard'a, sonra Redvers Glass'e acımayla iğrenme karışık bir bakış fırlattı. Redvers Glass hâlâ duvara yaslanmış, gözleri kapalı, şiir gibi bir şeyler geveliyordu. Sadece anlamsız birkaç kelime duyuluyordu, o zaman düşündüm ki Redvers Glass de aynı bizim o gece Londra'da düştüğümüz durumdaydı, eşyası yoktu, belki otel otel dolaşmıştı, yer yok demişlerdi, o da gidip içmişti. Aslında bir bakıma çok terbiyeli davranmıştı, bize dönüp gece kalmak için yalvaracağına işleri kendi başına halletmeye çalışmıştı, bu da yabancı olduğundan biraz zordu. Sonra Redvers Glass duvara yaslanmış halde, sallanarak uykuya daldı, hafiften horluyordu da. Polis dedi ki: "Şuna bir oda verseniz iyi olur, Bradcaster'da tek sizi tanıyor, sabah da çekip gitsin. Sersem herif."

Redvers Glass, "Duydum," dedi. "Dediğini duydum. Kimse hakkımda ileri geri konuşamaz." Sonra yine horlamaya başladı.

"Pekâlâ," dedi Howard. "Misafir odasında yatıralım. Bunu yapmamalıydı. Bizi kullandı resmen." Bunun üzerine polis Redvers Glass'i sırtlayıverdi, ama merdivenin çok dar olduğunu görünce Howard'la birlikte karga tulumba yukarı taşıdılar; Redvers Glass'in kolları boşlukta sallanıyordu, ağzı ardına kadar açık, gözleri kapalıydı, horul horul horluyordu. Aslına bakılırsa çok komikti, gülmemek için kendimi zor tutuyordum. Ben aşağıda duruyor, ikisi Redvers Glass'i misafir odasına (hani Myrtle'ın kaldığı oda) sürüklerken çıkan patırtıları dinliyordum, sonra plaf diye bir ses ve derin soluklanmalar duyuldu, en sonunda da Howard'la polis sanki yukarı ıslak bir şey taşımışlar da ellerini siliyorlarmış gibi bir ses geldi, iki elin birbirine sürtündüğü duyuluyordu. Sonra aşağı indiler, polis tekrar "Sersem herif," dedi.

"Sabaha bir şeyi kalmaz," dedi Howard. "Acı bir kahve içirip göndeririz. Kendisi şair de..."

"Ha," deyip başını salladı polis, sanki her şey açıklığa kavuşmuş gibi. "Tamam. Kusura bakmayın." Sonra çok ciddi bir tavırla ikimizin de elini sıkıp karakola dönmesi gerektiğini söyledi. Çok kaba saba bir konuşması vardı. Tam kapıdan çıkarken ilk kez sırıttı ve dedi ki: "Adam şair, biçare, kafayı üşütmüş ne çare." Espresini de yapmıştı, karakoluna döndü.

Odamıza çıkıp yattığımızda –yorucu bir gündü, pek gecikmedik– Redvers Glass'in sırtüstü yattığı yerden horladığını duyuyorduk, zaten insan sırtüstü yattığı için horlar, bir de çok içince. Ama düzenli bir horultuydu, babamınki gibi kesik kesik, şiddetli değildi, çok zorlanmadan uyuyabildik. Yeri gelmişken söyleyeyim, bu sıralarda Howard geceleri çok sakinleşmişti; uykusunda kalkıp evi gezdiği, ışıkları yaktığı olmuyordu pek, bağırıp çağırmaları, konuşmaları da azalmıştı. Bütün bunlardan yarışmaya hazırlanırken vazgeçmişti, sanki beyninin çok işi varmış, geceleyin gezip eğlenmeye vakit ayıramazmış gibi. Yalnız ara sıra kitap adı

olduğunu düşündüğüm bir adı ya da bir yazarın adını, bir tarihi haykırıverirdi ansızın, ama binde bir yerinden kalkar olmuştu. Böylece ben de rahat uyuyordum. Eh, Howard'ın kulağımın dibinde bağırması tehlikesiyle uyuyabiliyorsam, Redvers Glass'in yan odadan gelen horultusuyla haydi haydi uyurdum.

Ertesi sabah Howard'la ben her zamanki gibi yedi buçukta kalktık; çok soğuk ve kasvetli bir gündü; kasımın sonuna yaklaşmıştık. Biz yıkanıp giyinirken yan odadan Redvers Glass'in horultusu geliyordu, salonda beykınla domates yerken de horlamalar devam etti. Radyoyu açıp müzik dinledik, sonra haberler başladı; horultu hâlâ devam ediyor ve radyonun sesini bastırıyordu, haberler başladığında horultular yorum gibi oldu, kıkırdamaktan kendimi alamıyordum. Şuna benzer bir şeydi:

"Mr. Gaitskell HORR dün yaptığı konuşmada HORR İşçi Partisi'nin gelecek seçimlerden önce HORR bilmemne yapacağına güveninin HORR sonsuz olduğunu belirtti HORR."

Biz kahvaltıda çay içmiştik ama Howard bana çok koyu bir kahve yapsan iyi olur dedi; bu Redvers Glass de artık uyanıp kahvesini içse, hangi cehenneme gidiyorsa yola çıksa iyi olurmuş. Howard'a Redvers Glass'in Bradcaster'da kalmaya çok kararlı olduğunu hatırlattım, ama Howard, "Saçma, onun yeri Londra, Londra'ya dönecek," dedi. Bunları sertçe, gazetesinin tepesinden bakarak söyledi. Eh, saat dokuz olmuştu, Redvers Glass hâlâ horluyordu. Ev Kadınlarının İstekleri programı başladı, Mrs. Hoskins, St. Helens'daki gelini için Sheep May Safely Graze Ça-ça-ça şarkısını istedi, ça-ça-ça bölümlerine horultular iyi gidiyordu. Masraftan kaçınmayarak koyu bir kahve yaptım. Howard ben götürürüm dedi ve götürdü. Ama şair Redvers Glass'i uyandırmakta çok güçlük çekiyor gibiydi. Aşağıdan şöyle sesler duyuyordum: "Hadi artık, Allahın belası," son-

ra "Ha? Ha?" Bilmem neden, bana çok eğlenceli geliyordu olanlar. Herhalde hayatımda bir değişiklik olduğu için. Howard kaşları çatılmış indi aşağıya, pek gülecek hali yoktu, dedi ki: "İlk yapılacak iş, onu uyandırmak. En iyisi onu kahveyle baş başa bırakmak, kendi kendine ayılsın. Sonra benim tıraş bıçağımla tıraş olur, sonra da gider." Yine çok sert bir ifadeyle gazetesinin başına oturdu.

Evet, bundan sonra olanlar kafamı çok karıştırıyor, sanki hatırlamak istemiyormuşum da beynim bana, "Tamam canım, hatırlamak istemiyorsan hatırlamazsın" diyormuş gibi. Radyoda hâlâ Ev Kadınlarının İstekleri vardı, onu iyi hatırlıyorum, Ona Beş Kala programı henüz başlamamıştı – Quentin Hogg mu ne adındaki bir azizle ilgili, çok kısa, dini bir program. Howard gazetesini bırakıp dedi ki: "Şimdi yukarı çıkıp tıraş olacağım, banyo yapacağım, belki ben işimi bitirdiğimde herif de kalkıp gitmeye hazır olur." Ve bunun üzerine sert adımlarla yukarı çıktı. Şimdi bu bana saçma gibi geldi, Howard'ın beyni gerçekten normal insanlarınki gibi çalışmıyordu; Howard kahvaltıdan önce yıkanmış, giyinip kuşanmıştı, kahvaltıdan sonra banyo yapmayı daha önce düşünmüş olmalı, yani soyunması gerekeceğini de tabii, öyleyse niçin kahvaltıdan önce enikonu giyinmişti? Belki iş alışkanlığıyla, yaz mevsimi dışında sadece hafta sonları banyo yapmaya alışık olduğu için öyle yapmıştı, ama insan gene de *düşünür*. Her neyse, banyoya girmeden önce Redvers Glass'i yoklamak için odasına girdi, homurtulardan Redvers Glass'in yataktan kalkmamış olsa da uyandığı anlaşılıyordu; sonra banyonun kapısı kapandı, su küvete doluyor, Howard bir şarkı mırıldanıyordu. Yeri gelmişken söyleyeyim, sürekli sıcak suyumuz vardı, bizim sokaktaki bütün evlerde de öyle. Yukarı çıkıp Redvers Glass'in odasındaki kahve ibriğiyle fincanını, tabağını (süt ve şeker götürmemiştik) alayım diye düşündüm, öteki bulaşıkları yıkamıştım, köpüklü suyu (Fairy Sıvı Deterjan, bir damlası yeter) ziyan etmek istemiyor-

dum. Yukarı çıkarken Howard'ın şarkısı, su sesi bütün evde duyuluyordu. Konuk odasına girerken biraz heyecanlı gibiydim. Redvers Glass, gözleri açık, uzanmış yatıyordu, gözleri pırıl pırıldı. Sakalı biraz uzamıştı, saçı başı darmadağınıktı, çırılçıplaktı galiba. Beni gördüğünde gözleri sanki hummalıymış gibi parladı, kalbim birden hızlı hızlı çarptı. "Çabuk, çabuk," deyip kollarını uzattı, yalvarır gibi, sonra neye uğradığımı anlamadan bir de baktım yataktayım, o da çok heyecanlı, "Ah, Tanrım, ah," diye soluk soluğa bana saldırıyor. Sakalı çok sertti, dudaklarını dudaklarıma yapıştırdığında, bir gece önceki biranın, içkilerin tadını alacağım sandım, ama ağzının tadı çok hoştu, yalnız birazcık acı kahve tadı vardı. "Gel," dedi soluk soluğa, "bir dakikacık yatağa gir."

Vakit yoktu, söyledim ona vakit olmadığını. Howard küvetin içindeydi, hareket ettikçe suyun şapırtıları duyuluyordu, sonra yine sıcak su musluğu açıldı, bir yandan da detone ola ola, eski bir şarkı söylüyordu, birisi bu eski şarkıyı yeniden plak yapmıştı, yeniyetmeler de şarkının eski olduğunu bilmiyor, çok tutuyorlardı:

"Uyurken, uyanıkken, hep aynı şey.
Uyurken, uyanıkken hep adın dudaklarımda.
Uzat dudaklarını,
Kalbini de uzat bana."

Howard'ın bu şarkıyı söylediğini duymak biraz tuhafıma gidiyordu. Howard yatakta çok hoştu tabii, ama hep çok yumuşaktı, benim bir yanımsa bu yumuşaklıktan hoşlanmıyordu. Şair Redvers Glass ise hiç mi hiç yumuşak değildi, ama öyle bir hali vardı ki, sırf şimdi benimle yatmak için seve seve ölebilirmiş gibiydi. Ama kendimi ondan kurtardım, kurtarmak zorundaydım; ben de soluk soluğaydım, üstümü başımı düzelttim. O kadarcık zamanda ne çok şey becermişti, hayret, ama hiçbirine izin veremezdim, doğru de-

ğildi. Aslında onu doğru düzgün tanımıyordum bile, bir gece önce tanışmıştık. O yüzden "Hayır, hayır, hayır," deyip üzerinde kahve duran tepsiyi kaptım, Redvers Glass yan dönüp ölmek üzereymiş gibi inledi.

Aşağı tam zamanında inmişim; çünkü Howard banyodan çıkmıştı bile, –zaten hep hızlı banyo yapardı– göz açıp kapayıncaya kadar kapıyı açmış, belinde bir havluyla aşağı inmiş, dün yeni tıraş bıçağı aldığını, benim aldığım rimel ve pudrayla aynı kâğıt torbada olmaları gerektiğini, onun da aşağıdaki büfede olduğunu bildiğini söylüyordu; her şey tam zamanında olup bitmişti yani.

Redvers Glass esneyerek aşağı indiğinde tıraşsızdı, saçını da doğru düzgün taramamıştı. Ama çekici bir erkekti. Tuhaf şey şu çekicilik. Yakışıklılıkla ilgisi yok, vücutla da, hatta kafayla da. Redvers Glass'te öyle bir şey vardı ki, içimdeki bir şeyleri kımıldatıyordu, ikisine baktım, bir ona, bir de Howardıma; Howard'ı canım gibi sevdiğimi biliyordum, ama Redvers Glass'te bir şey vardı. Howard dedi ki:

"Hangi trenle gidiyorsun?"

"Tren mi?" dedi Redvers Glass şaşkınlıkla. Sonra esnedi. "Trene filan bineceğim yok. Bradcaster'da kalıyorum. Bu Bradcaster hoşuma gitti." Sonra ekledi:

"Bradcaster, ah Bradcaster,
Kutsal huzur, sükûnet yuvası."

"Nerede kalacaksın?" diye sordu Howard. "Anladığım kadarıyla bütün otelleri denemişsin, hiçbiri seni kabul etmemiş, bu yüzden de sarhoş olmuşsun."

"Yok canım," dedi Redvers Glass, "hiç de öyle olmadı. Otelin birinde yerimi ayırttım, sonra bir kadeh bir şey içmeye gittim, çok hoş bir Jamaikalıyla tanıştım, sohbet ettik, pub'ları dolaştık birlikte, çok güzel pub'lar varmış. Ama hangi otelde yer ayırttığımı hatırlayamadım, galiba şu Swin-

ging Bilmemnenin orada düşmüşüm, galiba da orada yer ayırtmıştım, ama düştüm, düşmüşüm, sonra tek hatırladığım, birinin beni taşıdığı."

"Hiç eşyan yoktu," dedi Howard.

"Vardı," dedi Redvers Glass, "istasyonda emanete bırakmıştım. Bir çanta. Büyük bir çanta." Çok ciddi bir ifadeyle bana göz kırptı.

"Neyse," dedi Howard, "artık yola koyulsan iyi olacak galiba, ha?"

"Beni hayal kırıklığına uğrattınız," dedi Redvers Glass, suratını asarak. "Para vermeye gelince varsınız, ama başka hiçbir yardıma yoksunuz. Misafirperverlik paradan daha değerlidir. Bu uzun şiiri bir otel odasında yazmam mümkün mü, sorarım size?"

"Pekâlâ mümkün bence," dedi Howard. Elimde değildi, gene feci gülme tutmuştu. Ne olduğunu bilmiyorum, ama Redvers Glass'te öyle bir şey vardı ki, içimi ısıtıyor, hep gülme isteğiyle dolduruyordu; özellikle de Howard bu kadar sert davranınca.

"Bir deneyin bakalım görürsünüz," dedi Redvers Glass aynı sertlikle. "Benim evim yok. Pimlico'daki evi paylaştığım adam evlendi, evlenince zavallı Glass kapı dışarı edildi. Şövalye Sir Percival Glass de malikânesine almıyor beni." Yukarıda yataktan bana uzattığı gibi uzattı kollarını Howard'a; bana biraz ateş bastı. "Sir Percy sanata değer vermiyor," dedi. "Yalnız çok yararlı olan sanat dallarına değer veriyor. Oğlu onu büyük hayal kırıklığına uğrattı. Ben kimden yardım umabilirim bu durumda? Ancak hamimden. Hamim para vererek sorumluluklarını tamamen yerine getirdiğini sanmasın. Yukarıdaki odada kalıp burada, şu aşağıdaki masada çalışmak istiyorum."

"Sen beni çatlak mı sandın?" dedi Howard.

"Hayır," dedi Redvers Glass, "ama cömert olduğunuzu sanıyorum, evet, cömertsiniz. Bir yuva istiyorum ben." Sonra da ister inanın, ister inanmayın, diz çöktü.

Howard çok ters, "Kalk ayağa," dedi. Redvers Glass kıpırdamadan durup bana göz kırparken de düşündü. Biraz sonra, "Sir Perçival Glass,". dedi. "Doğum yılı 1899, 1932'de Richard Barker'ın tek kızı Penelope'yle evlendi, bir oğlu, iki kızı var. Köklü aile şirketi Glass Kâğıt Ürünleri. 1956'da politik hizmetleri nedeniyle kendisine Sir unvanı verildi..."

Redvers Glass hayretler içinde doğrularak, "Nereden biliyorsunuz bütün bunları?" dedi.

"Beyni fotoğraf makinesi gibidir," dedim ben. Howard dedi ki:

"Kitaplıkta başka bir bilgi arıyordum. Bu Glass'le ilgili bilgiler de öyle aklımda kalmış."

Redvers Glass heyecanlanarak, "Gördünüz mü işte?" dedi. "Böyle bir adam benim gibi bir evlada zaman ayıramaz."

"Neden ayırmasın, anlamıyorum," dedi Howard. Sonra, sanki bu konuya daha önce kafa yormuş gibi, "Bak, ne yapacağımı sana söyleyeyim. Ben ve o," deyip biraz kabaca beni işaret etti, "tatile çıkıyoruz. New York'a, Karayipler'e falan." Pek istekli söylemiyordu doğrusu bunu. "Biz yokken eve göz kulak olursun. Onun doğum gününde döneceğiz."

"O dediğin kim?" dedim. "Kedinin annesi mi?"

Howard buna bir cevap vermedi. Redvers Glass'e sertçe dedi ki: "Sen şairsin, yani yazarlığın en üstün, en saygın aşamasındasın." Bunları da New York'la, Karayipler'le ilgili söyledikleri gibi düz bir tonda söylüyordu. "Sana küçük bir iş vereceğim. Biz, yani o ve ben, dört gün içinde yola çıkıyoruz".

"O kadar çabuk mu?" diye haykırdım.

"Bir hafta Londra'da kalacağız," dedi Howard. "Claridge'de, Ritz'te ya da bir başka otelde. Sonra da Londra'dan uçağa bineceğiz. Yani," dedi Redvers Glass'e, "bizim yola çıktığımız gün buraya taşınabilirsin. Kirayı peşin ödü-

yorum, rahat rahat kalırsın. Ne dersin?"

"Ne kadar sürecek yolculuğunuz?" diye sordu Redvers Glass.

"20 Ocağa kadar," dedi Howard. "O gün dönüyoruz. Şair olduğuna göre, işimi halledebilirsin." Bana döndü ve "İstersen sen git alışverişlerini tamamla sevgilim," dedi.

Biraz kızgın, "Neler dönüyor?" dedim.

"Önemli bir şey yok," dedi Howard, esrarlı bir tavırla. "Halledilmesi gereken küçük bir mesele var. Kendim yapacaktım ama madem adam tutuyoruz..."

"Ben gidip kürkümü alayım," dedim. "Bir iki yerini düzelteceklerdi."

"Tamam," dedi Howard, gözü hâlâ Redvers Glass'te. "Sen git künküne, şey, kürküne bak." Artık para hiç mühim değildi. Ne olduğunu anlamayarak dışarı çıkmak üzere hazırlandım. Ben yatak odasında hazırlanırken ansızın Redvers Glass çıktı karşıma, tuvalete gitme bahanesiyle yukarı çıkmıştı, sifonun sesinden yararlanarak odama girip sarıldı bana. "Swinging bilmemnede olacağım," diye fısıldadı. "Oda numarasını unuttum. Resepsiyona sorarsın." Ben bir bakıma aptal gibi "Tamam," dedim.

15

Sersemlik miydi yaptığım, çılgınlık mı, kötülük mü, yoksa ne? Howard'ın bizim için seçtiği bu yeni hayat mı bana tamam dedirtiyor ve gerçekten onunla Swinging Lamp'te buluşmaya niyetlendiriyordu? Hiç bilmiyorum. Bir gün önce tanıştığınız bir adamla buluşmak, üstelik de sevişmek istemek, özellikle kocanızı hâlâ seviyorsanız pek normal bir durum değil. Her neyse, otobüse bindim (düşünsenize, o kadar paramız olduğu halde hâlâ otobüse biniyordum, aslında telefon kulübesine gidip taksi çağırmaya üşendiğimden; ama dönüşte mutlaka Belediye Binası'nın orada bir taksi bulup öyle gelecektim eve) ve kürkçü Einstein'ın mağazasına gittim; bu Einstein kürkten başka konularda isim yapmış, ama ne olduğunu hatırlamıyorum. Şahane vizonum hazır, beni bekliyordu, yakasını biraz düzeltmek gerekmişti. Parasını önceden ödemiştim tabii, çek de bankadan geçmişti ya da yapılması gereken neyse yapılmıştı işte; kürkçüdeki herkes gülücükler içinde eğilip duruyordu önümde. Yahudilerin bu huyunu çok severim, çok kibar ve ilgilidirler, bir şey satmak için gerçekten uğraşırlar, öteki İngilizler gibi değildirler. Bradcaster'daki öbür tezgâhtarlarla ilgili bir fikir vermek için size bir örnek anlatayım: Üç düzine naylon çorap almak için büyük mağazalardan birine girdim, tezgâhtar kızın umurunda bile olmadı, ben de "Kalsın," deyip, cinlerim tepemde

çıktım gittim. Her neyse, üzerimde kürkümle, böyle zengin, dünya güzeli halimle pis, pasaklı bir şair parçasıyla buluşmak, üstelik de yatak odasında buluşmak, hem de daha bir gün önce tanışmışken, adam koca bir cevizli keki mideye indirdiği gibi sarhoş olup yatağa taşındıktan ve bütün gece horladıktan sonra buluşmak biraz tuhafıma gidiyordu. Ama bu benim yeni hayatımdı ve ne istersem yapabilirdim, işte o kadar.

Redvers Glass otele varmış mı diye bakmak için vaktin henüz erken olduğunu düşündüm. Tek başıma gidip Royal'da bir içki içmeye karar verdim; Royal'ın loş ışıklı hoş bir kokteyl barı vardı, barda çalışan Agnes'i de tanıyordum, bir ara Hastings Road Süpermarketi'nde kasiyerlik yapmıştı. Vizonumla içeriye girdiğimde herkes alıcı gözüyle baktı, çok gurur duydum, ama bir yandan da bilmem neden kalbim küt küt atıyordu, "Vay," dedi Agnes, "gelene bak!" Agnes platin sarışını güzellerdendi; saat on biri biraz geçiyordu, o yüzden bar kalabalık değildi, tepeden tırnağa iyice bakabilir, imrenebilirdi. "Müthiş," dedi. "Tıpkı Kraliçe gibi." Gerçekten öyleydi, o kadar da pahalıydı. Parfümüm dışında üzerimdeki her şey pahalı olduğu halde hanımefendi pozlarına girmedim. Aslında Schiaparelli Shocking diye kocaman bir parfüm almıştım, ama bana kalırsa her zaman kullandığım ve Juliet dediğim hesaplı Juillet parfümünden daha az kokusu vardı. İşte şimdi Romeo'suyla gizlice buluşmaya giden Juliet olmuştum. Keşke okulda okutsalardı, ya da oynatsalardı Romeo ve Juliet'i bize, ama hep siz Shakespeare'den hoşlanmazsınız derlerdi, daha doğrusu, takılamazsınız, çok düz herif abicim, derlerdi. Her neyse, kendime tatlı vermutlu duble cin söyledim, Agnes'e de ne içeceğini sordum, o da aynısından içti. Sonra bir duble daha içtim; ikinci dubleden sonra hem daha heyecanlı hem de daha sakin ve güvenliydim. Ama kaç kere dilimin ucuna geldiği halde boşboğazlık etmedim; aman kulağınıza küpe olsun, özellikle kadınlara,

yakın dost da olsalar, böyle sırlar vermeyin, çok tehlikelidir.

Sonunda gitme vakti geldi, dizlerim titriyordu, Agnes dedi ki:

"Biraz tuhaf görünüyorsun hayatım, o tatlı vermut yaramadı sana." Ama ben iyiyim dedim. Eve kaçta döneceğimi söylememiştim, üstelik de çıkıp alışveriş yapmanı söyleyen Howard'dı; ama bir buçukta falan dönsem iyi olur diye düşünüyordum. Nasılsa Howard sabah enikonu kahvaltı etmişti; zaten onun da dışarıda halledilecek işleri vardı, sonradan hatırladım, yurtdışı yolculuğu için bankadan döviz mi ne ayarlayacakmış. Neden bütün dünya aynı parayı, diyelim sterlin ya da dolar ya da sent kullanmaz bilmem. Neyse, Howard bu döviz meselesini dert etmişti. O yüzden bu sabah bankaya gidip para, seyahat çeki filan alacaktı. Küçük, sevimli bir otel olan Swinging Lamp'e başım yukarıda, Mr. Slessor'ın deyişiyle havalı takılarak yürüdüm; kasabanın işsiz takımından bir iki bıçkın tip arkamdan ıslık çaldı; ama ben hiç istifimi bozmadım. Unutmadan söyleyeyim, soğuk, sisli bir hava vardı o gün, ama ben hoş ve sıcaktım. Hoş. Ve sıcak. Anladınız, değil mi?

Resepsiyondan Mr. Glass'i sormaya biraz çekiniyordum, ama sordum, öyle garip filan da bakmadılar bana. Kız, "Bir dakika hanımefendi," dedi, tabii vizonumu da iyice bir süzdü bu arada. Sonra telefonla odasını aradı, "Kim diyeyim?" diye sordu bana. Ben de çok havalı konuşarak, "Miss Glass," dedim, o anda akıl etmiştim bu numarayı. İyice anlaşılsın diye de, "Kız kardeşi," diye ekledim. Elimde eldiven vardı, yani kimse nişanlı mı, evli mi, bekâr mı olduğumu anlayamazdı. "Odasında mı?" diye sordum, odasında olduğu besbelliydi. "Odasındaysa yukarı çıkacağım." Kız, "142 numara," dedi. Sonra önündeki hesabı çıkarmaya devam etti, ama önce vizonuma tekrar bakmayı ihmal etmedi.

Oda ilk katta olduğundan merdiveni çıkmaya başladım; ama birinci kata geldiğimde hafiften soluk soluğaydım, tabii

merdiven tırmandığımdan değil aslında. 142 numarayı bulup kapıyı biraz çekinerek tıklattım. Redvers Glass'in sesi, "Buyrun," dedi; ben de buyurdum.

Bir keresinde bir kadın dergisinde, galiba *Female*'de, kadınlara resmen atlayan bir şairle, Lord Byron'la ilgili bir şey okumuştum; kendi kız kardeşiyle mi ne evlenmiş; neden bu adamı okutmazlardı sanki okulda? İşte Redvers Glass de onun bir eşiydi. Anında üzerime atladı. Benim vizonu çıkartmış, küçük odasının yerine atıvermiş, bana sarılmış, dudaklarını dudaklarıma yapıştırmıştı, çıldırmış gibiydi, benim için ölüp bitiyordu. Bütün kızların o kadar güzel, havalı, tecrübeli olduğu Londra'da yaşayan, üstelik de babası Sir olan bir erkeğin beni böyle bir açlıkla istemesi tuhaftı. Çok garip hissediyordum kendimi doğrusu. Daha önce hiç böyle bir şey hissetmemiştim. Şimdi bütün bunları size anlatmak yüzümü kızartıyor; beni yatağa yatırışı, kopçalarla filan boğuşmadan ustalıkla soyması... Bana karşı olan açlığından söz ederken, bazı erkekler gibi bencil olduğunu söylemek istemedim. Açlığı benim onu sevmem, onun da beni sevmesini istemem içindi. Başta utanıyor, Howard'a karşı suçlu hissediyordum kendimi; ama sonra bu olup bitenler bu duyguların hepsini bastırdı. Onu istiyordum, başka bir şey düşünmüyordum; benim istediğimi o da istiyordu. Her şeyi gerektiği gibi, bencillik etmeden yapıyordu, ama hâlâ deli gibiydi, çok heyecanlıydı, "Ah Tanrım, çok fazla bu, bunlara layık değilim," deyip duruyordu, insanlar zamanın durmasından söz eder sık sık, ama ben hep bunun bir deyim olduğunu, gerçek bir anlamı olmadığını düşünürdüm; şimdi bana günler, hiç değilse saatler geçmiş gibi geliyordu, oysa başından sonuna yarım saat bile sürmemişti. Her şey bitip de ben gerçekten rahatladıktan sonra, mutluluktan uçtuğum sırada, çok sevecen, çok yumuşaktı bana karşı. Ben odasına gelmeden tıraş olduğunu fark ettim, losyon da sürünmüştü, Howard'ınkinden farklı, baharlı bir kokuydu. "Seni bir

daha ne zaman görebilirim?" diye sordu. Ama kesin bir zaman veremiyordum, biraz zordu. Bir bakıma Howard'la tatile çıkmamız iyi olacaktı.

Bir süre sonra giyindim, özenle makyaj yaptım, vizonumu da giydim; eve dönmeye hazırdım. "Bana bir taksi çağırsana," dedim. Resepsiyona telefon edip o hoş, ezgili sesiyle kibarca taksi çağırmalarını rica etti. Sonra da beni hafifçe öptü; düşüncelilik etmişti, daha yeni makyaj yapınıştım çünkü. "Yarın?" dedi. "Bakarım," dedim. Howard'ın bana aldığı zarif köstekli saatime baktım, saat daha bire yirmi vardı. Konserve biftek ve böbrek ısıtıp yanına da patates haşlamaya rahat rahat zamanım kalmıştı, her zamanki saatte öğle yemeği yiyebilirdik.

Takside Miss Glass olarak –bunu düşününce kıkırdadım– eve giderken Red'e –ona artık böyle hitap edecektim– Howard'ın ondan istediği şu gizli işin ne olduğunu sormayı unuttuğum geldi aklıma; Red'in şair, yazar olmasıyla falan ilgili iş. Howard söylemezdi, bundan emindim, Howard'ı kandırmak mümkün değildi. Neler döndüğünü öğrenebilmem için ertesi gün Red'i görmek zorundaydım yani, insanların bir şeyleri sır diye saklamasından oldum olası nefret etmişimdir.

16

Ama onu ne ertesi gün görebildim ne de daha sonra; Londra'ya gideceğimiz gün görebildim ancak. Taksi kapının önünde bekliyordu, Howard da ben de çok havalı görünüyorduk; benim vizonum üzerimdeydi, yeni, şık, domuz derisi midir nedir, bavullarımız da yanımızdaydı. Aslında onu aramak bana düşerdi, ama o da aramamıştı. Zaten onun beni bulması zordu, Howard'la ben son günlerde hep dışarıdaydık, geceleri de dışarıda yiyorduk; Howard bir Bentley kiralamıştı; yok Bentley değildi, gümüş grisi bir Merc'tü, o ne demekse. Howard artık yemek pişirmekten vazgeçmem gerektiğini söylemişti. Biz Londra'ya gideceğimiz gün Redvers Glass de bir iki parça eşyasıyla, kendi deyişiyle gece-gündüz bekçiliği etmeye geldi. Howard'ın dediğine göre gecikmişti, ama trenin kalkmasına daha çok vardı; taksinin birkaç şilin fazla yazmasındansa ne çıkardı ki? Red bizim eve girdiğinde delici bakışını üzerime dikti; benim yine dizlerimin bağı çözüldü, boğazım düğümlendi, Howard'ın, kalbimin atışlarını boynumdan izleyebildiğinden emindim. Howard Red'e kapalı, büyük bir zarf uzattı ve dedi ki: "Al bakalım, oldukça ilginç bulacağını sanıyorum; iyi bir şiir haline getir bunu ki zamanı gelince bir yerlerde yayımlansın, herkes öğrensin; zamanı gelince ben sana söylerim."

"Ne bu?" dedim. "Ne oluyor?"

"Boş ver," dedi Howard, çok hüzünlü bir gülümsemeyle. Ne garip adamdı Howard; hem milletin arayıp da bulamadığı onca parası vardı hem de böyle hüzünleniyordu. Hüznünün nedeni hakkında hiçbir ipucu yoktu elimde; çok uzun süredir o uykuda konuşmalar, evin bütün ışıklarını yakmalar bitmişti. Belki de, diye düşündüm, zengin olduktan sonra yediğimiz oturaklı yemeklerden, içkilerdendir. Red bana dedi ki:

"Gizli sefer talimatı gibi bir şey bu, tatlım." O lafı etmemeliydi, Howard'ın yanında etmemeliydi, ama Howard farkına bile varmadı; kibrit çöpüyle tırnaklarını temizliyordu, yüzlerce tırnak törpüsü alacak kadar parası varken üstelik. "Süprüntüden şiir çıkarmak gibi küçük bir ödev," dedi Red. Ve dudaklarını büzüp çapkın çapkın gülümsedi bana, gene elim ayağım kesildi. Howard dedi ki:

"Artık gitsek iyi olur. Pekâlâ Glass. Kirayı peşin ödedim, kilerde biraz yiyecek bile var sanırım; her gün süt ve gazete de gelecek, rahatın yerinde olacak yani. Sabahları kendi şiirini yazarsın, öğleden sonraları da bu işle uğraşırsın. Geceleri gürültü etme, burası Chelsea değil, belediye konutlarında sessiz sakin olmak gerekir. Hoş, şu yandaki heriflerin geceleri sesini iyice açıp elektrogitar çaldıklarını da çok duyduk ya, neyse." Howard'ın bu emir vermelerinden, kaba saba laflar edip Glass demesinden hiç hoşlanmıyordum. Mr. Glass dese, tamam. Redvers ya da Red dese, tamam. Ama öyle sırf soyadını söylemek hoş değildi. Gel gör ki Howard'a söz dinletmek imkânsızdı. Bütün bunlara Red gülümseyip tamam demekle yetindi. Böylece yola koyulduk; ama Howard taksi şoförüyle birlikte önden eşyaları taşırken Red çaktırmadan boynuma bir öpücük kondurmayı başardı. "Hiç aramadın," diye fısıldadı kulağıma. "Her şey bitmedi ama değil mi? Bana bir kart at, mektup yaz." Ama ben sadece hüzünlü hüzünlü gülümseyebildim.

Galiba karışık duygular içindeydim. Geceleri yatağa yattığımda o Swinging Lamp'teki odada olan bazı şeyler aklımdan hiç çıkmıyordu. Bunu anlatmak çok zor, ama öyle bir erkek, birlikte olduktan sonra, artık erkek olmaktan çıkıyor; bir yığın ses, koku ve insanın üzerinde bir ağırlık haline geliyor. Eskiden hatırlamak beynin işi diye düşünürdüm, ama bu sefer vücudumun bazı yerleri hatırlıyordu sürekli. Artık ikiye bölünmüş gibiydim; kendimi duygularıma bırakmamın çok tehlikeli olacağını biliyordum, Howard'dan uzaklaşmam demekti bu. Ama insanın o şey uğruna her şeyi feda etmeye gönüllü olmasını çok iyi anlıyorum. Demek istediğim, aslında bu hayatın güzel yanları çok az, hayat ancak o tek tük anlar için yaşanmaya değer, insan o tek tük anları bir daha yaşayabileceğini düşününce de hayat anlamlı oluyor, muhteşem oluyor. Benim gibi daha önce de hayatın bir anlamı var sanabilir insan; ama yeni bir şey yaşayınca onun dışındaki her şey silik kalıyor sanki. Her neyse, bu yolculuğa çıktığımız çok iyi oluyordu gerçekten, herkesin sersemlik ve bayağılık diyeceği bir şeyi yapmamı engelliyordu çünkü. En azından babamla annem kesin öyle düşünürdü. Yola çıkmadan önceki gün hoşça kalın demeye uğramıştık onlara, annem bizi öyle şık, hayatın tadını çıkarır görünce ağlamıştı. Kendi kendime, "Bana bak kızım," diyordum, "aklını başına topla. Pasaklı şairin teki o, hayatta bir bu iş yok ya; sevgiden de hiç dem vurmadı, oysa Howard seni seviyor, ben de Howard'ı seviyorum." Kendime bunları söyleyip duruyordum. Howard ne kadar yakışıklı, ne kadar iyi yürekliydi. Halbuki Red pasaklının, ayyaşın tekiydi, üstelik de iki günlüğüne girmişti hayatıma. Bir saplantıydı benimkisi, evet, bir saplantıydı; bu kelimeyi hatırlayınca epeyce rahatladım.

Neyse, uzatmayayım, Londra'ya vardık ve Londra'nın göbeğinde, parkın yanındaki dev otele gittik, taksiyle tabii. Şu giyim denen şey ne tuhaf gerçekten. Vizonum üstümde olmasa, ince uzun kadınlarla, purolu erkeklerle dolu o koca

lobiye girdiğimizde kendimi minicik ve yersiz hissederdim. Domuz derisi bavullarımızı birileri taşıyordu, kapı görevlisi kendisine bir on şilin veren Howard'ı selamladı. Benimki gibi bir vizonu olan kimse yoktu, epey insanın dikkatlice beni süzdüğünü fark ettim. Hatta galiba biri, "Bu üçüncü kocası," diyordu, sanki film yıldızıymışım gibi, ama belki de başkasından söz ediyorlardı. *Günde elli sterlinlik* bir süitte yer ayırtıldığını duyunca dehşete düştüm; yok, aslında Howard'ı tanıdığımdan pek dehşete düştüm de denemez. Şimdi şu konuyu biraz ciddi olarak düşünün, çok parası olmak ne kadar saçma bir şey, göreceksiniz. Çünkü insanlar bu kadar parayı ödeyemese, çok daha az olurdu ücreti de. Süitimiz çok güzeldi, bir diyeceğim yok; ama eminim değeri ödediğimiz paradan daha azdı. Gizli aydınlatması, havalandırması vardı, banyosu da harikaydı; bir de içki dolabı vardı, Howard birkaç şişe içki getirtip doldurttu. Ama bu arada şampanya içmemiz gerekiyordu, hem de belirli bir yılın şampanyası olması şarttı; garson yerlere kadar eğilip derhal halledeceğini söyledi. Bunun üzerine Howard mutlulukla gülümseyip dedi ki:

"Hep söylemez miydim? Varılabilecek en üst noktaya bir gün varacağımızı hep söylemez miydim? İşte bak."

"Evet," dedim. "Peki ama *ne yapacağız?*" Ne demek istediğimi tam anlamadı, açıklamak zorunda kaldım. Aslında ne yapalım yani? demek istiyordum. Tamam, çok paramız vardı, ama değişiklik olarak güzel bir yerde yaşayıp güzel şeyler yiyip içmekten başka ne yapıyorduk? *Ne yapacaktık?* Benim merak ettiğim buydu. Howard dedi ki:

"Bu gece aşağıdaki restoranda yemek yiyip sonra da tiyatroya gideceğiz."

"Neyi seyretmeye?" dedim.

Howard havalı Times konuşmasıyla, "Oyun hakkında *The Times*'da çok olumlu eleştiriler çıktı," dedi. "Adı *Bir*

Elin Sesi Var. Dünyamızın yozlaşmasıyla ilgili, çok esprili bir oyun."

"Adı ne dedin?"

"*Bir Elin Sesi Var.*"

"Ne saçma ad," dedim. "Bir elin sesi olur mu hiç? İki elin sesi olur, alkış tutmak için iki el gerekir." Sonra da ellerimi çırptım ve kıkırdamaya başladım; çünkü tıpkı TV'de Fry's Türk Lokumu reklamlarındaki haremde olduğu gibi kapı açıldı tam o sırada ve garson şampanyayı getirdi, sanki ben hizmetkârı çağıran Doğulu bir hatunmuşum gibi oldu.

"Zen Budizm'den bir şey bu," dedi Howard. "Hayal edebilmek için uğraşmak gerek." Garsona beş şilin verdi, garson sanki eline kuş pislemiş gibi paraya bakıp çıktı. İşte gördünüz mü? Bu süitin fiyatı iki sterlin olsaydı, ki ancak o kadar ederdi, garson altı peniye sevinirdi. Şampanya da çok soğuk ve hafif sirkemsiydi, ama bir şey demedim. Bir şey söylemek isteseydim de fırsat bulamazdım, çünkü Howard hâlâ konuşuyordu: "Bu, Gerçeklik'le ilişki kurabilmenin bir yolu, saçmalıktan geçen bir yol." Zavallı çocuk, gene fotoğraf makinesi beyni iş başındaydı. "Sessiz bir gök gürültüsünü, başsız, vücutsuz ve kanatsız bir kuşun uçmasını hayal etmek gibi. Tanrı'ya ulaşmanın yollarından biri diye kabul ediliyor." Bu izleyeceğimiz oyun bana biraz tuhaf gibi görünüyordu, yine de Howard en iyisini bilirdi.

Yemeğimizi aşağıda, otelin restoranında yedik ve inanır mısınız, yemek çok hoşuma gitti. Hoş bir restorandı, gizli aydınlatma, güzel beyaz masa örtüleri ve peçeteler vardı, bazı masalarda bir şeyler alev alev yanıyordu, bir de sanki Noel pudingi kokusu sarmıştı her yanı; Howard konyaklı bir şeyler pişirdiklerini söyledi. Çok güzel bir balık yedim, ardından da buz gibi, çok lezzetli, titreğimsi bir puding. Sonra da Green Chartreuse ve kahve içtik. Howard'ın ne yediğini hatırlamıyorum, ama kocaman bir tabak dolusu bir şeydi. Çok güzel ve sıcacık hissediyordum kendimi. Sonra

taksiye binip o oyuna gittik. Tiyatro beni biraz hayal kırıklığına uğrattı, çok küçüktü, nedense bana artık öyle geliyordu ki bu kadar çok paramız olunca her şeyimiz de kocaman olmalı; diyelim büyük bir tiyatroda kalabalık bir masal temsiline gitmeliydik, ama masal temsilleri sezonu başlamamıştı henüz. Bu tiyatro puro da kokmuyordu, Bradcaster Empire Tiyatrosu'ndaki gibi locaları da yoktu. Ama en iyi yerde oturuyorduk Howard'ın dediğine göre, en önde. Perde açıldığında ne görsek beğenirsiniz; çok pis bir evin içinde birtakım genç insanlarla ipe asılmış çamaşırlar, üstünde iç çamaşırlarıyla ütü yapan bir de kız. Ve sahne hiç değişmedi, oyunun başından sonuna hep aynı dekor. Oyunun konusu şuydu: Herkes çok mutsuzdu, çünkü okul paralarını devlet mi ne ödemişti, kimsenin katılabileceği bir savaş falan da yoktu, işte öyle bir şeyler. Oyunculardan biri Red'e çok benziyordu, giyimi de onun gibiydi, sürekli küfrediyordu. Ben bunu görünce Red'le ilgili hayaller kurmaya başladım, biraz da kıpırdadım, Howard garip garip baktı. Aslında Howard'ın da oyunu beğenmediği belliydi, bana sorarsanız iğrençti. Bir yığın paramız vardı ve zengin insanlar olarak Londra'daki ilk gecemizi, pis bir odada asılı çamaşırların arasındaki insanların tabaklara çiroz dağıtmasını seyrederek geçiriyorduk.

Bana kalsa, Bradcaster'daki şirin evimizde şöminenin başında TV seyrederdim bayıla bayıla. Ama şu Red meselesi kafamı karıştırıyordu. Sanki bilmediğim bir yere giden bir otobüse binmişim de inemiyormuşum gibi bir duyguya kapılmıştım. Ne istediğimi bilmiyordum. Belki her şeyin eskisi gibi olmasıydı istediğim. Ama onu da istemiyordum. Hayatıma biraz heyecan gelmişti. Ağlamak istiyordum, üzüntümden insanlara vurmak geliyordu içimden, ama sahnede bol bol oluyordu zaten bu dediklerim.

17

Londra'da geçirdiğimiz o bir hafta boyunca Howard bin sterline yakın para harcamış olmalı, belki de daha fazla. Beni eğlendirmek için ne yapacağını bilemiyor, "*Eğleniyorsun,* değil mi sevgilim? Eğleniyorum *desene,*" deyip duruyordu. Ben de sürekli "Evet eğleniyorum," demek durumundaydım. Ama paranın belli bir miktardan fazlasını ne yapabilir ki insan? Londra'da gezdiğimiz yerlerin bazıları, örneğin National Gallery, Tower of London, Westminster Abbey, bedavaydı. İnsanın yiyip içebileceği şeylerin de bir sınırı var, zaten o hafta içinde bir gün hastalandım resmen. Çok şık bir yerde yemek yemiş, bir şişe Burgundy içmiştik, ya 1952 ya da 1953 yılından, tam hatırlamıyorum, Howard ikisinin de iyi olduğunu söylüyordu. Ben koskocaman bir domuz pirzolası yemiştim, bütün bir but gibiydi neredeyse, üzerinde çok yoğun, neredeyse siyah renkli bir sos vardı, yanında da kerevizle incecik kızarmış patates. Çok lezzetliydi. Ama gece yarısı rüyamda kustuğumu gördüm, sonra uyandım ve banyoya koşmak zorunda kaldım, gerçekten kustum. Howard çok düşünceli ve şefkatliydi, ama çok da üzülmüştü, "Ah canım, eğlendirmek istiyordum seni ama hasta ettim," deyip duruyordu. "Boş ver," dedim, "önemli değil." Yatağa dönüp hemen uykuya daldım, zaten çok içmiştik, bir de yorgunluk, uyuşturmuştu sanki beni. Sabah ancak onda

uyanabildim, perişan bir haldeydim, ama odaya getirdikleri kahveyi içtikten sonra biraz açıldım. Hayatın tadını çıkarmak deniyordu buna.

Howard o sabah tek başına çıktı, ben şahane yeni sabahlığımla tembellik ettim odada. Döndüğünde suratı biraz asıktı, "Neyin var?" dedim.

"Yok bir şey," dedi.

"Hadi söyle," dedim. "Bir terslik olmuş besbelli. Bütün paranı at yarışında mı kaybettin?"

"Hayır," dedi Howard. "Polisle başım derde girdi sadece. Bu sabah biraz iyilik yapmaya çıktım, hiç kimse kendisine iyilik yapılmasını istemiyordu oysa." Çok utanmış ve incinmişti. "Yoksullara beşer sterlin dağıtıyordum."

"Ne yapıyordum dedin?"

"Londra'daki yoksullara beşer sterlin dağıtıyordum, hayır işliyordum yani."

"Olamaz, olamaz," deyip duruyordum. Sonra dedim ki: "Peki ama kimin yoksul olduğunu nereden anlıyorsun?" Howard'ın kalkıştığı işlerin bazıları gerçekten inanılır gibi değildi, hiçbir sınır tanımıyordu bu adam. Dedim ki: "Artık yoksul kalmadı ki, değil mi? Yani savaştan sonra herkesin hali vakti düzelmedi mi, bütün mesele de bu, değil mi? Hani geçen gece gördüğümüz oyundaki gibi."

"Paraya ihtiyacı olan bir yığın insan olmalı," dedi Howard. "Öyle olmalı, gazeteler mallarına haciz konan soylu kadınlarla, mültecilerle ilgili ilanlarla dolu. Bence parayı bir kuruma yatırmak saçma, öyle yerlerde bütün para sekreterlerin maaşına filan gidiyor. Bana parayı eski günlerdeki gibi doğrudan sokakta gördüğüm yoksullara vermek daha mantıklı gelmişti."

"Ah Howard," dedim, "ne yaptın peki?"

"Dediğimi yaptım," dedi Howard. "Sokaklarda dolaşıp rastladığım yoksullara beşer sterlin veriyordum, kimi aptal dedi, kimi kalp para vermeye utanmıyor musun dedi.

Sonra düşmüş bir aristokrat diye düşündüğüm bir kadına rastladım."

"O ne demek?" dedim.

"İşte, güngörmüş, hizmetçiler, uşaklarla yaşamış, ama artık öyle yaşayamayan yaşlı bir kadın demek. Normal olarak çok eski, şık elbiseler giyerler, konuşmaları soyludur, öyle anlarsın aristokrat olduklarını. Her neyse, köprünün oradaki Surrey Sokağı'nın yakınında böyle bir kadın gördüm, öyle sandım, kadına yaklaşıp küçük bir bağışta bulunmak istediğimi söyledim ve beş sterlin uzattım, ama kadın saldırıyorlar, hakaret ediyorlar diye bağırmaya başladı, sonra polis geldi, 'Ne oluyor burada?' diye sordu. Beni karakola götürdü, açıklamaya çalıştığımda 'Ayağını denk al,' dediler. Sonra adresimi sordular, otelin adını söyledim, dalga geçiyorum sandılar. Bunun üzerine bir tanesi otele telefon açıp Mr. Shirley adında biri kalıyor mu diye sordu, evet dediler. Sonra benim hafif kaçık, iyi yürekli biri olduğuma karar verdiler, ama bu hayır işlerinden vazgeçmem konusunda da uyardılar. Yine de yardım fonu mu, adı neyse, ona verdiğim yüz sterlini geri çevirmediler. Ondan sonra her şey değişti. 'Evet Mr. Shirley'ler, 'Çok teşekkür ederiz efendim'ler. Komiser muavininin beş sterlinlik banknotlardan birini ışığa tutup sahte mi diye baktığı gözümden kaçmadı. Hepsi pislik bu adamların." Howard iğrenirmiş gibi anlatmıştı bunları.

Eh, artık Howard'ın tek başına çıkması bana biraz tehlikeli gibi görünüyordu; bu yüzden onunla çıkmamı engelleyecek, beni hasta edecek şeyler yapmamaya karar verdim. Bir hafta dolmak üzereydi, iki gün sonra New York'a uçacaktık, esas tatil başlıyordu. Bu tatilden pek hoşlanmayacakmışım gibi bir duygu vardı içimde, ama neresinden bakarsam bakayım, durumum tuhaftı. Bradcaster'daki küçük evimizi düşündüğümde elimde olmadan oturma odasındaki masada çalışan Redvers Glass canlanıyordu gözümde, neye uğradığımı anlamadan şöminenin önündeki halının üzerin-

de buluyordum kendimi onunla birlikte; bu da hiç doğru değildi. Yolumu şaşırmış gibiydim. Yapılacak tek şey oluruna bırakıp geçer diye ummaktı, çünkü aslında sadece fiziksel bir şeydi, öyle düşünüyordum. Paranın hepsi harcanacak, etrafa savrulacaktı, vizonumdan bile vazgeçmeye hazırdım, yeter ki istediğim olsun, yani eski halimize dönelim, ben Hastings Road Süpermarketi'nde çalışayım, Howard da herhangi bir işte; ikimiz baş başa mutlu olalım, ancak büfede bir şişe Kıbrıs şarabı bulunduracak kadar paramız olsun. Ama artık her şeyin değiştiğini ve değişmek zorunda olduğunu, insanın bunu durduramayacağını, sonuna kadar hareket etmek gerektiğini de düşünmeden edemiyordum.

Ve böylece Londra parklarından birine bakan o şık otelde kalmaya devam ettik sonuna kadar. Howard otelin hesabını çekle değil, nakit ödedi, bütün o paraları ortalıkta görmek feciydi, dikkat etmezlerse herkes paradan sarhoş olacakmış izlenimine kapıldım. Howard deliler gibi garsonlara, komilere, herkese para dağıtıyordu, otel müşterilerinden birine bile para vermeye kalktı; ama resepsiyondaki görevlinin ünlü Sir Bilmemkim dediği bu adam çok ince ve esprili karşıladı olayı, hepimiz hata yapabiliriz dedi; Howard'ın başına dert açan o sözümona düşmüş aristokrat gibi değildi. Taksiye binip Havayolu Terminali denen yere gittik, etrafımızda domuz derisi bavullarımız; Howard dolarlar, seyahat çekleri filanla domuz kızartması gibi çıtır çıtır edip duruyordu. Ver elini Amerika, ne havalı takılıyorduk be moruk. Keşke Mr. Slessor o halimi görebilseydi, Lady Janet Shirley Amerika yollarında. Janet Glass. Bunun sesi kulağa pek hoş gelmiyordu doğrusu, kabul etmek zorundaydım.

18

Howard'ın kazandığı bütün paranın getirdiği tek yeni ve heyecanlı şeyin Redvers Glass olması giderek daha komik görünmeye başlamıştı bana, o da hayatına Howard sağa sola para dağıttığı için girmişti aslında. Ama tabii dağıtabilmesi için önce kazanması gerekiyordu. New York'a uçarken, gece yarısı karar verdim: Bundan böyle onu unutacak, eninde sonunda kocam olan, istediğimi sandığı hayatı bana yaşatmak için elinden geleni yapan Howard'la yaşamak konusunda azimli olacaktım. Ama korkunç soğuk bir yere doğru uçmak beni eğlendirmek için tuhaf bir yoldu. Tabii uçağın içi sıcaktı, hoştu, hem de uçağa binmek yeni bir deneyimdi benim için. Bir Amerikan uçağına binmiştik, hostesin üniformasının kesiminden bile belliydi bu; esmer, güzel, uzun boylu bir kızdı, gerçi Amerikalı değildi, İngilizdi, ama olsun. Uçakta Amerikan yemekleri yedik; pekmez gibi bir şeyde pişmiş jambon, dondurma ve çok gevrek hamurlu elmalı turta. Kahve de çok güzeldi; yolculuk hoşuma gidiyordu. Ama sonra New York'un havaalanı olan Idlewild Havaalanı'na indik, uçaktan indiğimizde soğuktan dondum ve evimi çok özledim, yabancı hissettim kendimi oralarda. Eşyalarımızın gümrükten geçmesi uzun sürdü, sonra çok sıcak bir bara girip kahve içtik ve New York'un içine doğru yola çıktık. İkimiz de şaşkındık, kimseleri tanımıyorduk; otobüs-

le giderken pencereden dışarı bakıyordum, New York'ta sadece gökdelenler olmadığına biraz şaşırdım. Yolun bir kısmında hep gecekondu gibi, dökülen evlerin önünden geçtik. Amerika'nın yeni bir ülke olduğunu biliyordum; o kadarcık zamanda nasıl böyle eski püskü evler olmuş diye şaştım. Sonra içi çok solgun ışıklı büyük bir tünele girdik; çıktığımızda New York'un gökdelenli kısmı, Manhattan dedikleri yer görünüyordu. Gerçekten nefes kesici bir görüntüydü, doğruya doğru; göklere tırmanan o binalar falan, Howard bile biraz etkilendi. Fotoğraf makinesi beyni bu binaların kaç katlı olduğunu filan ezbere biliyordu, ama daha önce gözüyle görmemişti, görmekle bilmek arasında da dünyalar kadar fark vardır.

Hepimiz Amerika'yı filmlerde, televizyonda görmüşüzdür, ama göremediğimiz, tahmin edemediğimiz bir şey var ki, o da kokusu. Londra'dan değişik bir kokusu vardı. Havada çok keskin bir soğuk kokusu vardı, bir de sanki ölü insan kokusu daha azdı. Ne demek istediğimi tam anlatamayacağım, ama öyle bir şey ki, İngiltere'de herhangi bir şehirde insan ister istemez milyonlarca insanın orada ölüp gittiğini hisseder çağlar boyunca; sanki hayaletleri ortada dolaşıp şehri biraz hüzünlü, ağır kılıyormuş gibi gelir; ama New York'ta insan böyle bir duyguya kapılmıyordu. Filmlerle gerçek Amerika arasındaki farklardan biri de insanlar. Sokakta bir adam gördüm, çok gürültülü, iğrenç bir şekilde boğazını temizliyordu, böyle şeyler filmlerde olmuyor. Ama insanlar aşağı yukarı tahmin edebileceğiniz gibi konuşuyor; yine de New York'taki herkes, taksi şoförleri, tezgâhtarlar filan tahminimden çok daha senlibenli; hiçbir zaman efendim demiyorlar, ahbap, arkadaş filan diyorlar. Havayolu şeysinden bir taksiye bindik, filmlerdeki gibi tepesi sarı bir taksi; şoförün adı küçük bir kartta yazılıydı. Joe Mancowitz ya da ona benzer bir adı vardı, çok sert bir şekilde, "Nereye?" dedi. Howard, "Ritz-Astoria-Waldorf" deyince, "Peki,"

dedi ama boğuk, acı bir sesle; sanki aslında götürmek istemiyormuş da götürmezse Howard karısına işkence yapıp çocuklarının parmaklarını kesip postayla evine göndererek tehdit edecekmiş filan gibi. Howard'da beni asıl şaşırtan – aslında şaşırtmamalıydı ya– bu yeni paraları, dolarları, sentleri, sanki hayatı boyunca başka para kullanmamış gibi rahatlıkla kullanmasıydı. Sonra düşündüm de, herhalde daha önce birkaç kere New York'taki taksi şoförlerine nasıl para vereceğini hayal etmiş, sonra da beynine bu görüntünün fotoğrafını çektirmişti.

Ritz-Astoria-Waldorf –sırasını karıştırıyor da olabilirim, emin değilim– Londra'da kaldığımız otelden daha büyüktü, sahici bir gökdelendi. Resepsiyon görevlileri çok canlı ve hızlı hareket ediyorlardı, ahbap, arkadaş değil, efendim diyorlardı. Tıpkı İngiltere'deki gibi burada da otel çalışanlarının birçoğu yabancıydı, kötü İngilizce konuşuyorlardı; otel restoranının şefgarsonu diye düşündüğüm adam kasaya, bozuk para ya da başka bir şey almaya geldi, herhalde İtalyan'dı, çünkü *porco* ya da *sporco* gibi bir şey dediğini duydum, birine ya da bir şeye çok kızmış gibi bir hali vardı. Asansöre bindik, bizimle birlikte bir adam daha bindi, adam şapkasını çıkardı çünkü asansörde bir hanım vardı; ben yani. Filmlerin göstermediği bir başka şey de, ABD'de yaşayan insanların da tıpkı İngiltere'dekiler gibi sivilceleri ve siyah noktaları olabileceğiydi; bu şapkasını çıkaran adamın ensesinde çok kötü sivilceler vardı. Asansörcü çocuk bizi o kadar yukarılara çıkardı ki hiç durmayacağız sandım, tam bir yolculuktu. Bulutların arasında indik, biraz Londra'dakine benzeyen süitimiz bütün Manhattan'ı görüyordu; görüntü nefes kesiciydi gerçekten. Manhattan aslında bir ada ve enlemesine büyüyemediği için yukarı doğru büyüyor mecburen. O kadar yüksek binalar vardı ki, insan nasıl devrilmiyorlar diye şaşıyordu; uzakta Hürriyet Anıtı görülüyordu; elinde meşalesi, kafasının etrafında dikenleriyle. Ama asansörcü

çocuk, "Esas Radio City'ye, R.C.A.'nın altmış beşinci kattaki çatısına çıkın, orası müthiştir," dedi, Howard çocuğa bir dolar verdi. İşte muhteşem süitimizde baş başaydık. Bir buzdolabı, bir de TV vardı, TV'yi açtım. Daha sabah olduğu halde bir program vardı, sonra reklamlar, yani birazcık İngiltere'yi, ITV'yi hatırlatıyordu. Sonra birden düşündüm ki çevremizde gördüğümüz her şey Yeni Dünya'ydı, İngiltere buna benzemeye çalışıyordu ve bilmem neden çok hüzünlendim, hafiften ağlamaya başladım. Howard "Boş ver tatlım," dedi tıpkı Amerikalılar gibi ve kucakladı beni. "Biliyorum, yabancılık hissediyorsun, ama ikimiz birlikteyiz işte, önemli olan da bu değil mi?" Bana öyle sarılıp kulağıma bir öpücük kondurunca hiç tahmin edemeyeceğim bir duyguya kapıldım, en azından Howard'la böyle bir şey yaşayacağımı hiç düşünemezdim; *boğuluyormuşum*, nefesim tıkanıyormuş gibi oldum.

"Bir şeyim yok, iyiyim," dedim. "Of, ne kadar sıcak, değil mi?" *Gerçekten* sıcaktı, pencereler de açılmıyordu. O gün sıcaktan soğuğa, soğuktan sıcağa gire çıka nezle oldum, bu da bana hiç sağlıklı gelmedi.

Ama New York oldukça ilginçti, Broadway, Harlem, Madison Square, Beşinci Cadde gibi filmlerden tanıdığımız yerlerin hepsini gördük. Filmlerle gerçek New York arasındaki en önemli fark, daha önce de söylediğim gibi, gerçek New York'un kokması ve daha *gerçek* oluşuydu, insanlar tükürüyor, küfrediyordu, sivilceleri, çıbanları vardı, ama İngiltere'deki insanlardan fazla değil. Yediklerimiz de oldukça lezzetliydi, gerçi ben gene kustum ama kusmak nezleme iyi geldi sanki. Burada biftek, salata ve dondurma porsiyonları İngiltere'dekinden çok daha büyüktü, ama her şeyi yiyip bitirmek gerekmiyordu, herkes tabağında bir şeyler bırakıyordu, onların hepsi köpeklere veriliyordu herhalde. Bir kafeteryanın kapısındaki JUMBO BİFTEK yazısını gördüğümde Howard'a fil bifteği mi veriyorlar diye sordum, yanımızdan

geçen bir adam bunu duyunca gülmekten katıldı. O adamdan başka bizimle konuşan olmadı, bana gülen birine bizimle konuştu denebilirse tabii.

Dördüncü gün Howard'a dedim ki: "Tanıdıklara kart göndersek iyi olmaz mı?" Bunun üzerine otelden birkaç kartpostal aldık, annemle babama, Myrtle'la Michael'a, Howard'ın teyzesine beylik şeyler yazdık. Sonra Bradcaster'daki evimize yerleşen Red'i düşündüm, acaba ona da yazsam mı diye geçti aklımdan. Ama Howard şüphelenmesin diye vazgeçtim. Onun yerine Hastings Road Süpermarketi'ndeki kızlara yazdım, her birine ayrı bir kart, pek sevmediklerime bile. Dünya kadar param ve vaktim vardı nasılsa.

19

Hafif nezle olduğumu, sonra da iyileştiğimi söylemiştim, ama hemen ardından midemden rahatsızlandım, korkunç sancılar girdi karnıma, üstelik yemeğin hemen ardından da değil, sinemadayken; 52'nci sokakta mı ne, numarasını tam hatırlamıyorum, o kadar çok numara var ki insan hepsini aklında tutamıyor, halbuki Bradcaster'da öyle mi ya, canım piskoposlar, tarihi savaşlar. Film büyük bir Alman bilginiyle ilgiliydi, savaş sırasında bu bilgin herkesi öldürüyor, Heil Hitler falan diyordu, ama savaş bittikten sonra aslında Nazi olmadığını, karısı ve çocukları uğruna öyleymiş gibi yaptığını, aslında Nazi olmayanları isteyerek öldürmediğini, mecbur edildiğini söylüyordu. Sonra da Amerikalılara "Size Ruslar'ı nasıl öldüreceğinizi öğreteyim" diyordu, Amerikalılar da "peki" deyip adama bir madalya veriyordu. Ama filmin sonunu göremeden o feci sancılar yüzünden kalkmak zorunda kaldım. Howard bir taksi çağırdı; taksi şoförü istemeye istemeye bizi otelimize götürmek lütfunda bulundu. Otelde iyice kötüleştim, sancı içinde kıvranıyordum. Howard doktor bulmakta biraz güçlük çekti. Doktor geldi, kolik dedi, ham meyve filan yemiş olmalıymışım; aslında yememiştim, neyse. Howard'a bir reçete verdi, Howard'ın ücreti dolarla ödemesi gerekiyordu, İngiltere'de olduğu gibi sosyal sigorta ödemiyordu. Çok iyi bir adamdı doktor, kafası kel, pırıl pırıldı, yu-

muşak bir ses tonu vardı, sürekli "Tabii ki, tabii ki," diyordu. Howard eczaneye gidip beyaz bir toz getirdi, içince biraz gaz çıkardım, azıcık hafifledim, ama ayağa kalkacak kadar iyileşmemiştim. Howard yatağımın kenarına oturup yeni kaptığı Amerikan konuşmasıyla, "İyileşmen gerek tatlım. Yapacak bir yığın şey var, vaktimiz de kısıtlı," dedi. Ben dedim ki:

"Neden bu vakit meselesine taktın? Dünya kadar vaktimiz var. Ayrıca yapacağımız o bir yığın şeyin ne olduğunu da anlamıyorum. Parayı aldıktan sonra herhangi bir şey yaptık mı? Hiçbir şey yapmadık."

"Paranın satın alabileceği her şeye sahip olmalıyız," dedi Howard. "Yapmamız gereken bu. Bir tür görev bu. Parayla yapılabilecek her şeyi yaptığımızı kanıtlamalıyız." Sonra heyecanlanıp bu konuda konuştukça konuştu, ama nereye varmak istediğini anlamıyordum. Doğum günümden önce İngiltere'ye varacak şekilde uçakta yerimizin ayırtıldığını biliyordum, tamam, ama zaten bana kalsa ertesi gün de seve seve dönerdim. Sonra gene aslında eski hayatımıza dönemeyeceğimiz geldi aklıma, Redvers Glass oturma odamıza yerleşmişken dönemezdik en azından. Bunun üzerine, "Sen nasıl istersen öyle olsun canım," dedim. "Her şeyi sana bırakıyorum."

Howard gülümseyerek, "Aferin benim cici kızım," dedi.

İyileştiğimde bir de baktım ki ben hastayken Howard Noel'den önce Amerika'yı biraz daha iyi tanıyabilmemiz için birtakım planlar yapmış. Noel'i New York'ta kutlayacaktık ya, bu arada da bu koca ülkenin öteki taraflarını görmeliymişiz. Her zamanki gibi kendimi Howard'ın yönetimine bıraktım, neye uğradığımı anlamadan kendimi günbatımına doğru süzülen bir uçağın içinde buldum, sonra Cleveland'da, ardından Detroit'te, son olarak da Chicago'da. Bu Chicago'yu bir şarkı sayesinde önceden de tanıyordum. Bütün bu gittiğimiz yerler büyük göllerin kıyısındaydı, gene bir sıcağa, bir soğuğa girip çıkıyorduk. Sonra Salt Lake City'ye uçtuk, bu şehir de göl kenarındaydı, hatta adını gölden alıyordu.

Oradan ayrılıp California'ya, Los Angeles'a uçtuk. Orası çok daha sıcaktı, hiç aralık ayı gibi değildi. Hollywood'u görmemiz gerekiyordu tabii, ama film yıldızları filan yoktu, sizin benim gibi insanlarla doluydu, orada yediğim yemek de dokundu. Los Angeles'tan tek hatırladığım şey domatesler; hayatımda gördüğüm en büyük domateslerdi, salatanın içine koydukları domates dilimleri tekerlek gibi koskocamandı. San Francisco'ya gittik, hani Golden Gate'in, esas beatnik'lerin olduğu yer; orayı sevdim. Tıpkı İngiltere'deki gibi Çin yemeği vardı, ayrıca otelde hayatlarında New York'a gitmemiş insanlar vardı, üstelik Amerikalıydılar!

Eh, Noel yaklaşmıştı, New York'a geri dönüyorduk. Uçakta giderken gözlerimi kapatıp Amerika nasıl bir yer diye karar vermeye çalıştım ama beceremedim. İnsan bir yerle ilgili ancak küçük şeyleri hatırlıyor, örneğin burnunu karıştırarak gazete satan bir çocuk; galiba Detroit'teydi, karşıdan karşıya geçerken ayakkabısının topuğu çıkan ve zıplaya zıplaya kaldırıma varan bir kız. Sonra Hollywood'da arabaya yemek servisi yapılan bir yerde (Howard orada bir araba kiralamıştı) adamın teki kravatına kahve dökmüş, "Allah kahretsin," demişti. Sonra bir eczanede bana bir paket hijyenik bağ satan adamın bütün dişleri çürüktü, filmlerde olmuyordu böyle şeyler. Binaların bazıları çok yüksek ve yeniydi, ama onlardan Londra'da da var artık. Nereye giderseniz gidin, önemli olan insanlardır; insanlar da aşağı yukarı her yerde aynıdır sonucuna vardım. Aslında yolculuk yapmanın tek nedeni, bütün insanların birbirine benzediğini öğrenmek galiba. Size bunu önceden söylediğime göre, paranızı yolculukta çarçur etmenize hiç gerek yok.

New York Noel'e pek güzel hazırlanmıştı; bütün mağazalar süslenmişti, mağazaların önünde, kaldırımlarda Noel Babalar çanlarını çalıyordu. Ayrıca kar da yağmıştı, sanırım İngiltere'de hiç karlı Noel yaşamamıştım. Bir gece süitimizde televizyon seyrediyorduk. (Howard New York'ta olmadığı-

mız süre boyunca da bu süiti tutmuştu, feci bir israf), Charles Dickens'ın *Bir Noel İlahisi*'ni gösterdi TV, çok güzeldi, aktörler İngiliz aksanıyla konuşuyordu, başarılıydılar. Noel'i böyle evden uzakta geçirmek tüylerimi diken diken ediyordu, ama Howard'la ben, İngiltere'de her zaman yaptığımız gibi Noel alışverişine ayrı ayrı çıktık. Howard bana koca bir tomar dolar vermişti, ona bir kol saati, bir yığın tıraş losyonu, bir de sabahlık aldım. Bunların hepsi çok güzel paketlenmişti; Noel'e yakışır kâğıtlarla, kurdelelerle; evden bu kadar uzakta olsak da güzel bir Noel geçirebiliriz belki diye düşünmeye başladım. Beşinci Cadde üzerindeki dükkânlardan birinde benimle ilgilenen tezgâhtar kız İngiliz aksanıyla konuşuyormuş gibi geldi, sordum, meğer Amerika'ya yerleşeli daha bir yıl bile olmamış, bir Amerikalıyla evlenmiş, ama adam başka bir kadın yüzünden bunu terk etmiş; Bradcaster'lı değildi ama binlerce kilometre uzakta, yine de hemşeri sayılırdık, Birmingham'lıydı. Epey sohbet ettik, sonunda galiba o bölümün sorumlusu olan kadın gelip kıza uyarırmış gibi baktı.

Noel sabahı her yer kardı, çanlar çalınıyordu, ama kiliseye gitmedik. Aslında gidemezdik, ikimiz de Anglikandık çünkü, Amerika'da Anglikan kilisesi olmaz herhalde, değil mi? Sanırım Katolikler için durum farklı. Hediye verme faslımız çok eğlenceli geçti. Howard bana harikulade mücevherler almıştı – küpeler, kolyeler, bir sıra da *gerçek* inci. Sonra Martini dedikleri, aslında cin olan o içkiden içince evden uzaktayım diye hüngür hüngür ağladım, Howard beni avutmaya çalıştı. Bana öyle geliyordu ki, bu kadar çok paramız olduğu için tuhaf bir biçimde kendi kendimizi cezalandırıyorduk sanki, Howard'a da söyledim bunu. Çok garip bir cevap verdi bana. "Hayatın kendisi büyük bir ceza, ama Tanrı'ya şükür istediğimizden fazlasına katlanmak zorunda değiliz," dedi. Akşam, tıpkı evde yaptığımız gibi Noel yemeğimizi yedik, kabare şovuyla dans vardı, serpantinler, balonlarla süslüydü dans salonu, ilk defa insanlarla yakınlaştık. New York'a gezmeye

gelmiş Springfield'li (her neresiyse) yaşlı bir çift vardı, onlar da bizim gibi ilk kez görüyorlardı New York'u; tuhaf ama biz onlardan daha çok şey biliyorduk New York hakkında. Aslında düşünürseniz, Londra'da yaşayan o Karayipli zenciler de hayatı boyunca Bradcaster'da yaşamış bir İngilizden daha iyi tanırlar Londra'yı. Sırf o ülkenin yurttaşı olmak, kendi ülkenizi bir yabancıdan daha iyi tanımanızı gerektirmez. Tuhaf bir şey aslında. Her neyse, bu yaşlı çift, yani Mr. ve Mrs. Murdoch (adam emlakçıymış) sayesinde ilk kez Amerika'da rahat hissettik kendimizi, kısa sürede onlarla gülüşüp şakalaşmaya başladık. Birtakım genç insanlarla da gülüp şakalaştık, herkes biraz sarhoştu; oldukça yakışıklı birçok genç erkekle de dans ettim. Daha geç bir saatte Howard'la ben biraz rock-and-roll yaptık, bir süre sonra dansımız gösteriye dönüştü, çünkü daha önce de söylediğim gibi ikimiz de iyi dans ederdik, herkes pisti boşaltıp bizi seyretti, sonra heyecanla alkışladılar. Gerçekten iyi vakit geçirdik.

Böylece, hiç de beklediğim gibi yalnızlık, yabancılık duymadan Noel'i geçirip Amerika'dan ayrılmaya hazırlandık, Howard "Batı Hint Adaları'nda sıcak ve güneş bizi bekliyor," diyordu. Bu Batı Hint Adaları hep biraz belirsiz olmuştur kafamda, tam yerini bile çıkaramazdım. Güneye giderken uçakta haritaya baktım ve nerede olduklarını, bir de ne çok ada olduğunu görünce çok şaşırdım. Küba örneğin. Ben hep Küba'yı Afrika'da bilirdim. Biliyorum, büyük cehalet benimkisi, utanmam gerekir aslında, ama okulda pek coğrafya okumamıştık. Küba'nın başındaki Castro'nun adını duymuştum, ama o sakallı beyaz adamın Afrika'nın bu bölümünün başına geçtiğini ve o yüzden de Afrika'da bu kadar karışıklık olduğunu sanırdım hep. Onu Mr. Bobumba mı ne, o adamla karıştırıyordum herhalde; bu adamcağız da bir bakıyorsunuz Afrika'nın şu öbür bölümünün başında, sonra hapiste, sonra tekrar hapisten çıkıp başa geçmiş, insanlar da sürekli tezahürat yapıyor. Çok cahildim, ama çe-

kici olduğum için cehalet önemli değilmiş gibi gelirdi hep. Uçakta Howard'a dedim ki: "İngiltere'ye döndüğümüzde gece kurslarına katılacağım." Howard, "Artık çok geç, çok geç artık," dedi; haklıydı. Aslında öğrenme yaşım geçmişti. Ama suç bende değildi, yalan mı yani?

İki gün Miami'de, yani Florida'da, yani gene Amerika'da kaldık. Gerçekten harikaydı; pırıl pırıl güneş, soğuk içkilerin içinde şıkırdayan buzlar, ben hepsi birbirinden alımlı bikiniler içinde altın rengi kumlara uzanmış, kaslı gençlerin hayranlık dolu bakışlarını üzerimde topluyorum. Howard da onlardan aşağı kalmıyordu doğrusu, vücudunu geliştirmek için bir şey yapmadığından o kadar yapılı değildi ama olsun. Sonra Red'i düşündüm; soyunuk hali bir şeye benzemiyordu, bembeyazdı, kassızdı, ama yine de onu düşündüğümde kalbim küt küt atıyordu. Ne olduğu değil, neler yaptığı önemliydi. Bazen kadın olmak hiç hoşuma gitmiyor.

Her neyse fazla uzatmayayım, başka insanların ne kadar eğlendiğini okumak pek eğlenceli değildir aslında. Tatilimizin geri kalan kısmında para harcamaktan başka hiçbir şey yapmadık resmen. Bahama Adaları'nda şık bir otelde kaldık, bütün gün güneşlenip bronzlaştık; hatırladığım tek şey, romdan yapılan, uzun bardaklarda içilen içkinin içindeki buz sesi. Jamaika'ya da gittik, orada gerçek kalipsolar, bütün müzik aletlerinin eski gaz tenekelerinden yapıldığı orkestralar dinledik. Bazen alışveriş yapmaya çıktığımda bir vitrinde kendimi görüyor, bu gerçekten ben miyim diye şaşıyordum. Gördüğüm, filmlerdeki gibi, bronzlaşmış, beyaz keten giysiler içinde, güneş gözlüklü bir sarışın bombaydı. O bendim işte; bir türlü inanamıyordum. Güneşlenmek, denize girmek çok hoşuma gitti, sörf bile yaptım, etrafta hep zengin görünümlü, zengin kokulu insanlar vardı, parayı nereden buluyorlar diye merak ediyordu insan. 18 Ocak gelip çattığında hiç üzülmedim ama; soğuk İngiltere'ye, pis Bradcaster'a dönme ve anlatmaya çalıştığım bu hikâyenin devamını getirme zamanı gelmişti.

20

Hikâyenin bu bölümünü çok dikkatli anlatmam gerekiyor, çünkü anlatması kolay değil; olanları düşünmeye çalıştığımda aklım karmakarışık oluyor hâlâ. Ama tarihleri oldukça iyi hatırlıyorum, bu olanların gerçekten olduğunu gösteriyor bir yerde; hani insan günlük tutsa, günlüğe tarihleriyle kaydedebilir. 18 Ocak sabahı Kingston, Jamaika'dan ayrıldık ve ertesi sabah, daha doğrusu gece yarısı Londra'ya vardık. Ben yorgunluktan ölüyordum, ertesi gün, yani ayın 20'sinde, bütün gün yatmaktan başka bir şey istemiyordum, ama öğleden sonra biraz kendime geldim. Bu arada kaldığımız otel, eski şık otelimizdi. Londra'dan 20'sinde ayrıldık, doğum günüm ertesi gündü; akşam, son derece yanık ve zengin –biraz utandım halimizden– bir çift olarak Bradcaster'a vardık. İstasyondan taksiye bindik, benim gene elim ayağım titremeye başlamıştı, çünkü Redvers Glass bizim evde olacaktı. Tabii güvenilir bir adam olmayıp lavaboda kirli bulaşıkları bırakarak çekip gitmiş olması da mümkündü; ama şu Howard'ın ona verdiği iş vardı, ne işiyse, belki de işi bitirdiğinde Howard ona daha para verecekti. Taksi bizim sokağın köşesini döndüğünde resmen kalbimin atışlarını boğazımda hissediyordum; işte ev her zamanki haliyle karşımızdaydı: Çatıdaki TV anteni sapasağlam yerinde duruyordu, hatta bacadan duman bile çıkıyordu, demek ki evde biri vardı, bu

da Red'di. Howard bavullarımızı ön kapıya kadar şoföre taşıttı, parayı verdi, bir de dolgun bahşiş ekledi. Sonra kapıyı açtı, içeri girdik. Hol oldukça temiz ve düzenli görünüyordu, şaştım kaldım. Oturma odasından konuşmalar geliyordu, sonra mutfak kapısı birden açıldı ve sakallı bir genç çıktı dışarı. Kokusuna bakılırsa karamela pişiriyordu. Bizi görünce önce şaşırdı, sonra, "Ha, siz onlarsınız herhalde," dedi; saçma sapan bir laf. Sonra salona daldı, oturma odasına değil, salona; orada başka insanlar da vardı ama bu sakallı genç hemen kapıyı kapattı. Howard, suratı bir karış, "Neler dönüyor?" deyip oturma odasına girdi, ben de peşinden. Red oradaydı, onu görünce kalbim gene küt küt attı, oysa eskisinden daha çirkin görünüyordu; masanın başına oturmuş bir şeyler yazıyordu. Masanın öbür ucunda önünde daktilosu, bir başka genç vardı, biz içeri girerken dönüp bize baktığında fark ettim, gözlerinin altında mor halkalar vardı. "Ne bu?" dedi Howard. "Koloni mi kurdunuz?"

Redvers Glass gayet neşeli bir şekilde yerinden kalkarak, "Tam üstüne bastınız," dedi. "Koloni. Döndünüz demek. İkiniz de çok iyi görünüyorsunuz doğrusu. Ama üşümüşsünüz, hem de nasıl. Şöminenin yanına oturup ısının biraz." Sanki burası bizim değil, onun eviymiş gibi konuşuyordu, beni gene gülme tuttu.

"Bu insanlar kim?" dedi Howard. "Bunların hiçbirini evime çağırdığımı hatırlamıyorum. Söylesene, kim bunlar?" Daktilonun başındaki adam hiçbir şey söylemiyor, gözlerini dikmiş bakıyordu. Red dedi ki:

"Bu Higgins, taşra romancısı. Öteki odada, –stüdyo olarak kullanılıyor– taşra ressamı Bartram ve modeli bulunmaktalar."

"Modeli çıplak mı?" diye sormaktan kendimi alamadım.

"Gerçekten çok iyi görünüyorsunuz, çok da güzel," dedi Red bana. "Tatil size müthiş yaramış." Sonra, "Evet, çıplak,"

deyip ağzını kapatarak şirin şirin gülümsedi. Howard'a döndü sonra: "Bir taşra sanatçıları kolonisi kurmaya çalıştık. Yukarıda bir başka yazar, zavallı genç Crosby var, genellikle hasta. Banyoya yakın olmasında yarar var diye düşündük, o yüzden *banyoda* çalışıyor. Deneme yazarıdır, biliyorsunuz."

"Hayır bilmiyorum," dedi Howard. "Bilmek de istemiyorum. Şimdi hepiniz çıkın bu evden."

"Ama beni görevlendirdiniz," dedi Red. Bir tomar kâğıt aldı eline. "Bu kasvetli şiiri yazmakla görevlendirdiniz beni. Bitti, tam zamanında bitti, ama henüz daktiloya çekilmedi." Elindeki kâğıtları hışırdatarak salladı.

Daktilonun başındaki adam çok bayağı bir aksanla, "Şunu söylemek isterim ki," dedi, "bu ev çalışmalarımız açısından çok faydalı oldu."

"Çok memnun oldum," dedi Howard alayla. "Bir zahmet artık terk edin burayı." Red'e döndü: "Bugün döneceğimizi biliyordun; niçin çantanı toplayıp gitmeye hazırlanmadın, anlamıyorum."

"O bir dakikalık iş," dedi Red. "Hiçbirimizin fazla eşyası yok."

Howard ateş püskürerek bana döndü: "Git o insanları salondan kov."

"Bu bana düşmez ama, değil mi?" dedim. "Yani aile reisi ben değilim, yalan mı?"

"Salonumda çıplaklar!" dedi Howard. O zaman herhalde utanıyor diye düşündüm. Hâlâ kendi kendime kıkırdayarak salona gittim, bakalım ne olacak diye. Salonda o sakallı genç, iki sırası da yanan elektrik sobasının karşısına oturmuş, evde yapılmış karamela gibi bir şey yiyordu; yanında da çok esmer, pasaklı, baştan aşağı giyinik bir kız vardı, o da karamela yiyordu. Yerde sırtüstü uzanmış bir başka genç vardı, kollarını başının altında kavuşturmuş, bulutları seyreder gibi tavana bakıp sigara içiyordu. Ben içeri girince başını çevirip baktı, yerinden kalkmadan "Sen kimsin?" dedi.

"Ben bu evde oturuyorum," dedim. "Burası benim evim. Hepinizin hemen çıkıp gitmesi gerekiyor." Köşede bir şövaleyle üstünde bir resim vardı, galiba tamamlanmıştı, pek benim hoşlandığım türden resimlere benzemiyordu. Modern bir resim herhalde diye düşündüm.

"Hay Allah," dedi, genç, sakallı olanı, ağzı karamela doluydu, bir yandan da parmaklarını yalıyordu. "Ne güzel yerleşiyorduk tam da. Ne yapalım!" O kızla birlikte oturdukları kanepeden kalkıp esneyerek gerinmeye başladı. Kıza gelince, derin düşüncelere dalmış gibi gözlerini bana dikmiş bakıyordu sadece. Pek akıllı görünmedi bana. Oturma odasından bir gürültü geldi, bağırmalar, yere vurmalar, ben de oraya döndüm. Howard, Red ve öteki adam tartışıyorlardı. Howard, "Artık dış dünyayı istemiyorum; çıkın buradan, hepiniz, gebertirim yoksa sizi," diye bağırıyordu. Sonra öteki adamın –Red adı Higgins demişti galiba– daktilosunu kapıp –portatif bir daktiloydu– silah gibi kullanarak üzerlerine doğru salladı. Sonra bu daktilo için itişip kakışmaya başladılar. O Higgins denen adam, "Benim o, çek elini, namussuz herif diyordu. Red ikisini ayırmaya çalışıyor, "Sakin olun canım, kavgaya ne gerek var?" diyordu. Sonra bunlar itişirken daktilo yere düştü, hem de fena düştü. Higgins denen adam ağlamaya, küfretmeye başladı; daktilosu incinmiş bir hayvancağızmış gibi başına çöktü. Sonra bu Higgins öfkeden kudurmuş bir halde ayağa kalkıp TV'ye bir tekme savurdu, nedense TV kırılmadı. Ama bu sefer evimizde bir yabancının böyle laubali davranmasına ben de sinirlenip Higgins'e bir tokat attım. Sonra Higgins bana ağza alınmayacak bir küfür savurdu, Howard da üstüne atılıp yere devirerek yumruklamaya başladı adamı. Bu arada öbür odadakiler ne oluyor diye merak edip oturma odasına geldiler, ama Red "Çabuk çıkın dışarı," deyince gerisingeri fırladılar, ama ben bu arada o küçük esmer model midir nedir, onun saçını bir güzel çekmeyi ihmal etmedim. Keskin bir çığlık attı ama bir şey

yapmadan kaçtı. Howard'ın yere devirdiği Higgins yüzüstü yatarak inliyor, Howard'a "Orospu çocuğu," diyordu.

Red dedi ki: "Bu yaptığın hayvanlıktan başka bir şey değil."

"Hepinizden bıktım," dedi Howard. "Neyin hayvanlık olup neyin olmadığını öğretmeye kalkma bana. Tek istediğim, bir an önce şu kapıdan çıkıp gitmeniz." Bu arada, bunları söylerken hep soluk soluğaydı. "Yazdıklarının daktiloya çekilmesi filan önemli değil. Olduğu gibi kalsın. Çok teşekkür ederim." Howard bunu gerçekten teşekkür edermiş gibi söylemiyordu. "Herhalde üstüne para isteyeceksin, ücret gibi bir şey." Ceplerinden bir yığın sterlin, dolar çıkarıp hepsini masanın üzerine koydu. Higgins denen adam bu arada yerden kalkmış, afallamış bir ifadeyle paralara bakıyordu.

"Daktilomu kırdın, namussuz herif," dedi.

Bunun üzerine Howard, "Pekâlâ, yenisini alırsın," deyip masanın üzerine bir yığın beş sterlinlik bıraktı. "Yeter ki çıkıp gidin, başka bir şey istemiyorum. Beni karımla yalnız bırakın."

İkisinin bütün o paraları avuçladığını görünce, "Ah, Howard," dedim. Ve Red'e baktım, Red de bana baktı, anlayışlı, acıyarak. Sonra Red bana ancak uyarır gibi diyebileceğim bir bakış fırlattı, hiç anlayamadım. Red dedi ki:

"Tamam. Yukarı çıkıp birkaç parça eşyamı toplayayım. Higgins de kendininkileri toplasın."

"Ben de çıkıp yukarıda herşey yolunda mı bir bakayım," dedim. "Çarşafları değiştirmek gerekecek herhalde."

Higgins dudak bükerek, "Zahmet etme," dedi. "Biz gittikten sonra değiştirirsin. Eşyamı toplarken bir şey aşırmayayım diye tepemde gözcü istemiyorum."

Red neredeyse Higgins'i tekmeleyerek, "Öff, salak!" dedi.

Onların ardından ben de yukarı çıktım, gerçekten de etraf epey dağınıktı. Red ancak bana "Benimle gel. Buradan

çıkman lazım. O adama hiç güvenmiyorum. Çıldırmış o," diye fısıldamaya fırsat bulabildi.

"Kim, Howard mı?" diye fısıldadım. "Yok canım." Sonra Howard da yukarıya, banyoya çıktı. Banyoda da küçük bir kavga patladı, çünkü Crosby denen adam küvete sıcak suyu doldurmuş, çırılçıplak içine girip oturmuş, küvete enlemesine yerleştirdiği tahta parçası gibi bir şeyin üstünde bir şeyler yazıyordu. Kafamı kapıdan uzattığımda gördüğüm buydu. Yani biraz daha gürültü patırtı oldu; sonunda Howard herkesi kovdu, Red hâlâ bana o garip uyarılarını yapıyordu, ama ben hâlâ anlamıyordum. Ev biraz dağınıktı, ama çılgın partiler filan verilmiş gibi bir hali yoktu. İyi bir temizlik gerekiyordu, bir de çarşaflar kirliydi, o kadar. Howard'a dedim ki:

"Yarın evi iyice temizlemem gerekiyor."

"Yarın senin doğum günün," dedi Howard. "Doğum gününde iş yapmayacaksın. Aslında bir daha hiç iş yapmayacaksın."

"Neredeyse unutuyordum," dedim, Howard'la birlikte yatağın çarşafını değiştirirken; yatakta üç kişi yatılmış gibiydi. "Doğum günü hediyem ne?" Aslında laf olsun diye soruyordum, bir şey istediğim yoktu. Howard dedi ki:

"Dünyanın en güzel hediyesi. Göreceksin bak." Öyle sevecen gülümsüyordu ki.

21

Tuhaf şey, mutfak oldukça temizdi; yalnız iki tencere yanmış, naylon tencere fırçası kullanılmaz hale gelmişti. Kiler tahminimin tersine boş değildi; hiç almadığımdan emin olduğum konserveler vardı, Körili Dana Eti ve Pilav, Kremalı ve Pirinçli Puding gibi, evimizde kalanlardan biri pirince pek düşkündü herhalde. Sonra mutfaktaki küçük masanın, tencerelerin durduğu rafın altında, duvara dayalı masanın üzerinde bakkal faturaları gördüm; bizim adımıza bakkaldan bir yığın şey alınmış ve parası henüz ödenmemişti. Bundan sonra da ödemezlerdi artık. Çok çirkin bir numara, diye düşündüm. Bir bakıma da sevinmiştim, çünkü Redvers Glass'ten soğutmuştu beni, bu da iyiydi; çünkü artık dünyayı biraz görüp tanımış, pek de matah olmadığını anlamıştım, Howard'la namuslu, sakin bir hayat yaşamak üzere evime dönmüştüm. Üstelik ertesi gün doğum günümdü. Daha önce Howard'la geçirdiğim doğum günlerimi hatırladım; Howard ne kadar tatlıydı, doğum günümü asla unutmaz, parasız günlerimizde bile beni ne kadar sevdiğini, düşündüğünü gösteren bir şeyler alırdı. Şimdi de dünyanın en güzel hediyesini vereceğini söylüyordu. Bu fiziksel şeyi durdurmak için gerçekten uğraşmalıyım, diye düşündüm. Howard pek seksi olmasa da, yani bir kadını acıdan ve zevkten ölmek isteyecek kadar heyecanlandıracak bir erkek olmasa da çok

tatlıydı. Seks hayatta her şey demek değildi, yalan mı? Hayır, sanmıyorum.

Howard salondaydı, halının üzerindeki boya tüplerine filan söylenip küfrediyordu. Sonra, "Boş ver, boş ver," deyip oturma odasına geçtiğini işittim. Şömine harıl harıl yanıyordu, çocukların hakkını yememek gerek. Haftalarca, aylarca hanımefendilik yaptıktan sonra kendimize bir şeyler pişirmek benim için büyük zevkti; o yediğimiz yabancı pisliklerinden sonra güzel bir İngiliz yemeği hazırladım, spagettiyle kızarmış ekmek. Çok koyu koca bir demlik de çay yaptım. Sofrayı kurup yemeği getirdikten sonra Howard'a, "Evde olmak ne güzel, değil mi?" dedim, ama Howard hâlâ bir kâğıt parçasına bir şeyler karalıyor, kaşlarını çatmış birtakım listeleri inceliyordu. "Hadi sevgilim, çayın soğuyor," dedim. Bunun üzerine gelip sofraya oturdu.

"Bir hesap yaptım," dedi Howard. "Hesabıma göre hâlâ elli beş bin sterline yakın paramız var."

"Harika, değil mi?" deyip çatalımla ekmeğimin üzerine spagetti koydum. Bir süredir aklımda bir şey vardı, ama ilk kez söylüyordum. Dedim ki: "Burada toplu konutta oturacağımıza niçin kendimize bir ev almıyoruz? Bradcaster'ın hemen dışında çok güzel bir ev alabiliriz. Shawwell kır gibi bir yer." Ama Howard gene sürprizlerinden birini patlattı:

"Artık paraya ihtiyacımız olmayacak. Kocaman bir evimiz olacak, hem de bedava."

"Nerede?" dedim. "Howard, benimle biraz daha açık konuşsan çok memnun olurum. Bir ödül daha kazandın da söylemiyor musun yoksa? İnsan karısından hiçbir şeyi gizlememeli bence. Bir yığın şeyi benden gizliyorsun. Şu Red'e verdiğin iş mi nedir, o da var. Madem o biliyor, ben niye bilmeyecekmişim?"

"Red mi?" dedi kaşlarını çatarak.

"Redvers Glass işte."

"Ha. Onu çok yakında öğreneceksin." Gülümsedi. "Yarın doğum günün, bütün sırlar açığa çıkacak. Yarın her şeyi öğreneceksin. Gerçekten. Yarın öğrenilebilecek ne varsa hepsini öğreneceksin."

"Bilmece gibi konuşuyorsun," dedim. "Tencerede biraz daha spagetti var, ister misin?" Çok iştahla atıştırıyordu. Ama ağzı dolu olduğundan hayır anlamında başını salladı. "Peki," dedim,"parayı ne yapacaksın?" Lokmasını yuttuktan sonra cevap verdi:

"*Daily Window*'a göndermeyi düşünüyorum."

"Olamaz," dedim. Gerçekten dehşete düşmüştüm, ağzım açık Howard'a bakıyordum. "Bize hiç kalmayacak mı yani? Hepsini verecek misin, öylece? Yani kaldığımız yere dönüp aradaki her şeyi unutacak mıyız?" Eskisi gibi namuslu, sıradan bir hayat yaşamaya gönüllüydüm, şık otellerde önünde eğilinen bir hanımefendi filan olmak istemiyordum, ama kendi evimiz, kendi arabamız, buna benzer bir iki lüksümüz neden olmasın diye düşünüyordum. Howard'ın paranın hepsini gözünü kırpmadan vermek istemesi karşısında gerçekten dehşete düşmüştüm. Dedim ki: "Sen hep *Daily Window*'dan hoşlanmadığını söylemez miydin? Sen demez miydin hep yoz filan diye, zararlı filan diye? Hiç anlamıyorum."

"*Gerçekte* parayı onlar almayacak," dedi Howard. "Çeşitli hayır kuruluşlarına dağıtacaklar. Kılavuz Köpekler, Açlıktan Ölen Çinli Çocuklar, Kanser Araştırma Fonu gibi yerlere. Aynı zamanda da şu Redvers Glass'in yazdığı şeyi yayımlayabilirler belki. Aslında biraz uzun. Belki bazı bölümlerini yayımlarlar." O şiir mi neyse artık, onun yazılı olduğunu tahmin ettiğim birtakım kâğıtlar çıkardı cebinden ve kaşlarını çatıp okumaya başladı. Çok sinirlendim, dedim ki:

"Ne olup bittiğini bilmemekten sıkıldım artık ama. Hiçbir şey anlatmıyorsun bana. Bana karın gibi, eşin, arkadaşın gibi davranmıyorsun. Her şeyi sır gibi benden saklıyorsun. Bıktım usandım artık. Anladın mı? Bıktım usandım." Sonra biraz ağladım. Howard bana yaklaştı.

"Üzülme," dedi, "göreceksin, hepsi düzelecek. Seni seviyorum, çok seviyorum, mutsuz olmanı istemiyorum; ama hayatımızı birimizin idare etmesi gerek, benim idare etmem daha iyi bence. Haydi ağlama." Gözyaşımla ıslanan yanaklarımı öptü, çok şirindi. "Gel şu sandalyeye," dedi, "kucağıma otur." Sonra sandalyeye oturdu, ben de dizlerine oturdum; çok yumuşak, çok dikkatli bir tonda bana bazı düşüncelerinden söz etti. "Bak," dedi, "önemli olan, paranın neler alabileceğini anlamaktı. Adamın biri dünyanın durumunu kendimize dert edersek çıldıracağımızı, hayatımızı hoş geçirmeye çalışmamız gerektiğini söylemiş. Aynen böyle: Hayatı hoş geçirmek. Bu yüzden de bana en iyisi bir fırsat bulup elimize biraz para geçirmek, sonra da paranın hayatımızı hoş geçirmeye ne kadar yardımı olur diye bakmak gibi geldi. Aslında yapmak istediğim, parayla pek de fazla bir şey yapılamadığını, hayatı hoş geçirmenin filan da saçma olduğunu ikimize birden kanıtlamaktı bir anlamda. Çünkü dünya feci bir yer, günden güne de daha beter oluyor. İnsan ne kadar hoş yaşamaya çalışsa da, dünyanın boktan bir yer olduğunu ve üzerinde yaşamaya değmediğini gizleyemiyor. Elimizden geleni yapmadık mı biz? Çok kısa bir süre içinde harcayabileceğimiz kadar para harcadık, karşılığında ne elde ettik? Hiçbir şey aslında. Kötü kötü yiyecekler, karşında alay eden, ne kadar fazla bahşiş verirsen o kadar küçümseyen garsonlar. Biraz da seyahat ettik, ama nereye gidersen git, dünya aynı dünya. Kışın ortasında güneş satın aldık, ama yaza kadar beklesek –ki bu da bu işin normal yoludur– ona da gerek yoktu. Bir de doğru düzgün giysiler falan. Kabul etmelisin ki her şeyin en iyisini tattık."

"Evet, tabii," dedim, doğruydu dediği, her şeyin en iyisini tatmıştık.

"Yani," dedi Howard, "hiçbir eksiğimiz yoktu, paranın satın alamayacağı şeyler dışında."

"Ama," dedim, "aşkı da tattık, çok hem de."

"Aşktan söz etmiyordum," dedi, gerçekten aşkı *tattığımızı* ve bundan mutluluk duyduğunu belirtmek için gülümsedi. "Bilgi, felsefe, müzik gibi şeylerden söz ediyordum. Bizden önce yaşamış büyük insanlara saygı göstermekten, bizim yaptığımız gibi mezarlarına tükürmemekten söz ediyordum. O yarışma gibi yani." Söylediklerini biraz anlıyordum ama, hepsini değil. Çok garip bir şey hissettim, bunu belki de yalnızca kadınlar anlayabilir, üstelik onlar da tam anlayamaz; birdenbire, bir çocuğum olmasını çok fazla istedim. Sanki bütün vücudum kendime ait bir çocuk yapmak isteğiyle, çok güçlü bir istekle doldu. Çok garip bir duyguydu, ama Howard'a hiç söz etmedim bundan. Howard dedi ki: "Artık çok geç. Bazı şeyler var ki, asla yaşayamazdım, biliyorum; Einstein, Bertrand Russell falan gibi insanları kavrayabilmek örneğin, Oxford ya da Cambridge'de eğitim görmek gibi. Beethoven, Bach filan gibi büyük bestecileri gerçekten anlamak, sevmek gibi. Kitapları da. Oysa benim tek sahip olduğum, fotoğraf makinesi beynim; kafatasımın içine bir makine yerleştirilmiş sanki, alay eder gibi." Howard ağlayacakmış gibiydi. Başını okşayarak dedim ki:

"Ama sevgilim, üzülecek bir şey yok ki. Bütün bu söylediğin şeylere sahip olmadık belki, eğitim filan gibi şeylere, ama güzel yaşadık, paranın neyi satın alıp neyi alamadığını da gördük. Ayrıca dünyada bir yığın iyi şey de var aslında. Yani kuşların cıvıltısı, güneş, çiçekler, değil mi? Sonra biz varız, aşk var, değil mi? Bence bir yığın iyi şey de var. Üstelik daha genciz, önümüzde koca bir hayat var." Başını okşamaya devam ediyordum. Howard dedi ki:

"Ne demek istediğimi tam olarak anlatmak çok zor. Yalnız ikimizden, geberip gitmeden önce hayatın bir parça tadını çıkarmaktan söz etmiyorum. Anlatmak istediğim, bir tür ihanet. İhanet eden biziz. O eskiden yaşamış insanların düşündükleri, kurmaya çalıştıkları dünyaya ihanet ettik.

Onların çabalarını boşa çıkardık, sen de, ben de, herkes de. Ne demek istediğimi anlıyor musun?"

"Hayır," dedim, gerçekten de anlamıyordum.

"Pekâlâ, kalsın," dedi yorulmuşçasına.

"Hadi yatalım," dedim. "Yıkanıp yatağa bir sıcak su torbası koyayım, sonra da yatarız. Tamam mı?" Aklımdan geçeni anlasın diye de sıkıca sarıldım.

Bütün tatil boyunca ayrı yataklarda yatmıştık. Çift kişilik bir yatakta birlikte yatmayalı yıllar olmuştu sanki; çift kişilik yatak gibisi var mıdır? Sevişmemizin ortasında aşağıdaki sokak kapısına güm güm vurulduğunu işittik. "Aldırma," dedim. Howard da aldırmıyordu zaten. Aşağıdan gürültüler geliyordu. Kapıdaki Redvers Glass'ti. Bağırıyordu:

"Açın kapıyı. İzin verin sizinle konuşayım. Yapmayın. Lütfen yapmayın. Açın kapıyı." Howard'ın Red'den anahtarı aldığı iyi olmuştu, yoksa içeri dalıp doğru yukarıya, yatak odasına çıkması olmayacak iş değildi. Hiç utanma yoktu bu adamda. Howard'la ben bu bağırmaları durduracak durumda değildik; o duruma geldiğimizde de Redvers Glass gitmişti. Sarhoştu besbelli, komşular kapa çeneni dediler, o da çekti gitti.

22

Howard benden epeyce önce uyanmıştı anlaşılan; çünkü gözlerimi açtığımda dirsekleri üzerinde doğrulup bana eğilmiş, gözlerinin içi gülerek bakıyordu, ben uyanıp da gözlerimi etrafta mahmur mahmur gezdirirken alnıma hafif bir öpücük kondurup "Doğum günün kutlu olsun sevgilim," dedi.

"Aaa," dedim. Sahi, doğum günümdü. Doğum günlerimde korkacak ya da üzülecek kadar yaşlanmamıştım, daha çok vardı o zamana, ama bir yıl daha geçmişti, yıllar hep geçip gidiyordu. Howard dedi ki:

"Sen yat, ben aşağı inip çay koyarım." Yataktan kalkıp Noel hediyesi olarak New York'tan ona aldığım güzel sabahlığı giydi ve aşağı indi. Çok tatlı davranıyordu, çayla birlikte ne hediyeler getirecek diye merak ettim. Ama büyük, özel bir hediye gibi bir şeyler söylemişti. Çayla birlikte yukarı çıkıp beni uyandırdığında –tekrar dalmıştım– bir fincan çayla birkaç doğum günü kartından başka bir şey yoktu elinde; kartların biri annemle babamdan, biri Myrtle'dan, biri de Sussex, St. Leonards'daki teyzemdendi. Teyzem kart göndermeyi hiç ihmal etmezdi, ama bir hediye gönderdiği de olmamıştı hiç. Howard, kendi hediyesi ortalıkta görünmediği için biraz hayal kırıklığına uğradığımı fark etti. Ne derlerse desinler, *aslında* önemli olan düşünmektir sahiden,

bir kadının isteyebileceği her şeye sahip olmam önemli değildi. Her neyse, Howard gülümseyerek, "Daha sonra," dedi. "Öğleden sonra. Bekle. Sabret." Kahvaltıyı hazırlayacağını, her şey hazır olunca beni çağıracağını söyledi. Ben esneyip gerinirken aşağıdan cızırdayan yağın sesi, Howard sofrayı kurarken tabak çatal sesleri geliyordu. Şunu açıklamam gerekir: Oturma odamızdaki şömine bütün gece yanardı; eğer geceden güzelce yakılmışsa sabah yapılacak tek şey topuzları döndürerek ateşi canlandırmak ve alttaki büyük tepsiye toplanan külü dökmekti. Howard'ın aynı anda hem bu işi yapmaya hem de kahvaltıyı hazırlamaya çalıştığını duyuyordum, güldüm biraz. Tembel tembel yatakta dönüp kolumu aşağı sarkıtınca elim yatağın altında kâğıt gibi bir şeye dokundu. Kâğıdı alıp baktım. Çok kötü bir daktilo yazısıydı, bir hikâyenin bir parçası gibi bir şeydi. Okudum:

"Benim hayatım böyle geçmeyecekti, bu konuda kararlıydım. Babam bana madende geçen eski günleri, sağlıksız koşulları, her gün ölme tehlikesini, patronun kırbacını anlatırdı. Yapılı bir vücudu vardı, kömür tozuyla rengi değişmiş derisinin altından kasları erkekçe kuvvetini belli ederdi, eski zaman erdemlerine sahipti, tek kötü alışkanlığı, ücret aldıkları gün dostlarıyla içtiği içkiydi, o da aslında bir çeşit ayin gibiydi. Ama benim hayatım öyle geçmeyecekti. Artık madenler el değiştirmişti. Lord Bok'la Sir Bokhouse Haltworthy'nin kurnaz, açgözlü bakışlarının yerini Kömür Kuruluşu'nun boş yumurta suratı almıştı, artık kömür madenlerinin duşları, önlerinde park edilmiş Prefectler, Zodiaclar vardı, ama bunlar beni kandıramazdı. Ben her şeyin en iyisini istiyordum, bunu da geniş omuzlu, kaslı, sırtı ve göğsü sabit kömür tozu tabakasından bir deriyle kaplı bir dünya işçisi olarak elde edemezdim. Her şeyin en iyisini istiyordum... giysi, araba, kadın. Ben her şeyin en..."

Bu kadardı. Şu Higgins yazmış olmalı bunları diye düşündüm, bir gün önce aşağıdaki odada Red dik dik Howard'a

bakarken Higgins'in kırık daktilosunun başına çökmüş ağlarkenki hali geldi gözümün önüne. O zaman Red'in yatakta yanımda olmasını istedim birden, çok istedim, kendime sinir oldum. Erkek olsam *şehvet* derdim bu isteğime. Howard'ın kahvaltı hazır diye seslenmesi beni rahatlattı. Yatak periliymiş gibi fırladım dışarı, sıcacık, kürklü, muhteşem yeni sabahlığıma bürünüp sıcak ayaklarımı vizon terliklerime soktum. Sonra aşağı indim, hâlâ Howard'ın şaka etmiş olduğunu, aşağıda masanın üzerinde güzel bir hediyenin beni beklediğini umuyordum. Ama öyle bir şey yoktu. Masanın üzerinde sadece beykınlı yumurta vardı, üstelik benim yumurtam biraz fazla pişmiş, katılaşmıştı. Neyse, elinden geleni yapmış, diye düşündüm. Biraz kırgın olduğumu Howard fark etmedi sanırım, çünkü kahvaltısını ederken bir yandan da *Daily Window*'u okuyordu. Neyse, sırf Howard'a nispet olsun diye, biraz da iştahım olmadığından tabağıma pek dokunmadım, dirseklerimi masaya dayayıp kocaman fincanı iki elimle tutarak çay içtim. Howard dedi ki:

"Hep aynı haberler. Seller yüzünden on bin kişi evsiz kalmış, ama ön sayfa Doncaster'da sahneden düşen genç pop şarkıcısının haberleriyle dolu. Her günkünden farksız bir gün."

"Niye ki, bugün özel bir şey mi var?" dedim alaylı, dudak bükerek.

"Bugün çok özel bir gün," dedi Howard. "Senin sandığından çok daha özel." Gerçekten bir şeytanlık düşünüyormuşçasına, çocuk gibi gülümsedi, içimde küslük kalmadı aslında, ama surat asmaya devam edecektim, kararlıydım. "Sen giyindikten sonra," dedi Howard, "ben de giyineceğim ve sırlardan birini açıklayacağım."

"Hangisini?"

"Şu Glass'in benim için yaptığı iş." Tabii bu merakımı uyandırdı, kalkıp bulaşıkları yıkadım, sonra da yukarı çıkıp yatağı topladım, giyindim. Howard da tıraş olup giyin-

di, sonra birlikte aşağı indik. Bütün bunlar biraz tuhaf bir duygu veriyordu bana, sanki bir vasiyetname okunacakmış filan gibi, epeyce heyecanlıydım. Oturma odasında çıtır çıtır yanan şöminenin karşısına oturup birer sigara yaktık, sonra Howard elindeki kâğıtları düzeltti. "Çok iyi yazmış gerçekten," dedi, "ama anlayamadığım bazı bölümleri var. Başlayayım mı okumaya?" Tamam deyip dinlemeye hazırlandım. Okuduğu şuydu:

İkimiz de bu dünyanın bize
Layık olmadığını düşünüyor değildik, asla.
Düşüncesiz kafamızdan böyle bir düşünce geçmemişti hiç.
Ne var ki bir umutsuzluk içindeydik,
Bir hastalığa yakalanmıştık sanki, yaşamakla
İyileşmeyecek, hatta kötüleşecek bir hastalık. Başlangıçta
Birtakım sevgiler besledik, daha doğrusu sevgi istekleri,
Herkes gibi; İngiliz olmak, İngiltere'yi sevmek isteği gibi.
Ama İngiltere'nin alaylı, dudak büken, sırıtan eşkıyaların
Eline teslim edildiğini gördük,
Amerika'nın solgun bir uydusu
Olduğunu gördük İngiltere'nin, dilimizin kirletildiğini,
Hilekârların ağzına sakız olduğunu gördük.
Büyüklerimizin mezarlarının kazılıp başlarıyla
Futbol oynandığını gördük. Kötülüğün
Kaymak gibi el üstünde tutulup fahişelerin
Memeleri yeterince büyükse göklere çıkarıldığını gördük.
Yazıklar olsun İngiltere'ye. İngiltere, daha fazla
Kirletildiğini durup seyretmek istemiyoruz...

"Bu eğer şiirse, o laf şiire yakışmaz," dedim.

"Hangi laf?" dedi Howard.

"O terbiyesiz kelime," dedim. "Hangisini dediğimi biliyorsun. Hiç yakışmıyor." Ama Howard aldırmayıp okumaya devam etti:

Hepimiz geçmişe ihanet ettik. Atalarımızın
Rüyasını yıktık. Bakın bize, şu halimize:
Titreyerek bekliyoruz bomba patlasın diye,
Sonuncu bomba, ama onurlu bir bekleyiş değil, ne yazık!
Sivri pabuçlu maymunlar gibi sırıtarak, sırıtarak
Sosyal Sigorta dişlerimizle, beylik moda şarkılara
Parmaklarımızı şaklatıp tempo tutarak bekliyoruz
Ölümün gelip bizi almasını; seçeneği reddediyoruz.
Çünkü artık seçenek yok gibi. Ama en azından iki kişiye
Güneş gibi parladı seçenek, soğukkanlı ölüm pırıltısıyla
Bundan kurtulmak daha iyi biftek ve böbrek
Biftek böbrekle tanışır ve dansa kaldırır
TAK TAK
Orkestra başlar a-bir-ki-üç
Biftek böbrek karışık olsun öyleyse, ayrıca
Patates de haşlayabilirim, ikinci bir
Sebzeye gerek yok
TAK TAK TAK

Sıçrayarak uyandım. Howard şiiri okurken uyuklamış olmalıyım. Bana pek sıkıcı gelmişti bu şiir, ne vezni vardı ne kafiyesi, uyuyakalmışım. Sonra kapının çalındığını fark ettim, Howard kalkmış, bakmaya gidiyordu. Üç kişinin sesi geliyordu, ikincisi Redvers Glass'ti. Ne oluyor diye bakmaya hole çıktım, hırkama iyice sarındım, holden soğuk bir rüzgâr geliyordu. Howard diyordu ki:

"Saçmalığın dik âlâsı." Baktım, Red yanında bir de polis getirmiş, geçen sefer tam tersi olmuştu, polis Red'i getirmişti, üstelik aynı polisti. Seslendim:

"İçeriye alsana. Ne oluyormuş, anlayalım."

Howard bana dönerek, "Tehlikeli, saçma sapan şeyler bunlar," dedi. "Pekâlâ, gelin bakalım." Red çok öfkeli, çok heyecanlı bir halde içeri girdi, polis de ardından girdi, ne olduğunu merak ediyormuş gibi görünüyordu. Benim gibi yani.

"Bak," dedi Red bana, "buradan çıkmalısın. Tehlikedesin. Seni öldürmeye çalışıyor."

"Kim?" dedim.

"O. Kocan. Önce seni öldürecek, sonra da kendini. Biliyorum. O şiirde yazılı. Şiiri bitirene kadar uyanamadım. Ama şimdi anladım, eminim."

Bütün bunlara bayağı şaşırarak, "Neden öldürecekmiş beni?" dedim.

"Boş ver şimdi. Buradan çıkıp gitmelisin."

Howard en sert ses tonuyla, "Buna izin verecek değilim, memur bey," dedi. "Bu adam çok ciddi bir suçlama yapıyor; siz de çok iyi biliyorsunuz ki bu genç adama para yardımı yaptım, onu misafir ettim, körkütük sarhoş bir haldeyken kendiniz getirmiştiniz onu buraya; bu tür bir davranışa izin veremem."

Polis olanlardan hiç de memnun değildi. "Burada her şey yolunda gözüküyor," dedi. "Kimsenin kimseyi öldürdüğü yok. Mesele büyümeden gitsen iyi olacak delikanlı."

"Doğru söylüyorum," diye bağırdı Red. "Şiirde hepsi yazıyor."

"Ha, şiir," dedi polis. "Hadi bakalım delikanlı, sen benle karakola bir geliver. Koyu, güzel bir kahve seni kendine getirir."

"Bakın memur bey," diye gülümsedi Howard, "karısını öldürecek birine benziyor muyum ben?" Kolunu omzuma doladı.

"Evet," dedim, "karısını öldürecek bir adama benziyor mu?" Gerçekten de Red'in hafif çatlak olduğunu düşünüyordum, onunla çok derin bir ilişkiye girmediğime memnundum. "Howard karıncayı bile incitmez," dedim, "Değil mi sevgilim?" O şiir de tam bir hayal kırıklığıydı. Mister Redvers Glass'in yazdığı şiirler böyleyse, biraz değil epeyce kaçık olmalıydı.

"Sizi uyarıyorum," dedi Red. "Tekrar geleceğim. Elimi kolumu bağlayıp cinayet işlenmesini seyredecek değilim. Hâlâ bir parça namusumuz var."

"Hadi gel evlat," dedi polis. "Buraya dadanıp insanları rahatsız etmene izin veremeyiz." Red'i ceketinden yakalamaya yeltendi.

"Pekâlâ," dedi Howard. "Şikâyetçi olmayacağım." Aslında olamazdı zaten, değil mi? "Tek istediğim, artık rahatsız edilmemek."

"Umurumda değil!" diye bağırdı Redvers Glass. "Burada bir dümen dönüyor, hoşuma gitmiyor benim."

"Senin beğenip beğenmemenle uğraşamayız," dedi polis, iyice yüz göz olmuştu. "Hadi yürü." Red'i neredeyse havalandırıp dışarı sürükledi, bu arada Red durmadan karşı çıkıyordu. Howard'a dedim ki:

"Ne demek istiyordu? Beni öldüreceğini filan nereden çıkardı?"

"Biraz salak bu çocuk," dedi Howard, "iyi şair, ama salak."

"Bence şair falan değil," dedim. "Yazdıklarından hiçbir şey anlamadım. Saçma sapan bir şey bence."

Howard sokakta bağıra çağıra zorla götürülen Redvers Glass'in ardından baktı. Bir yığın insan daha vardı seyreden, günlerden cumartesiydi, komşuların çoğu evdeydi. Sonra ön kapıyı kapayıp yanıma geldi.

"Bana güveniyorsun, değil mi?" dedi. "Her konuda?"

"Tabii güveniyorum," dedim.

"Bütün varlığınla mı?"

"Tabii ki," dedim.

"Benimle birlikte olmak da istiyorsun, değil mi? Sonsuza kadar birlikte olalım istiyorsun değil mi?"

"Tabii istiyorum. Redvers Glass'in söylediklerine inanmak aklımın ucundan bile geçmez. Sana güveniyorum, seni

seviyorum." Bunları gerçekten hissediyordum. Red'i istemenin aptallık olduğunu anlamıştım. Biraz flörtün zararı yoktur, ama evliliği bozmamak koşuluyla. Evlilik çok ciddi bir şeydir.

"Mesele yok öyleyse," dedi Howard.

23

"Mesele yok öyleyse," dedi Howard. "Şimdi şu *Daily Window*'a göndereceğimiz çekle mektup işini halledelim, bir de Glass'in yazdığı şiiri."

"Ah, ne aptalsın Howard," dedim.

"Aptalım, öyle mi?" dedi Howard. "Aptal olup olmadığımı göreceksin." Hemen masaya oturup çek defterine bir şeyler yazmaya başladı. Biraz sinirlenip sırtımı döndüm. Sonra "Veren de Tanrı, alan da Tanrı," diye düşündüm. "Haydan gelen huya gider." Üstelik istediğim her şeyi de almıştım; şahane vizonum, mücevherlerim filan yukarıdaydı. Önemli olan şuydu: Daha üç ay önce sahip olduklarımızdan çok, çok fazlasına sahiptik ve paranın aslında mutluluk getirmediğini Howard bana kanıtlamıştı. Ayrıca Howard'ın bu hareketiyle yardım ettiği bütün sokak köpekleri, ağlayan çocuklar, acıyla kıvranan kanser, romatizma filan hastaları geliyordu gözümün önüne, Howard kahramanca yardım ediyordu hepsine. Böylece kendi kendime şarkılar mırıldanarak evin içinde biraz dolandım, toz aldım, salondaki boya tüplerini, yarım kalmış resmi kömür sandığına attım. Sonra ertesi günün öğle yemeği için ne hazırlasam diye düşündüm. Howard'a seslendim:

"Pazar öğlen ne yiyelim?"

"Ne olursa," dedi. "Konserve bir şey olabilir. Aç değilim."

Salak, dinlemiyordu bile. "Pekâlâ," diye düşündüm. "Madem bugün doğum günüm, yarın Howard Green Man'e yemeğe götürsün beni." Bundan sonra yemek filan pişirmeyeceksin diyen kendisiydi. Oturma odasına döndüğümde Howard büyük zarfı yalıyordu. Sonra dedi ki: "İşte, bu iş tamam. Şimdi şapkanı, paltonu giy, annenle babanı, ablan Myrtle'ı görmeye gidiyoruz."

"Neden Howard?" dedim. Canım ziyaret yapmak istemiyordu, hava soğuktu, sıcaktan yeni dönmüştük. Üstelik doğum günümdü, ziyareti benim değil, başkalarının *bana* yapması gerekirdi. Ama Howard dedi ki:

"İki aydır yoktuk, akrabalarını filan gidip bir görsek iyi olur. Bizi görmek istiyorlardır, ne kadar iyi görünüyorsunuz demek için, tatili anlatmamız için."

"Kıskanırlar," dedim. Tam Howard'lık işti bu. İstediği zaman öyle düşünceli olurdu ki. Sonra düşündüm, hâlâ hastanede olan teyzesini de görmeye gidelim demeyişine şaştım, ama yol *uzundu* gerçekten, belki bir ara kendi başına gidip görürdü teyzesini. Vizonumu giydim, dışarı çıktık; bir otobüse atlayıp annemlere gittik. Bizi görünce biraz şaşırdılar, ama çok sevindiler; cumartesi sabahı olduğu için annem biraz temizlik yapıyor, babam da radyoyu onarıyordu. Her şeyi anlatalım istediler, çok ilgilendiler. Onlar da iyi görünüyorlardı, Howard'ın parasıyla alınan buzdolabından memnundular. Yemeğe kalalım diye yalvardılar; azıcık haşlama var sadece, ama buyrun diyorlardı, daha doğrusu annem diyordu. Howard dedi ki:

"Sizin harika haşlamanızdan daha güzel bir yemek düşünemiyorum. Seyahatimiz sırasında yediğimiz bütün o bulamaçlardan sonra çok makbule geçecek."

Babam Woodbine marka sigarasını ağzından çıkarıp, "Bulamaç mı dedin?" dedi. "O yabancı ülkelerde bulamaç mı yediniz?"

"Lafın gelişi öyle söyledim," dedi Howard. "Aslında çöp demeliydim, yediklerimizin çoğu süslenip püslenmiş saçma sapan yemeklerdi, ödediğimizin yüzde biri kadar etmezdi."

"Howard,". dedim, "niye öyle söylüyorsun, Chicago'da State Caddesi'nin oradaki restoranda yediğimiz piliç çok lezzetliydi, hatırlamıyor musun?" Söylediğim çok komikti; kendimi böyle Chicago'da ne yedik filan diye konuşurken duymak güldürdü beni. Düşünsenize, koca Amerika'yı gezmiştik.

Babacığım, "Demek Philadelphia'ya gitmediniz," dedi. "Edith Teyze'nin kuzeni oraya yerleşti, siyaset adamı olmuş, çok başarılıymış. Gördün mü bak?" Gerçekten de haklıydı, Amerika'dan yabancı bir ülke diye söz ediyorduk, oysa Edith Teyze'nin (aslında Edith Teyze'yle kan bağımız yoktu, hısmımızdı) kuzeni gidip yerleşivermişti. Yabancı filan değildi yani. Ama bana sorarsanız artık yabancı ülke diye bir şey kalmadı. Mars yabancıdır, Satürn, Ay filan da öyle, ama yeryüzünde yabancı hiçbir yer yok. Biz de bunu kanıtladık bir bakıma.

Neyse, annemin o güzel haşlamasından yedik, babam da buzdolabına birkaç kutu bira atmış, onları içtik; ardından da dondurma yedik, aile boyu bir kutu dondurmayı paylaştık; çok güzeldi hepsi. Sonra Howard dedi ki: "Myrtle'la Michael'a da bir uğrayalım diyoruz."

"Michael evde yoktur," dedi babam, "bugün cumartesi. Son zamanlarda ateşli bir United taraftarı oldu, bugün maçları var. Ama Myrtle evdedir herhalde."

Vizonumu giyince annem elini üstünde gezdirip "Palton çok güzel," dedi. "Birkaç yüz sterline patlamış olmalı size." Zavallı annem. Sonra Howard babamla el sıkıştı, annemi şefkatle öptü, "Tanrı'ya emanet olun," dedi. Dedim ya, istediği zaman çok tatlı olurdu Howard. Kalkıp Myrtle'a gittik. Myrtle, Myrtle, sevgilisi *turtle*.* Biri bunu söyledi-

* *Turtle:* Kaplumbağa. (ç.n.)

ğinde Myrtle çok kızardı. Otobüsü biraz beklemek zorunda kaldık, hava da çok soğuktu, ama Bradcaster'da adım başı taksi bulunmaz. Zaten otobüse bindiğimizde, –epey de kalabalıktı– vizonumla daha çok gösteriş yapabildim, bir yığın insan şöyle tepeden tırnağa iyice süzdü beni.

Myrtle'la Michael Sunnyvale Caddesi'nde bir sitede, sosyal konutlarda oturuyorlardı; Myrtle'la Michael'ın bu daireyi nasıl gözlerinde büyüttüklerini, televizyondaki evlere benzesin diye nasıl uğraştıklarını görseniz acırdınız. Büyük bir salonu vardı, bir ucunda da yemek masasının olduğu bir girinti; salonun bir köşesi bar gibiydi, iki de taburesi vardı, marangoza yaptırmışlardı. Ama barda birkaç şişe tonikle Portekiz şarabından başka bir şey yoktu, yani çok acınası görünüyordu. Myrtle duvarlara şu moda kare raflardan taktırmış, üzerlerine yapma çiçekler, sarmaşıklar koymuştu. Kapıyı bize açtığında üstünde siyah tayt ve siyah kazak vardı, ama doğruyu söylemek gerekirse intihara kalkıştığı zamankinden çok daha iyi görünüyordu. Bizi gördüğüne çok şaşırdı, "Aaa, ne güzel, gelsenize," deyip radyo-pikabı kapattı, yeniyetmelerin dinlediği bir müzik çalıyordu, elektrogitarlar falan. Howard dedi ki:

"Uğrayıp seni bir görelim dedik, ne zamandır uzaktaydık."

"Evet," dedi Myrtle, "ne iyi ettiniz. Otursanıza. Paltonu çıkarsana Jan," dedi bana, gözleriyle vizonumu yalayıp yutuyordu sanki. Paltomu çıkarınca üzerine tuttu, çenesini kürke gömüp iki yana sallanarak nasıl duruyor diye baktı. "Muhteşem, değil mi?" dedi. "Ne kadar şanslısın Jan." Gerçekten içtenlikle konuşuyordu, sık sık takındığı o sinsi ya da kötücül tavrı yoktu. Ama Howard dedi ki:

"Bir gün senin olur Myrtle."

"Ne benim olur?" dedi Myrtle. "Bu palto mu?" Şaşkın bir ifadeyle Howard'a baktı.

Ben işi şakaya vurup, "Vasiyetimde kürkü sana bırakacağım," dedim hafif sırıtarak.

Howard ciddi ciddi, "Evet, öyle yap," dedi. "Şu anda söz ver, Myrtle'ın olsun kürk."

"Aman," dedi Myrtle, "ben ondan önce giderim, merak etme."

"O defasında neredeyse gidiyordun," dedi Howard. "Derler ki bu durumda ömrün uzarmış, örneğin gazeteler yanlışlıkla ölüm haberini verince. Sanırım Janet'tan uzun yaşayacaksın."

"Şu ölüm lafını bir yana bırakalım," dedi Myrtle. "Bir şey içelim. Durun bakayım, size tonik ya da bir kadeh güzel kırmızı şarap ikram edebilirim." Zavallı Myrtle. Aslında bir şişe cin filan getirmeliydik gelirken. İşte zengin olmak da böyle bir şey. İnsan zengin olunca başkalarının ihtiyaçlarını unutuyor, herkesi kendi gibi sanıyor, kılı kıpırdamadan bir şişe cin alabilirmiş gibi geliyor. Howard dedi ki:

"Sağ ol Myrtle, ama pek uzun oturmayacağız. Aslında Michael'la birlikte yarın çaya bize gelin demek için uğradık. Değil mi Janet?" Ben hiçbir şey demeden ağzım açık Howard'a bakıyordum, daha önce onları çaya çağırmak konusunda hiçbir şey söylememişti bana. Şimdi eve dönerken pasta filan almam gerekiyordu.

"Evet, bize çaya geliyorsunuz," demek zorunda kaldım. "Hem size tatili de anlatırız. Hollywood'u, Broadway'i, Bahamalar'ı."

"Çok teşekkürler," dedi Myrtle kibar kibar. "Şu bin sterlinle ne çok iş yaptınız," diye devam etti. "Yani nasıl becerdiniz anlamıyorum, bu kürk müthiş pahalı, değil mi?"

"At yarışı oynadım," dedi Howard ve dudaklarını sımsıkı kapadı.

"Öyle bir şey olduğunu tahmin etmiştim," dedi Myrtle. "*Sen* ne kurnazsın, sen."

"Hadi gidelim," dedi Howard ayağa kalkarak. Daha yeni gelmiştik, hemen kalkıyorduk. Myrtle vizonuma tekrar yiyecek gibi bakarak verdi, "Şahane bir şey, ah ne şanslısın," diyordu.

Çıktığımızda bana bir şey demeden şu çay davetini çıkardı diye Howard'ı azarladım; şimdi gidip jambon, dil, pasta, koca bir cevizli kek filan almak gerekiyordu. "Haksızlık ediyorsun," dedim. "Daha yeni döndük, üstelik bugün doğum günüm, kileri elden geçirmeye, ortalığı temizlemeye ne vaktim oldu ne de isteğim." Howard gülümseyerek, "Boş ver güzelim, aldırma," dedi. Bazen çileden çıkarıyordu beni. Ertesi gün çay partisi vereceksek Hastings Caddesi'ne gidip biraz alışveriş yapalım dediğimde de "Özel bir şey alma," dedi. "Evde ne varsa onu yerler."

Bu sefer gerçekten kızdım Howard'a, "Niye böyle şeyler yapıyorsun?" dedim. "Niye? Niye? Niye?"

"Ama," dedi Howard, "Myrtle aileden biri, değil mi? Bizde kaldığı sırada aileden biri gibiydi, istediği gibi girip çıkıyordu eve. Kapıya vurduğunu hiç gördün mü? Dosdoğru içeri dalar hep."

"Seninle başa çıkılmaz," dedim. "Seninle niye evlendiğime şaşıyorum bazen."

"Aldırma güzelim," dedi Howard, kolumu koluna geçirerek. "Bekle bak göreceksin, her şeyi yoluna sokacağım."

"Peki şu özel hediyeme ne oldu?" dedim. "Ne tuhaf bir doğum günü yaşatıyorsun bana."

"Çok az kaldı, sabret," dedi Howard, tam Cranmer Caddesi'nin köşesindeydik. "Aa, mektubu atmayı unuttum," dedi. Cebinden zarfı çıkarıp elli küsur bin sterlini gözünü kırpmadan köşedeki posta kutusuna atıverdi. Bazen Howard'a bir yumruk çakmak geliyordu içimden. Şöyle oturaklı bir yumruk hem de.

24

Eve döndüğümüzde ateşi harlandırdık, dışarıda donmuştuk, vizon filan kâr etmiyordu. Howard, "Otur," dedi. Ben de can atıyordum oturmaya zaten, o kadar soğuktu ki şöminenin içine bile oturabilirdim. Howard şöminenin öbür yanına oturup "Evet," dedi. "Bana her konuda güveniyor musun?"

"O çeki göndermenden söz ediyorsan..."

"Hayır, hayır, *her konuda,*" dedi Howard. "Her konuda güveniyor musun?" Neredeyse mahcup, şefkat dilenir gibi bir bakış vardı gözlerinde. Howard'ın Amerika'daki halini düşündüm, havaalanlarında, dolarlarla sentlerle tıkır tıkır işini görürken. "Tabii güveniyorum," dedim mecburen. Güveniyordum da herhalde.

"Güzel," dedi Howard, sanki bir yarışma sorusuna doğru cevap vermişim gibi. "Önemli olan birlikteliğimiz, dünyaya karşı ikimizin birleşmesi, el ele cehenneme bile gidebilmemiz, öyle değil mi?"

"Tabii, tabii, doğru," deyip kucağına oturdum. Howard bir yandan beni okşuyor, bir yandan da kolundaki saate bakıyordu. "Seni seviyorum," dedim. "Hayatımdaki tek erkeksin gerçekten." Kulağına bir öpücük kondurdum.

"Başkasıyla yaşamaktansa benimle ölmeyi tercih eder misin?" dedi Howard.

"Evet," dedim, ama hemen ekledim: "Sadece bir faraziye bu, bütün bu ölüm lafları canımı sıkıyor. Birlikte yaşayacağız. Daha genciz. Daha uzun bir ömür var önümüzde."

"Hayır," dedi Howard, çok alçak sesle, iğrenirmiş gibi. "Yolun sonuna geldik. En azından ben geldim. Daha fazlasını istemiyorum. Bu öğleden sonra zamanın ötesine geçeceğim. Birlikte olacaksak, senin de benimle birlikte geçmen gerekiyor. O parayı kazandığımda bugünü tarih olarak belirlemiştim. Hatırlaması kolay olsun diye senin doğum gününde karar kıldım. Doğum günü hediyeni almana çok az kaldı. Dünyanın en güzel hediyesi." Her tarafım buz kesiyordu, Howard'a iyice bir bakabilmek için kucağından kalkmak istedim, ama kıpırdayamıyordum. Dedim ki:

"Howard, iyi misin? Grip filan mı oluyorsun yoksa?" Bu tür bir çöküntü bazen griple olur, gerçi genellikle gribin sonuna doğru ortaya çıkar ya. Konuşurken sesim çok kısık çıkmıştı. Howard dedi ki:

"İyiyim. Fiziksel olarak gayet iyiyim. Bak dilime." Dilini çıkardı, köpek dili gibi tertemizdi. "Zihnim de sağlıklı. Son derece berrak. Uzun zaman önce her şeyi planladım. Yaklaşık bir saat sonra ya daha iyi bir dünyada olacağız ya da hiçlikte, ikisi aynı kapıya çıkar."

"Howard, ne kadar *ürkütücü* şeyler söylüyorsun!" dedim. Söylediklerini hâlâ kavramış değildim. Ama kucağından kalkmış, şöminenin önündeki halının üzerinde durmuş tepeden ona bakıyordum, canım sıkılmıştı bu söylediklerine.

"Berbat bir dünya bu sevgilim," dedi. "Ona fırsat tanıdık, büyük bir makineymişçesine içine paralar akıttık, karşılığında hiçbir şey vermedi. Etrafımızda her şey çürüyor, çöküyor. Dünya *böyle* giderse pek uzun yaşayamaz. Çok yakında işi biter."

"Bak şimdi, dünyanın berbat olduğunu söylüyorsun," dedim ellerim belimde. "Daha önce de söyledim, hâlâ da söylüyorum; berbat olan dünya değil, üstünde yaşayan in-

sanlar. Sen de bunu değiştiremezsin, hiçbir şey yapamazsın. Bu yüzden de katlanmak zorundasın. Ben katlanıyorum." Ben konuştuğum süre boyunca Howard ürkek ürkek bana bakıyordu, elleri yana sarkmıştı. "Ayrıca," dedim, "düşünürsen çok da kötü bir dünya değil. O sakallı adamların zamanındaki dünyadan daha iyi."

"Hangi adamlar?" dedi.

"O yarışmadaki adamlar, senin büyük ödülü kazandığın o eski yazarlar filan. O zamankinden daha iyi. Bir kere daha sağlıklı. O zamanki pis kokulu, mikroplu, daracık sokaklardan yok şimdi. Üstelik o zamanlarda banyo yapmazlarmış. Koca bir yıl boyunca hiç yıkanmazlarmış. Kraliçe Elizabeth gibi; bir kadın dergisinde okumuştum, banyo yaptığı sayılıymış. Kim bilir nasıl kokuyordu, koca yıl banyo yapmadan. Pis orospu, ne olacak."

"Söylediklerine dikkat et," dedi Howard, dehşete düşmüştü besbelli. "Söylediğin vatana ihanete girer."

"Öldü o," dedim. "Kraliçe Elizabeth öldü. Birincisi yani. Şimdi başımızdaki İkincisi, aralarında dünyalar kadar fark var. Biri tebeşirse öteki peynir. Bizimkisi sevimli, güzel, iyi bir anne, çok tatlı gülüşü var, günde dört kere banyo yapıyor deseler şaşmam; işte o kadar!" Kaptırmış gidiyordum.

"Boş ver bunları şimdi," dedi Howard, yorgun bir tavırla ağır ağır başını iki yana sallayarak. "Konudan uzaklaşıyorsun. Bak, mesele şu: Birilerinin dünyanın bu haline karşı çıkması şart; bunu yapan da biz olacağız."

"Amma saçma şey!" dedim. "Bırak karşı çıkmak için para alanlar karşı çıksın, milletvekilleri filan. Gazetelerde yazı yazanlar karşı çıksın. Aslında canın istiyorsa gazetelere çeşitli şeylere karşı çıkan yazılar da yazabilirsin. Ama neye karşı çıkmak istiyorsun ki?"

"Her şeye," dedi Howard. "Her şeye, her şeyin ve herkesin ucuzluğuna, bayağılığına, aptallığına, hayvanlığına, kötülüğüne. Aslında *Daily Window* çok güzel özetliyor her

şeyi. Gazeteyi almaya devam ettik, okudukça midem bulanıyordu, ama hayatımızın bir parçası oldu; şimdi de hayır işlerine harcamak üzere *Daily Window* alacak bu parayı, anlıyor musun? Bütün söylediklerim *Daily Window*'da var; kendini Amerikalı sanan, Amerikalı gibi yazan, oysa Bermondsey, Stoke-on-Trent gibi yerlerde doğup büyümüş adamlar. Amerikalılara karşı falan değilim, kendimiz de yüz yüze geldik onlarla; ama İngilizlerin sahte Amerikalılara dönüşmesini görmek istemiyorum. Yalnız bu da değil mesele. Eski değerlerimize tükürmemiz önemli olan. D. H. Lawrence diye bir yazar vardı, eski İngiltere'den yaşlı bir aslan gibi söz ediyordu; çocuklar parmaklıkların arasından sopalarla dürtüp duruyorlar aslanı, aslan da kükrüyor; uyuz, yaşlı bir aslan."

"O adam Lady Chatterley'yle ilgili bir kitap yazdı," dedim. "Aynı adamsa dediğin. Seksle dolu bir kitap, kitapta iki kişinin nasıl seks yaptığını açık açık anlatıyor. Geçen yıl Penguin'den çıktı."

Howard sözümü keserek, "Konuyu saptırıyorsun!" diye bağırdı. "Ben burada İngiltere'nin uyuz, maskara, insanların taşa tutması yüzünden ölmekte olan bir aslan olduğundan söz ediyorum. Senle ben daha fazla durup seyretmeyeceğiz bu durumu. İyice kötülemeden kurtulacağız biz."

Howard'ın nereye varmak istediğini hâlâ kavrayamıyordum, çünkü olanlar bir TV oyunu ya da film gibiydi. Yavaş yavaş fark ediyordum ki Howard galiba hafiften aklını oynatıyordu, uzun süre o fotoğraf makinesi beynini taşımış olmanın sonucuydu belki, şimdi çıkıyordu sonuçları ortaya; ama hâlâ gerçekmiş gibi göremiyordum; bana göre hâlâ TV'de seyrettiğim bir şeydi. "Peki," dedim, "istersen gene yurtdışına çıkıp uzun süre İngiltere'den uzak kalırız. Ama aptal gibi bütün parayı savurdun, yurtdışında iş bulamayız herhalde değil mi, yabancı dil bilmiyoruz ki."

Howard bunun üzerine biraz sarstı beni. "Hâlâ anlamıyorsun," dedi. "Tanıklık etmemiz gerek bizim, bir bakıma

kurban edeceğiz kendimizi. Karşı koymak amacıyla dünyayı terk ettiğimizi *Daily Window*'a ve bütün dünyaya göstermeliyiz. Bizim ölümümüz, paranın verebileceği her türlü fırsata sahip, ama başka hiçbir fırsat verilmemiş iki namuslu, sıradan insanın bu iğrenç, kokuşmuş dünyayı nasıl gördüklerini anlatacak. Ölüm yavrum, ölüm!" diye bağırdı. Dili dişlerine değdiğinde ön dişlerinden birinin düşmek üzere olduğunu fark ettim. "Ölümden söz ediyorum ben, eşsiz ölümden. Öleceğiz güzelim."

"Hayır," dedim, "hayır." Artık korkuyordum açıkça, kaçmaya çalıştım, omuzlarımı sıkıca tuttu. "Hayır, hayır," dedim.

"Evet," dedi Howard; bağırmıyordu ama vahşi bir şekilde konuşuyordu. "Öleceğiz yavrum, hem de bir saat içinde. Durumu kabullensen iyi olur, son dakikada pislik olsun istemezsin değil mi? Hep olduğu gibi aşk ve huzur olsun istiyoruz. Başta ve ortada olduğu gibi sonunda da sükûnet ve huzur istiyoruz."

Hâlâ kaçmaya çalışarak "Hayır," diye ağlıyordum. "Ölmek istemiyorum. Henüz ölmek istemiyorum, daha çok uzun zaman yaşamak istiyorum ben. Bırak beni, bırak beni, bırak beni."

"Kendi ağzınla da söyledin," dedi Howard, "önemli olan ikimizin birlikte olması; bunu söylediğini inkâr edemezsin. Hayatta birlikte olduğumuz gibi ölümde de birlikte olmamız gerekir, değil mi? Demek ki birlikte öleceğiz, fazla da oyalanmasak iyi olur. Hadi burada ateşin yanında soyunalım, üşümeden pijamalarımızı giyip rahat rahat yatağımıza girip ölelim."

Kendimi biraz geriye çekip duvarı yumruklamayı becerebildim, artık korkudan gözüm dönmüştü, duvara defalarca vurdum, ama kimse ilgilenmiyordu, "İmdat!" diye bağırdım. Sonra günlerden cumartesi olduğunu hatırladım; yan taraftaki komşular, Hodgkinson'lar cumartesi öğleden son-

raları hiç evde olmazlardı; adam futbol maçına, kadın da çocuklarla sinemaya giderdi, bir yararı yoktu bağırmanın. Arka kapıya kadar gidip kapıyı açabilsem ve "Adam öldürüyorlar!" diye bağırsam da bir şey değişmeyecekti, herkes bir yerlere gitmişti.

"Çırpınıp bağırmak boşuna," dedi Howard, çok üzgün ve hayal kırıklığına uğramış bir hali vardı. "Benimle ölmelisin, ikimiz birlikte ölmeliyiz, ama ben senin dediklerimi anlayacağını ve sessizce, olay çıkarmadan geleceğini ummuştum. Beni dediğin kadar seviyorsan lütfen sakin ol ve unutma ki ben senin kocanım, aile reisiyim ve benim dediğim olur. Anladın mı?"

"Ah Howard," diye ağladım. "İkimizin de ölmesini istemiyorum ben. Birlikte mutlu bir hayatımız olsun istiyorum, belki bir bebeğimiz de olur, onu iyi eğitiriz, yaşlanınca güzel güzel ölürüz." Hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. "Seni seviyorum," dedim, "onun için de senden ayrılmak istemiyorum. Evlilik yemininde 'Ölüm bizi ayırana dek' demiştik, her şey biter o zaman, ah Howard, Howard." Hıçkırıklarım yüreğimi parçalıyordu neredeyse, Howard beni yavaşça iskemleme oturttu, önümde diz çöktü, ama elleri hâlâ sıkıca kavrıyordu beni, kaçmayayım diye, hiç güvenmiyordu bana.

"Her şey bitmeyecek," dedi. "Bir başka dünya var muhtemelen, o öteki dünyada birlikte olacağız ikimiz, mutlu, sonsuza dek. Ölümden sonra başka bir dünya yoksa, o zaman da mezarımızda, birlikte, sonsuz bir uykuda huzura kavuşacağız." Herhalde bunları bana teselli olsun diye söylüyordu, ama ben daha da çok ağlıyordum. "Sakin ol, sakin ol," dedi. "Şu yarışmada bana ödül kazandıran eski yazarlar var ya, onlar her şeyi biliyordu, hepsi de ölümden sonra bir başka hayat, bir tür cennet olduğuna inanıyorlardı; sevgililer bu cennette sonsuza dek birlikte mutlu olabilir diye düşünüyorlardı."

Hıçkırarak, "Cehennem de var ama," dedim. "Hiç sönmeyen alevler ve işkence var, kendini öldürmek korkunç

bir şey, sonsuza dek ateşte yanıp cezalandırılmak var. Haksızlık bu!" diye bağırdım. "Bu cezaya katlanmak istemiyorum ben. Cehenneme gitmek istemiyorum, yaşamak istiyorum." Gözyaşları arasında şömineye baktım, biraz kömür atmak gerek diye düşündüm, sersem gibi. Howard hüzünle bana bakıyor, ölmek değil yaşamak istediğim için aklımı oynatmışım gibi üzgün üzgün gülümseyerek bir eliyle saçımı okşuyordu; öbür eliyle kaçmayayım diye beni tutuyordu. Dedi ki:

"Bak ne yapacağız. Pijamalarımızı buraya getirip yatma hazırlıklarımızı yapacağız, ölüm aslında bir tür uykudur; sonra sen yatacaksın, ben sana haplarını vereceğim. Haplarını aldıktan sonra yirmi dakika içinde çok uykun gelecek, uyuyakalacaksın. İşte bu kadar. Senin güzelce uyuduğundan emin olduktan sonra ben de haplarımı içip senin yanında uykuya dalacağım, belki de sana sarılmış olarak; işte ikimiz de böylece işi bitireceğiz."

"Hayır," dedim. "Hayır, hayır." Sonra da kadın olduğum için böyle bir durumda bile merakıma yenilip, "Ne hapı? Ne hapından söz ediyorsun?" dedim.

Howard bir eliyle hâlâ beni tutarak öbür elini pantolon cebine attı, bir şişe kahverengi hap çıkardı. "Bunlar işte," dedi. "Hatırlamadın mı?" Hatırlamıştım gerçekten. Dedim ki:

"Myrtle'ın aldığı haplar bunlar. Çalmışsın onları. Ta başından beri bu numarayı düşünmüştün, değil mi? Çok pis bir numara bence. Senin malın değil bunlar ayrıca. Myrtle'ın onlar. Senin değil, onları kullanamazsın."

"Myrtle'ın pekâlâ işine yaradılar," dedi Howard, "daha doğrusu sen karışmasan yarayacaklardı. Bu yüzden alıp sakladım. Çok iyi iş gördükleri için. Başka bir hap alsam o kadar etkili olmayabilirdi. Onun için bunları alıp sakladım. Sanırım otuzar tane alsak yeter. Myrtle yirmi tane filan içmişti."

"Haksızlık ediyorsun," dedim, "o benim ablam." Myrtle'a niçin haksızlık ediyormuş gibi geliyordu bana bilmiyorum. Sonra dedim ki: "Zaten yapamazsın. Bugün yapamazsın bu işi. Yarın Myrtle'ı çaya çağırdın." Zafer kazanmış gibiydim. Howard o hüzünlü gülümsemesiyle dedi ki:

"Ne yaptığımı biliyordum çağırırken. Ön kapı kilitli olmayacak Myrtle da hep aileden biri gibi içeri daldığına..."

"*Öyle* zaten," dedim. "Aileden biri *tabii*. Benim ailemden biri!"

"... göre yarın da bize seslenip içeri girecek, alt katta bulamayınca üst kata seslenecek, cevap alamayınca da yukarı çıkıp ikimizi yatakta görecek, 'Hadi bakalım tembeller,' diyecek. Sonra artık hiç uyanmayacağımızı anlayıp polis, doktor filan çağıracak, kısa bir süre sonra da mezarlarımızda olacağız, her şey bitmiş olacak."

"Myrtle'a yazık değil mi?" dedim. "Nasıl bir şok geçirecek! Peki her şeyin parasını kim ödeyecek? Cenaze, mezarlar, filan?" Sanki ölecek olanlar ikimiz değil de, başka iki insanmış gibi çıkışıyordum Howard'a.

"O işi hallettim," dedi Howard. "Bankada bütün masrafların ödenmesine yetecek para var, yaklaşık beş yüz sterlin. Mahsus çekmedim o parayı. Ayrıca kapıda süt şişeleriyle gazetelerin birikip bizim yukarıda çürümemiz gibi bir tehlike de yok. Her şey tıkır tıkır işleyecek. Hadi bakalım, artık hazırlansak iyi *olur*."

"Yapmayacağım bu işi," dedim. "Yapamam."

"Bak tatlım," dedi, "cici kızlar gibi haplarını yutup güzel güzel ölmezsen ne yapmak zorunda kalacağımı biliyorsun, değil mi? Seni kötü bir şekilde öldürmem gerekecek."

"Hayır, olamaz," dedim. O anda artık benim sevdiğim Howard olmaktan tamamen çıkmıştı. "Hayır."

"Silahım yok," dedi. "Sadece ateş süngüsü, çekiç, o yeni aldığım koca kerpeten gibi şeyler var. Böyle bir şey kullanmak istemem. Korkunç bir görüntü olur. Ayrıca sevdiğim

kızı böyle öldürmek çok acı verir bana. İnan seni seviyorum, her zaman da seveceğim, ebediyetin sonuna dek, ebediyetin sonundan söz edilebilirse tabii. Seni bir başka erkeğe bırakamam, dayanamam buna." Demek mesele bu, diye düşündüm, bencillik. "Birlikte ölmeliyiz," dedi. "Gel sevgiyle; şefkatle ölelim, olay çıkarmadan." Sonra oturma odasından hole sürükledi beni, merdivenlerden çeke çeke yukarı çıkardı. Sonra kendi pijamasını, benim geceliğimi, sabahlıklarımızı tek eliyle toparladı –öbürüyle beni tutuyordu– tekrar sürükleyerek şöminenin önüne götürdü. "İnsan ne kadar soğuk olduğunu ancak ateşin başından ayrılınca anlıyor," dedi.

25

Dediklerini yapmaktan başka çarem var mıydı ki? Şöminenin önünde soyunup geceliğimi giydim; sersem kafamdan abuk sabuk düşünceler geçiyordu. Kendimi yatakta ölü düşünüyor, çenem aşağı düşüp aptal görünmesem bari diyordum, saçlarımı da ölünce dağılmasınlar diye, kurdeleyle bağladım, hatta cesedim güzel olsun diye ruj bile sürdüm. Bunu hiç yaşamamış olan sizler gülebilirsiniz tabii, çekinmeyin; ama başınıza gelince görürsünüz. Aynada saçlarıma bakıp konuştum: "Güle güle altın saçlar. Artık toprağın altındaki kurtlardan başka kimse hayran olmayacak size." İster inanın, ister inanmayın, aynen bunları söyledim. Aklımdan geçen bir başka şey de, zamanla ilgili olarak hayatımın çok düzenli olduğuydu, çünkü doğumumdan günü gününe yirmi dört yıl sonra ölüyordum, pek az kimse için geçerli olan bir durum yani. Öyle küsurat ay, hafta, gün falan yoktu, bu da bilmem neden, hoşuma gidiyordu. Tabii bütün bu süre boyunca bir yandan da kaçmak, Howard'ın kafasına bir şey indirmek gibi planlar yapıyordum. Howard bu arada eliyle tutmasa da sürekli göz hapsinde tutuyordu beni. İkimiz de hazırlanınca bana yaklaştı, bakıp gülümsedi, ben de, "Eh, yukarı çıksak iyi olacak," dedim.

Howard "Peki," dedi. Ben önden gidiyormuş gibi yaptım. Hemen hole seğirtip deliler gibi "İmdat, imdat, imdat!"

diye bağırarak ön kapıya saldırdım, ama kilitliydi. Howard beni yakalayıp, "Aptal kız, hani anlaşmıştık, mesele çıkarmayacaktın, gene kendini kaybettin," diyerek çekip kapıdan uzaklaştırdı beni. "Sen güzel güzel uyu," dedi, "sonra ben aşağı inip kapıyı açacağım ki yarın Myrtle ve Michael bizi bulmakta güçlük çekmesinler. Ama bu evden çıkmak yok, onu bilesin. Yukarı çıkıp son uykuna, ebedi uykuya yatacaksın." Ve son derece sertçe, kabaca, hiçbir sevecenlik göstermeden merdivenden yukarı itti beni.

Ben, "Ay, ay, fenalaştım, midem bulanıyor," deyip sahanlıkta sendeler gibi yaptım.

"Yakında tamamen iyileşeceksin," dedi Howard, pek anlayışlı olmayan bir tonda. "Yakında ne senin ne benim için hastalık filan olmayacak. Üstelik fenalaştıysan yatağa girmen en doğrusu, hadi bakalım." Bunu söyleyip ite kaka yatak odasına soktu beni, benim evlendiğim Howard'a hiç benzemiyordu o sırada. "Hadi," dedi, "gir yatağa."

Kafamdan hızla hesaplar yaparak, "Birkaç dakika izin ver, kendime geleyim biraz," dedim. Yatağa girdim, eminim çok hasta gibi bir halim vardı. "Midem bulanıyorken," dedim, "hapları midemde tutamam, değil mi? Hepsini çıkarırım, değil mi? Hepsi ziyan olur." Sonra kusacakmışım gibi öğürdüm. Düşünmek için zamana ihtiyacım vardı, sürekli düşünüyordum, çılgınca.

"Peki, tamam," dedi Howard. "Gidip suyunu getireyim de midenin bulantısı geçince hazır olsun." Sahanlığın tam karşısına düşen banyoya girdi. Artık çok hızlı hareket etmem gerekiyordu, yapılacak ilk iş yataktan fırlamaktı; bu arada gerçekten fenalaşmıştım, elim ayağım tutmuyordu. Howard'ın bardağı uzun uzun çalkaladığını duydum; olduğu yerden beni göremezdi; yalınayak olduğum için Tanrı'ya şükrettim. Soluk soluğa, deliler gibi odadan fırlayıp merdivenleri yıldırım hızıyla indim; bu arada garip bir düşünce

geçti kafamdan, bunu uzun uzun kafamda evirip çevirmeye vaktim olmadığını biliyordum; bana öyle geliyordu ki sanki ev bana acıyordu, benden yanaydı, sanki tek tek bütün odalar, bütün eşyalar, ellerinden gelse bana yardım edeceklerini, ama büyüyle elleri kolları bağlandığı için bir şey yapamadıklarını söylemeye çalışır gibiydiler. Sonra tam hole dalıp ne yana döneceğimi bilemezken Howard'ın banyodan çıktığını duydum, sesleniyordu; "Janet, neredesin? Neredesin Jan? Numara yapma, Jan, yatağın altında olduğunu biliyorum, hadi çık şuradan, saçmalama." Gene zaman kazanmıştım, titreyerek kendi kendime inledim, koşmak, kaçmak istiyordum, ama bütün evi kilitlemişti, bağırıp çağırmanın bir işe yaramadığını da görmüştüm; birden zavallı Howard'ın kafasına bir şey indirip bayılttıktan sonra polis çağırmaktan başka çarem olmadığını anladım, kafasına indirecek bir şey bulmam gerekiyordu. Neyse ki çocukken bile oldukça kuvvetliydim, gerçi okulda pek jimnastik yapmamıştık, kızları jimnastik yerine salon dansına yönlendirirlerdi, ama gene de gücüm kuvvetim yerindeydi. Mutfağa daldım, deli gibi etrafıma bakınıyor, kafasına indirecek bir şey arıyordum; ansızın sanki karşıdan kendimi görür gibi oldum, gözlerim ardına kadar açılmış bakarken. O sırada gene sersemliğim tuttu, mutfak masasındaki çay kutusunu görünce çay almayı unuttuğumu hatırladım. Ama şansım yaver gidiyordu; kömür kovasının üzerinde iri kömürleri kırmak için kullandığımız büyük çekiç duruyordu; kömürleri mutfakta kırma, ortalık batıyor diye Howard'a kaç kere söylediysem de hiç aldırmaz, bildiğini okurdu. Aynı anda düşündüm ki ölmeye giderken şömineyi öyle kömürle doldurmak da çok anlamsızdı, insanın kafasından neler geçiyor, inanılır gibi değil, sanki beyin kedi, köpek yavrusu olmuş da kendi kendine oynuyor gibi; radyo on dakika sonra kıyamet kopacağını, herkesin hazır olmasını söylerken bir sicim parçasıyla oyna-

yan bir yavru kedi düşünün, tıpkı öyle işte. Bu da, kıyamet gibi bir şeydi bence, yalan mı?

Çekici sımsıkı sağ elimde tutmuş mutfak kapısının ardında beklerken Howard'ın aşağı indiğini duydum, "Jan, Jan," diye bağırdı, "güzelim, sersemlik etme, vakit kaybediyoruz." Sersemlik etmeymiş! "Jan, Jan," diye sesleniyordu, merdiven altında, elektrik süpürgesiyle sigortaların olduğu dolapla oturma odasının kapısı arasındaki boşluktaydı. Mutfağa girerken, "Jan," diye seslendi tekrar, biraz şaşkındı. Televizyonda bir oyun seyretmiştim, kadın tam kulağının arkasındaki bir noktaya vurarak kocasını öldürüyordu, onu hatırladım. Howard'ı öldürmek istemiyordum tabii ki, sadece bayıltıp bu saçmalığa bir son vermek, sonra da polis, doktor filan çağırmaktı niyetim, ama doğru dürüst bayıltmam şarttı. Mutfaktaki duruşu mükemmeldi, ağzı açık, yüzü elektrikli ocağa dönük bakıyor, nereye kaybolduğumu merak ediyordu; elimde çekicimle kapının arkasından fırlayıp sağ kulağının tam arkasına küt diye şahane bir vuruş yaptım. Yere filan düşmedi; müthiş bir korkuya kapıldım, bu son şansımdı, bu işi doğru dürüst yapmazsam işim bitikti, var gücümle bir daha vurdum, bu sefer düştü. Yığıldı kaldı, o sırada aklımdan geçenleri hatırlıyorum: Daha önce evimizde böyle yere düşen olmamıştı, bu sosyal konutların pek sağlam olmadığı belliydi, bütün ev sarsılmıştı, biblolar zangırdayıp sallandı, bir çay fincanı raftan düşüp yerde, Howard'ın yanı başında parçalandı. Sanki Howard'a atılan küçük, sert çiçek yaprakları gibi. Tanrı huzurunda yemin ederim ki onu öldürmek istememiştim. O kendini öldürmek istemişti, ama ben onu öldürmek istemedim. Benim niyetim bayıltmaktı, sonra yine aklını başına toplasın diye. Biraz aklını oynatmıştı, mesele buydu, o fotoğraf makinesi beyninin işiydi hepsi. Ama işte mutfakta, yerde, ölüp kalmıştı; ortalıkta bir damla kan bile yoktu, ama ölüydü besbelli.

Soluk almıyordu, öldüğünü oradan anlamıştım. Ona ikinci kez vurduğumda son kez soluk almıştı, inlemişti. Soluğu kesilmişti, nabzı da durmuştu. Deli gibi nabzını yokluyordum, ama atmıyordu. Ulu Tanrı şahidimdir, onu öldürmeye hiç niyetim yoktu. Ama işte çekiç darbesiyle ölmüş yatıyordu yerde.

26

Mutfağınızda yerde bir ceset, kocanızın cesedi varsa, cesedi ne yapacağınızı da bilemiyorsanız, yapılacak ilk iş kendinize şöyle adam gibi koyu bir çay yapmaktır. Ben de Howard'ın etrafından dolaşarak çaydanlığı ateşe koyup raftan çayı filan indirdim, iyice koyu bir çay yaptım kendime ve çayla içmek için bir konsantre süt konservesi açtım, sütten çok krema gibi bir şey. Neden süt yerine onu istedi canun, bilmem; genellikle sadece konserve meyve salatasına kullanırdık, ama sanki özel bir çayı hak etmişim gibi geliyordu. Sonra oturma odasında oturup çayımı yudumlayarak ne yapsam diye düşünmeye başladım. Aslında giyinip polise haber vermem gerekirdi, ama gene sersemlemiştim, kafamda karakolu canlandırıyordum; polisler radyoyu açmış futbol maçlarının sonuçlarını dinliyorlar, toto kuponlarıyla karşılaştırıyorlardı; telefon çaldığında ya da ben içeri girip acil bir durum var dediğimde suratlarının ne hale gireceğini görüyordum. Hiç de memnun olmayacaklardı. Belki Londra, Scotland Yard, Whitehall 1212'ye başvursam daha iyi olur diye düşündüm; mutfakta bir ceset onların uzmanlığına girerdi aslında, üstelik onların toto kuponlarıyla meşgul olmadıkları da kesindi. Sonra yarduna, bu meseleyi danışacak birine ihtiyacım olduğunu düşündüm, durumum biraz garipti, bunun farkına vardım. Bu garip durumu düşününce diz-

lerimin bağı çözüldü. Durumumun garipliği kendime ikinci çayı doldururken dank etti birden, fincan tabakta titremeye başladı. Cinayet. Cinayet. Cinayet. Ama asıl o beni öldürecekti, ben sadece kendimi savunmuştum, insan kocasını ancak ondan nefret ediyorsa öldürür, oysa ben Howard'ı seviyordum, bunu herkes biliyordu. Ya da kocasının parasına el koymak için ya da başka bir erkekle kaçmak için öldürür. Bunların hiçbiri benim için geçerli olamazdı. Sonra Red'i hatırlayıp iyice fenalaştım; Redvers Glass, vizonumla oteline gidişim, kardeşiyim deyişim, bankonun arkasındaki orospunun vizonumu süzüp hatırlayışı. Aman Allahım, aman Allahım. Oysa bana yardım edebilecek tek kişi Red'di. Şu anda neredeydi acaba? O otelde miydi? Londra'ya dönmüş bile olabilirdi. Karakoldakiler adresini biliyor olabilirdi, ama adres sormaya karakola gidip de Howard'ı öldürdüğümden, cesedinin mutfakta boylu boyunca yattığından hiç söz etmemek de tuhaf kaçardı.

Çayımı bitirip çaydanlığı boşalttıktan, çay fincanıyla tabağını, bir de üzerinde iki zencefilli bisküvi yediğim tabağı yıkadıktan sonra yukarı çıkıp giyindim. Ölmek üzere soyunduktan sonra giysilerimi (bej bir takım vardı üzerimde) düzgün bir şekilde dolaba asmış olmam şimdi biraz garibime gidiyordu. Ama öyle yapmıştım işte, Howard da aynı şeyi yapmıştı. Aslında ikimiz de çok düzenliydik. Tekrar bej takımımı giyip üstüme başıma bir çekidüzen verdim ve aşağı indim. Evdeki ışıklar şimdi yanıyordu tabii, mutfağın ışığı yerde pijaması ve sabahlığıyla yatan zavallı Howard'ı feci şekilde aydınlatıyordu. Vücudu hafif kıvrılmıştı, gözleri aralıktı. Zavallı Howard. Sonra Howard'ın hem ön kapıyı hem de arka kapıyı kilitlediğini hatırladım. Benim ön kapı anahtarımı da –bizde kalırken Red'in kullandığı anahtar– Red evden ayrılırken Howard almıştı, anahtarlardan hiçbirinin nerede olduğunu bilmiyordum. Uzun uzun evi aradım, sonunda aklıma geldi; Howard

ben son uykuma dalıp horlamaya başlar başlamaz ön kapıyı açmayı düşündüğüne göre anahtar üzerinde olabilirdi. Gerçekten de öyleydi. Sabahlığının cebindeydi, ama onun üzerinde yatıyordu. Cebe ulaşabilmek için cesedi sırtüstü çevirmek zorunda kaldım; ceset (artık onu Howard olarak algılayamıyordum) biraz inledi. Howard'a çok sinirlendim, kafasına bir şey indirebilirdim yani, ne kadar salaklık etmiş, beni ne zor durumlara sokmuştu. Ama Howard başka bir yerlerdeydi, kütük gibi koca bir cesetle baş başaydım, döndürmek çok zor oldu.

Vizonumu giyip çıktım. Niyetim önce Swinging Lamp'e gidip Red'i aramaktı, kendisi yoksa adres filan bıraktı mı diye soracaktım; hava çok soğuktu, otobüs durağına doğru hızlı hızlı yürümeye başladım. Karşıdan ağır, hantal adımlarla kim gelse beğenirsiniz? Daha önce iki kez Red'le birlikte bizim eve gelen polis! Otobüs durağı sokak lambasının altındaydı, tam varmıştım ki polis gururla "Herhalde başınıza daha fazla dert açmadı, değil mi, bayan?" dedi. "O adam yani. Hah hah ha!"

"Kim?" dedim. "Ne?"

"Sizi rahatsız eden o şair herif. Akşam gene geldi buralara, geri gönderdim. Tehdit ettik onu, asayişe zarar vermekten dava açarız dedik. Hah ha!" Polis kendinden pek memnundu.

"Nerede o?" diye sordum. "Onu bulmam şart." Neden bulmam gerektiğine dair acele bir bahane düşünmeliydim. "Anahtarımız onda kaldı," dedim.

"Ya, öyle mi? Bu olmadı işte. Yarım saat önce Stag and Hounds'a girdiğini gördüm, henüz dışarı çıkmadı." Stag and Hounds, biraz kabaca insanlar gittiği için Howard'la benim hiç gitmediğimiz bir pub'dı, ama bu gece oraya gitmek zorundaydım. Polise teşekkür edip Shoe Lane'deki Stag and Hounds'a yollandım. Oraya gitmeye pek hevesli değildim, ama daha saat erkendi, pub yeni açılmış olmalıydı, çok

sarhoş olmazdı içeride. Bunları düşünerek gittim. Aslında pek uzak da sayılmazdı. İşte Stag and Hounds'a varmıştım, ışıklı tabelada bir geyik başıyla ona havlayan bir iki köpek görülüyordu. İçeri girip bara gittim, üç adam bira içip o günkü maçları konuşuyorlardı sinirli sinirli. Ben girince gözlerini bana dikip uzun uzun baktılar, Red'in orada olmadığını görünce onlara dil çıkarıp çıktım. Sonra köşeyi dönüp kadınlara yasak olan bara gittim, içeride Red'i görünce rahat bir nefes aldım; bir masaya oturmuş, önünde bir yarım litrelik bira, hararetli hararetli konuşuyordu; karşısında da şu öteki adam, hani kömür madenlerini, öyle yaşamayacağını, kesinlikle yaşamayacağını yazan adam, adını Higgins diye hatırladığım adam oturuyordu. Red'le Higgins dışında dart oynayan iki genç çocuktan başka kimse olmadığından doğru Red'in yanına gittim; konuştuğu için başı öbür yana çevrilmişti, beni görmüyordu, gidip omzuna vurdum. Beni görünce şaşırdı, biraz da rahatladı. "Gel," dedim, "sana bir şey söyleyeceğim. Çok önemli."

"Otur, bir şey iç, üşümüşsün," dedi.

"Vaktim yok," dedim. "Çok önemli bir şey söyleyeceğim, burada konuşamayız." Bunun üzerine pek pejmürde haldeki Higgins'den özür dileyip birasının kalanını kafasına dikti ve kalktı, birlikte çıktık. Bize doğru yürürken olanları alıştıra alıştıra anlatmaya başladım. Üzerinde palto yoktu, biraz titriyor, bana göre çok hızlı yürüyordu, olanları anlayınca birden durdu, "Aman Tanrım," dedi.

"Aman Tanrımı filan bırak şimdi," dedim. Sonra polise rastladık, "Hah ha, buldunuz demek? Ben buralardayım bayan, hiç korkunuz olmasın," dedi. Sonra neredeyse koşarak eve vardık, ön kapıyı açıp holün ışığını yaktım. Ben dışarıdayken Howard'ın cesedi bir şekilde, mucizeyle ortadan yok olmuştur belki diye umuyordum, ama hâlâ yerdeydi. Red'in beti benzi atmış, "Aman Tanrım," deyip duruyordu. Sonra "Polis çağırman gerek, mecbursun. Bununla vurdun, öyle

mi?" dedi. Çekici eline almış hafif hafif sallıyordu. "Feci, feci bir şey," diyordu. Pek sık TV seyretmediği, sinemaya gitmediği belliydi; çekicin sapında bir yığın parmak izi bırakıyordu; ben kendi parmak izlerimi mutfak beziyle temizlemiştim tabii ki, birini öldürünce öyle yapılır. Dedim ki:

"Polise haber vermekten söz ediyorsun ama polis ne der, düşündün mü? Kavga filan ettik, sonra da ben onu öldürdüm diye düşünürler. Onun kendini öldürmek istediğine, ama önce beni öldürmeye niyetli olduğuna filan inanmazlar, yalan mı? Niye inansınlar ki? Haksızlık bu, Howard'ın saçma sapan fikirleri bir yığın dert açtı başımıza. Zaten öldü, istediği de buydu. Ölmek yani. Bu şekilde değil belki, ama sonuçta öyle de ölecekti, böyle de öldü; benim niyetim öldürmek olmadığı halde. Polis çağırırsak mesele büyür."

"Polis çağırsam iyi olacak," dedi Red bağıra bağıra, çok tedirgindi, çekiç hâlâ sağ elindeydi. "Şu sokaktaki polisi çağırsam iyi olacak."

"Senin başın benden daha çok derde girer," dedim, "haberin olsun. Elinde o çekici sallayıp duruyorsun, parmak izin var her tarafında, benim parmak izim yok, ben gerekeni yaptım." Çekici gürültüyle yere atıp ellerini kazağına silmeye başladı. "Üstelik polis zaten senden kuşkulanıyor," dedim. "Bir de o şiiri yazdın, haklı bir dava uğruna ölmek filan diye."

"Saçma," dedi Red. "Onu niçin öldüreyim ki? Üstelik benim o saatte nerede olduğum belli, tanıklar var. Saçmalığın dik âlâsı, gidiyorum ben."

"Tanığı filan boş ver," dedim. "Şimdi öldürmüş de olabilirsin. Şu anda dışarı çıkıp bağırabilirim, değil mi?" Salak herif, hâlâ parmak izleri çekicin üzerindeydi. "Şu anda öldürülmediğini kanıtlayamazlar, yalan mı?" Sonra birden gücümü kaybettim, "Red," dedim. "Perişanım. Yardım et." Tanrı beni affetsin, o sırada biraz sevgiye çok ihtiyacım vardı, Tanrı hepimize yardım etsin.

"Gerçek," diye bağırdı Red, yüzü ter içindeydi, oysa içerisi çok soğuktu, benim vizonum hâlâ üstümdeydi, mutfak buz gibiydi. "Gerçek masumlara zarar vermez. Gerçeği söyle, polisi çağır ve gerçeği söyle. Gerçek sana zarar vermez, gerçeğe sığın. Gerçeğe." Köşe başında durup elinde bir sabun kutusu, dergi satan biri gibiydi. Ama ben artık nefes tüketeceğim yerde düşünüyordum; ben kafa patlatır, Red de gerçekle ilgili söylevine devam ederken, çekice hafifçe bir tekme attım, doğru ocağın altına gitti; bizdeki modelin alt kısmında ayrıca ısıtma gözü yoktu, küçük ayakları vardı, fırınla yerin arasında biraz boşluk kalıyordu. Red yaptığımı ne gördü ne de işitti, kendini gerçeğe kaptırmıştı. Ama ben gerçeği boş veriyordum, kimse gerçeğe inanmayacaktı nasılsa. Önemli olan, her şeyi başıma dert açmayacak şekilde ayarlamaktı; hak etmemiştim daha fazla belayı, Tanrı biliyor ya, yeterince dert gelmişti başıma zaten. Biraz sonra Red sakinleşti, dedi ki:

"Ben herkesi uyardım ama yalan mı? Olacakları önceden polise de, herkese de söyledim. Beni dinlemeliydiler, *sen* esas beni dinlemeliydin, ama kimse dinlemedi, herkes deli sandı."

"Önemli olan," dedim, "zavallı Howard'ın cesedini ne yapacağız?" İşin tuhafı, Howard'ın ölüsü öyle yerde yatarken hiçbir üzüntü falan duymamamdı, şu ceset ortadan kalkınca üzülecektim, biliyordum. "Cesedi burada bırakamayız böyle," dedim.

Red dedi ki: "Beni bu işe karıştırma, benimle hiçbir ilgisi yok bütün bunların, bu işe ya da bu işin herhangi bir bölümüne bulaşmak istemiyorum, beni karıştırma."

Artık kafam tıkır tıkır çalışıyordu, acayip hızlı çalışıyordu, çok acayip moruk, ne salak adamdı o da; dedim ki:

"Çekiç senin parmak izlerinle kaplı, sense çekicin nerede olduğunu bile bilmiyorsun."

"Nerede?" dedi. "Nerede çekiç, nereye sakladın, nereye koydun?"

"Bu mutfağın içinde," dedim. "Sen onu ararken ben de gidip şu polisi çağırıvereyim. Ne hoş olurdu ama, sen yerlerde emekleyerek çekici ararken polis içeri girip cesedi bulsa, üstelik de tir tir titriyorsun. Hadi," dedim, "aklını başına topla." Aptallık ediyordum. Red pek o kadar zeki değildi aslında, belli oluyordu. Yatakta fena değildi, o kadar; ama ne yapalım, küçük şeylerle mutlu olmalı insan. "Howard'ın imzasıyla dolu bir çek defterim var," dedim. "Pazartesi sabahı bankaya gitsem şu elli küsur bin sterlini çekebilirim, değil mi?"

"Kaç sterlin?" dedi Red.

Tekrar söyledim. "*Daily Window* kendi çekini o kadar acele bozduramaz değil mi? Biraz bozulacaklar; ama haydan gelen huya gider, herkes için böyle bu."

"Bu iş hiç mi hiç hoşuma gitmiyor," dedi Red.

"Sonradan hoşuna gider, merak etme," dedim. "Üstelik suçluluk duyacak bir şey de yok. Howard bu parayı istemiyordu, ölmeyi de kendi istiyordu. Suçluluk duyulacak bir durum yok yani."

"Ne yapacaksın?" diye sordu Red.

"Howard'ı yanımıza alıp yurtdışına çıkabiliriz," dedim. "Harika bavullarımız var. Hiç kullanmadığımız çok hoş, iri bir bavulumuz var. Howard'ı ona koyarız. Cesedi katılaşmadan tabii." Meseleyi acayip soğukkanlı hallediyordum doğrusu, başka türlü ifade edilemez.

"Bu iş hiç hoşuma gitmiyor," dedi Red gene.

"Aman bırak Allah aşkına," dedim. Artık meseleyi tümden ben ele almıştım. Bütün ipler elimdeydi, bayağı da hoşuma gidiyordu. Yalnız biraz daha hızlı hareket etsek diyordum, ertesi gün pazardı, her yer kapalı olacaktı. Sersem Howard, Myrtle'la Michael'ı çaya davet etmişti bir de. Ne yapalım, gelmeyeceklerdi. Benim fikrim değildi çağırmak zaten. Ertesi sabah ilk iş evlerine uğrayıp Howard'ın beni doğum günü ertesi kutlaması olarak gezmeye götüreceği-

ni, çaya bir başka gün gelmelerini söylerdim. Daha sonra, Red'le ikimiz cesedi o güzelim domuz derisi bavula tıkarken hep "Ah, zavallı aptal Howard," diye düşündüm. Bavula pek güzel sığdı; ikiye katlanmış olarak tabii.

27

Pasaportla oynayıp değiştirmek pek de öyle zor bir iş değil. Howard'la benim iki ayrı pasaportla yolculuğa çıkmayışımız iyi olmuştu bir bakıma. Tek pasaport almıştık, daha doğrusu Howard'ın pasaportuydu, aynı sayfa üzerinde ikimizin de fotoğrafı vardı, ben Howard'ın karısı *(femme)* olarak kayıtlıydım; Dışişleri Bakanlığı damgası iki fotoğrafın da üzerine gelecek şekilde basılmıştı; ama çok küçük bir kısmı Howard'ın fotoğrafının üzerine rastlamıştı, içinde aslanla tek-boynuzun resmi, bir de DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI yazısı bulunan oval gibi şeklin sadece bir kıvrımı. Pazartesi günü Red'in Foto Bealby'de pasaport için bir fotoğraf çektirip (siz beklerken fotoğrafınız hazır) Howard'ın pasaportunun üçüncü sayfasına yapıştırması hiç zor olmadı; tabii önce Howard'ın fotoğrafını sökmek gerekti. Nasılsa bir tek Manş Denizi'ni geçerken kullanacaktı, kimsenin uzun uzun inceleyeceği yoktu, üstelik ikinci sayfadaki tanımlamalar biraz belirsiz oluyor, zaten Red'in de saçları tıpkı Howard'ınkiler gibi kahverengi, aynı yaşta, yalnız birazcık boyu kısaydı.

Pazartesi sabahı bankada biraz zorluk çıkardılar, aslında zorluk çıkarmadılar da, o kadar parayı çekmek istemem herkesi biraz telaşlandırdı. Ama Howard'ın imzası vardı işte, ödememezlik edemezlerdi, karışmaya hakları yoktu,

Howard'ın parası değil miydi, şimdi de haklı olarak ben alıyordum parayı. Müdürü görmem gerektiğini söylediler; ben de tekrar yurtdışına çıkacağımızı açıkladım. Müdür bu kadar büyük bir meblağı nakit olarak vermek konusunda ikircikliydi, ben, "Sizi ilgilendirmez," dedim, "sorumluluğu ben alıyorum." Müdür yurtdışına para çıkarmakla ilgili yasalardan haberdar mıyım diye sorunca, "Evet hepsini biliyorum," dedim, sonra birden kafamda bir ampul yandı; parayla mücevher alacağımı, o yüzden de Howard'ın her şeyi bana bıraktığını söyledim. Neyse, telaş geçip mırıldanmalar, ha öyle mi'ler bittikten sonra parayı bol sıfırlı banknotlar halinde verdiler, hepsini domuz derisi çantalardan birine koydum. *Daily Window* tek peni bile alamayacaktı.

Fransa'ya vardığımda sosyal konutlar komitesi mi, adı her neyse, oraya bir mektup yazmaya niyetliydim, artık evi istemediğimizi, kocamla birlikte yurtdışında yaşayacağımızı, TV ve mobilyaları falan onlara bıraktığımızı, isterlerse bir yaşlı emekliye filan, ihtiyacı olan birine verebileceklerini bildirecektim. Howard'ın hoşuna giderdi böyle bir hareket. Büyük eşyalar dışında aşağı yukarı her şeyi bavullara yerleştirdim, çekici de sarı bir toz bezine sarıp bavullardan birine koydum. Red Howard'ın bavullarına Howard'ın giysilerini yerleştirdi, üzerine bayağı iyi oturuyordu hepsi. Niyetimiz bir süreliğine Paris'e gitmekti, Red Paris'i iyi bildiğini ve oldukça iyi Fransızca konuştuğunu söylüyordu; sonra da bir yerlerde bir villa falan bulacaktık. Her neyse, Red de en az benim kadar becerikliydi, telefonla milletlerarası bir konuşma yapıp Superbe mi ne diye bir otelde Monsieur ve Madame Shirley adına yer ayırttı, hem de *Fransızca konuşarak*. Demiryolları bavulları taşımak konusunda hiç zorluk çıkarmadı, ama içinde zavallı Howard'ın olduğu bavulu taşırken epey terlediler. Folkestone'a giderken o bavul bagaj vagonundaydı, Manş Denizi'ni geçerken de bizimle birlikte gemideydi, beni deniz çok fena tuttu.

Fransa'da Boulogne'da gümrük görevlileri bagajımızla pek ilgilenmediler, Red büyük bavulla ilgili espri yapıp "İçinde ceset var," dedi, herkes buna çok güldü. Zavallı Howard'ın cesedi daha birkaç günlüktü, hava da soğuktu, ocak ayının sonundaydık, ama yine de kimsenin kuşkulanmayacağı bir şekilde bavuldan kurtulmamız gerekiyordu. Red Fransa'da, yabancı bir ülkede sayılmayız pek de diyordu, artık Interpol vardı, Scotland Yard'ın Sûreté'yle bir yığın bağlantısı vardı, falan filan. Kısacası dikkatli olmamız gerek diyordu.

Paris'te hava çok soğuk ve nemli olduğu halde Paris'i, dükkânları filan çok sevdim gerçekten. Red eski haline kavuştu, şefkatli, sevimliydi. Aslında bir suçumuz olmadığını anlıyordu yavaş yavaş, benim vicdanım tertemizdi, tek sorunumuz, zavallı Howard'ın cesediydi. Oteldeki odamızda, bavulun içinde öylece duruyordu; arada bir Howard'ın, artık canlı olmasa da, ben Red'le birlikteyken yanımızda olması biraz ahlaksızlık gibi geliyordu bana. Çeşitli çözümler düşündük, oteli yakmak gibi sözgelimi; ama bir bakıma haksızlık olacaktı. Günün birinde Red'in aklına bir fikir geldi, fena değildi. Dedi ki:

"Şu Bilmemne sokağındaki dükkân var ya, antika filan satılan yer."

"Evet?"

"Kâfur ağacından Çin işi bir sandık gördüm. Kocaman bir şey. Kâfur her maddeyi korur. Kokusu da güzeldir. Gidip onu alalım."

"Tamam," dedim. Dükkâna gittik, Red yaşlı dükkân sahibiyle Fransızca konuştu. Çok güzel oymalı, ejderhalarla kaplı kocaman bir sandıktı, ustaca işlenmişti. Büyüktü de, benim bavul kadar vardı. Zavallı Howard. Her neyse, Red pazarlıkla bin yeni franga aldı sandığı, aslında pahalı sayılmaz diyordu. Sandığı kamyona yükleyip otele getirdiler; oteldeki bütün görevliler, odaya taşıyanlar bile hayran oldu

sandığa. Sonra kapıyı kilitleyip zavallı Howard'ın cesedini bavuldan yere boşalttık. Artık Howard'a pek benzemiyordu; ama cesedi kâfur sandığa yerleştirirken biraz üzüldüm, fenalaştım. Ceset sandığa rahat rahat girdi. Red sandığın hoş kâfur kokusu konusunda haklıydı. Artık ceset yerini bulmuştu, yerleşecek bir yer bulmak için acele etmemize gerek kalmamıştı.

Neyse, sözü fazla uzatmayayım –zaten bütün hikâyeyi kısa tuttum kabul edersiniz ki– Vienne diye bir ırmağın batı yakasındaki, Montmorillon denen yere oldukça yakın bir kır evini bir yıllığına kiraladık. Bütün eşyalarımızı da yanımızda götürdük haliyle, bagajımızın en önemli iki parçası, Howard'ın cesedinin olduğu sandıkla benim bol sıfırlı İngiliz banknotlarıyla dolu domuz derisi çantamdı. Sandığı tek başına bir odaya koyduk, evin çok odası var; hiçbirinde fazla eşya yok, ama tabii Howard'ın cesedini hep orada tutamayız. Red diyor ki arkadaki boş araziye tohum ekip zavallı Howard'ın cesedini de korkuluk olarak dikecekmiş; kargalar kısa zamanda işini bitirirlermiş. İnsanın tüylerini hafiften ürperten bir tasarı, ama aslında Howard'la bir ilgisi kalmadı ki onun, bir ceset, o kadar. Belki Howard da böyle bir şeyden, kara kargaları ürkütüp tohumları korumaktan hoşlanabilirdi.

Howard için gerçek bir üzüntü duymak benim için çok güç. Bazen onu özlüyorum, özellikle Red yüzünden, Red'in yolun on kilometre kadar aşağısında oturan Madame Crébillon diye bir kadınla kırıştırdığından kuşkulanıyorum. Şu bizim çekici de o yüzden saklıyorum. Henri Fournier diye bir adam var, şarapla mı ne ilgili; çok güzel İngilizce konuşuyor, benim için her şeyi yapacağını söylüyor. Etme bulma dünyası diyorum. Çünkü bekliyorum, Red modern dünyadan sıkıldığını, beni de yanına alıp dünyayı terk etmek istediğini bir söylesin, bizim emektar çekiç gene işe yarayacak; cinayet değil, savunma amacıyla, tıpkı Howard'la oldu-

ğu gibi. Neyse, diyordum ki Howard için gerçek bir üzüntü duymam çok güç, çünkü istediği şeye kavuştu o, yalnız tabii ben yanında değildim. Howard aslında ölmek isteyen yakışıklı bir makineden başka bir şey değildi; Red'in dediğine bakılırsa günümüzün dünyası böyleymiş. Bu lafı fazla tekrarlarsa elime çekici almam gerekecek. Aslında kimseyi incitmek değil niyetim, tek istediğim doğru düzgün yaşamak, hayattan olabildiğince zevk almak. Eninde sonunda dünyaya bunun için geldik.

Artık hikâyemi bitirdim; işte benim hikâyem bu. İnanır mısınız, inanmaz mısınız, artık o sizin bileceğiniz iş, beni ilgilendirmez. Birtakım insanlar Red'le benim hakkımda çirkin şeyler söylüyorlar, cinayet, hırsızlık filan gibi. Bu dedikodu nereden çıktı bilmiyorum, Hastings Road Süpermarketi'nden bile çıkmış olabilir, dünya küçük ne de olsa. Ama ben size anlattığım hikâyeden şaşmıyorum. Son sözüm, günümüzün dünyasını, hayatı filan kendine dert edenlere. Aslında benim sözüm sayılmaz, babamın sözleri; daha doğrusu onun da kendi sözleri değil, İkinci Dünya Savaşı sırasında bunları babama söyleyen bir onbaşının sözleri. Bu onbaşı babamlara tüfekle mi ne ilgili bir ders veriyormuş, biri demiş ki: "Onbaşım, sizce bu savaş ne kadar sürer?" Onbaşı da demiş ki: "Bol bol birayla tütün olduğu sürece ne fark eder?" Ben aslında biraya da, tütüne de o kadar meraklı değilimdir, ama adamın ne demek istediğini anlıyorum. Bu arada Howard askerliğini yaptığı sırada herkes pek iyi bir asker olmadığını söylemişti. "Yeter ki bir asker gibi öleyim!" İşte Howard bunu söyleyemedi, değil mi? Zavallı, sersem Howard.

Modern Klasikler Dizisi - 41

Anthony Burgess'ın 1961'de Joseph Kell müstear adıyla yayımladığı *Bir Elin Sesi Var*, Soğuk Savaş'ın tam ortasında kalan Britanya'da yaşanan hızlı değişim dönemine denk gelmiştir. Romanın başlığı Malay dilinde "karşılıksız aşk" anlamına gelen bir atasözüdür. Bu "karşılıksız aşk" tüketim kisvesi altında karşımıza çıkar. Oyunu kuralına göre oynayıp parayla sahip olabileceğiniz her şeyi satın alsanız da, bir "karşılık" elde edemezsiniz...

Tıpkı "fotoğraf makinesi beyni"yle kazandığı bir TV yarışması sayesinde servete kavuşan Howard gibi... Modern hayatın entelektüel ve sanatsal değerleri hakir gören materyalizmine öfke duyan Howard, dünyanın çürümüşlüğünü bizzat uğradığı bir hakaret olarak algılamaktadır. Romanın anlatıcısı olan karısı Janet ise eğitimsiz ve sığ bir kadındır. Hayatını reklamlar, kadın dergileri ve televizyon belirler. Televizyonun amaç ve değerden yoksun hayatlara işaret eden bir metafor olarak kullanılması ise Jerzy Kosinski'nin unutulmaz yapıtı *Being There*'i önceler.

ANTHONY BURGESS (1917-1993): Asıl adı John Anthony Burgess Wilson olan İngiliz romancı ve eleştirmen, Manchester'da dünyaya geldi. İngiliz edebiyatı eğitimi gördükten sonra Birmingham Üniversitesi'nin açık öğretim bölümünde ders verdi. 1954-59 yılları arasında eğitim görevlisi olarak Malaya ve Borneo'da bulundu; bu dönemde konusu Malaya'da geçen üç roman yazdı. Nüfusu hızla artan bir dünyayı ütopya karşıtı bir yaklaşımla ele aldığı, 1962'de yayımlanan *The Wanting Seed* (İstekli Tohum) adlı romanını, 1963'te yayımlanan *Honey for the Bears* (Ayılara Bal) izledi. 1971'de Amerikalı yönetmen Stanley Kubrick tarafından sinemaya uyarlanan *A Clockwork Orange* (1962; Otomatik Portakal) adlı romanıyla keskin alay gücünü ortaya koydu. Burgess'ın son yapıtları arasında *Earthly Powers* (1980; Dünyevi Güçler), *The End of the World News* (1983; Dünya Haberlerinin Sonu), *The Kingdom of the Wicked* (1985; Kötülerin Krallığı), *Any Old Iron* (1989; Herhangi Bir Eski Demir) ve *A Dead Man in Deptford* (1993; Deptford'da Ölü Bir Adam) sayılabilir.

9 786053 322412

KDV dahil fiyatı
14 TL